

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ludovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

LITERATÚRA JE DNEŠ U NÁS
AKO PUŠKA SAMA HAWKINSA
Strana 4.

POSLEDNÝ ŽIJÚCI SVEDOK
ENGELCHENOVÝCH ZLOČINOV
Strana 10.

NA PARCHOVIAŃSKY KAŠTEL
ZOSTALI IBA SPOMIENKY
Strana 11.

MAJSTER ŠTEFAN BUBÁN
OSTAL VERNÝ ZEMPLÍNU
Strana 16.

PROGRAM MATIČNÝCH
NÁRODNÝCH SLÁVNOSTÍ
Strana 18.

Cena 1,- €

Ročník 32
32 - 33/2017
12. august 2017

SLOVO O SLOVENSKU

Leto je ako stvorené na cesty či len tak na potulky po bližšom alebo vzdialenejšom okolí. Mne sa nedávno pritriafilo vybrať sa vlakom do Lučenca. Pár kilometrov od tohto mesta smerom na Rimavskú Sobotu. Mám tú cestu rád. Smer Gemer a Malohont ponúka každú chvíľu nový výhľad a aj človek, ktorý nie je fanúšikom výtvarného umenia, začne po chvíľke akosi podvedome loviť krásne prírodné scenérie a ukladať si ich v archíve hlavy. Tiehle chrbty kopcov pokryté zmiešanými lesmi. Náhle spomedzi stromov preblesknú skaly, potom sa vás pohľad zastaví na jemne zvljenom láne, kde takmer až po obzor žltým otáčavé slnka slniečnic. Samozrejme, ako šofér si podobné panorámy užijete pomenej, a tak si ako cestovný prostriedok zvolíte vlak. Južná, takzvaná „spodná“ trasa má skutočne čosi do seba. Za oknom kupé ubiehajú mestecák a dediny, väčšinou obrozené záhradky a priľahlé políčka, občas malé stádo oviec, kone v ohrade... A to všetko zarámané už spomínanou nádhernou prírodou, o to krajsou, čím viac sa bližíte ku Gemeru. A potom si začnete všímať aj rozpadnuté schátrané budovy voľakedajších družstiev či fabrik. Kulisy, ktorými by nepohrdol nijaký zahraničný režisér katastrofických sci-fi filmov...

Vo vlaku je plno, dusno, až človek lapá po dychu, keďže klimatizácia je takisto z riše fantasy. V najlepšom vstúpi do kupé sprievodca a oznamí, že vinou nejakej mimoriadnej udalosti funguje vlak od Kozárovie po Žvolen ako osobný. No, čo už... Príchod do Lučenca je v nedohľadne, a tak aspoň vo zvolnenom tempe sledujete krajinu okolo. Tú krásnu i tú schátranú. Až sa vám mimoľenne derie na mysel' prirovanie, že Slovensko, pôvodne s ambíciou byť rýchlikom, prešlo náhle na režim osobného vlaku, lokálky pozvoľna sa šuchtajúcej od zastávky k zastávke. Kedy zasa prepne do režimu rýchlik, je vo hviezdoch. Prípadne na nás všetkých.

Maroš M. BANČEJ

Mnohí, čo sa usilovali dostať k európskemu jadru, si najprv vylámalí zuby Dozrieva už čas na referendum?

Marián TKÁČ – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Byť či nebyť v jadre Európskej únie je jedna zo zásadných otázok, ktorá nadľho zmení nás život. Keďže oficiálna diskusia nebeží, pokúsime sa priblížiť problematiku záhadne schovanú za „jadro EÚ“. Podnetom je text, ktorý na facebooku uviedol Tomáš Lukačovský. Podľa neho sme už v jadre EÚ od prijatia eura. A tak na rozdiel od našich susedov netreba uvažovať o vstupe do jadra, ale o zotrvaní v ňom.

Ak v tom jadre zotrviame, mali by sme byť pripravení na ďalšie integračné kroky. Lukačovský ich vymenoval desať. Prvým je zvládnutie štvrtej priemyselnej revolúcie (digitalizácia, robotizácia, nástup umej inteligencie) a z nej vyplývajúcich zmien na trhu práce. Byť v jadre by malo pomôcť udržať prácu pre polovicu z tristotisíc Slovákov, ktorí pracujú v EÚ. Budú na to fondy, bude Európsky inšpektorát práce na väčšiu ochranu pracovníkov v cudzine.

MZDOVÉ LÁKADLÁ

Lákadlom je európska minimálna mzda. Dokedy však vyrovnáme rozdiely aj v rámci eurozóny, kde priemerný Španiel zarobi približne dvakrát a Nemec až trikrát viac ako Slovák? A otvorenou je aj otázka, kto to zaplatí.

aby sa už neopakovalo „Grécko“, bude európsky minister financií, budú sa zbližovať daňové systémy, euroval sa zmení na Európsky menový fond. A pozor: všetky dlhy všetkých sa spočítajú a „spravodivo“ rozdelia medzi všetky štáty jadra. Teda my, čo sme ešte pred pár rokmi neboli zadlžení, budeme mať na krku dlhy štátov, ktoré si žili roky nad svoje pomery, zatiaľ čo my sme žili vždy veľmi skromne?

Sľubujú, že eurofondy budú na Slovensko tieť nadalej, aj keď systém čakajú dve veľké skúšky. Bude chýbať britských desať miliárd eur ročne a navyše bohaté štáty zvažujú prispie-

väť menej. Keďže však európske dotácie majú aj negatívnu stránku – často sa na nich nabaľujú podvodníci a zlodeji – to má vyriešiť európsky prokurátor.

AZYLOVÁ AGENTÚRA

Problematické môže byť spoločné riešenie imigrácie, vznikne Agentúra EÚ, ktorá bude riešiť všetky žiadosti o azyl. Takže už by sme nemohli povedať „nie imigrantom“. Schengen je jednou z výhod európskej integrácie, prečo je však derávý? A chceme ho zachovať aj za cenu rozplynutia sa našich civilizačných tradícií v mori multi-kulti? V ponuke je aj viac mladých Slovákov v programe Erasmus, teda možnosť študovať v zahraničí možno aj všetkým osemnásťročným.

Má vzniknúť európska armáda, pričom NATO ostane, budeme teda platiť tam aj tam? Ochráni nás euroarmáda pred imigrantmi lepšie ako NATO alebo to bude protiruská armáda, tak ako uvažuje bloger? Naozaj je Rusko nás nepriateľ číslo jeden?

POVINNÁ LGBTI?

Cudne znie aj predposledný prísľub: jadro obráni Slovensko od vplyvu nových mocností – myslí sa na Čínu, Indiu a Turecko (?). Je tu strach z toho, že Európa sa bude k zvyšku sveta populačne a ekonomicky zmenšovať – prečo však nikoho nenapadne zmeniť demografiu inou populáčnou politikou? Je múdre v čase, keď treba národného dôchodku EÚ závisí od obchodu so zvyškom sveta, hľaťať

izolacionizmus? Komicky znie nápad blogera, že celá stredná Európa má na to, aby bola súčasťou silnej EÚ, ktorá si bude môcť dovoliť Čínu a iné nové mocnosti priateľsky „usmerňovať“ – nielen v rozvoji obchodu, ale aj v otázke ľudských práv.

Posledný, desiaty prísľub je prinajmenšom kontroverzný. Požaduje od nás kroky, ktoré už urobili Nemci aj Malta, keď „síce oneskorene, ale predsa rozšírili manželstvo aj pre páry rovnakého pohlavia, čím odstranili jednu z posledných vecí, ktorá ich delila od zvyšku jadra EÚ“. Budeme povinní aj my prijať legislatívnu známu pod skratkou LGBTI?

Vlak k tujej federalizácii EÚ sa práve pohýna. Zvažujme teda za a proti, aby sa negatíva, ktoré s EÚ prišli (neobrábaná pôda, európsky potravinový odpad na našich pultoch, vystahovalecťvo ako v najhorších časoch Uhorska), ešte nerozšírili. Máme sa vzdáť suverenity a naša vláda bude iba na „okrasu“, ak o všetkom bude rozhodovať Merkelová a Macron, len preto, že nám služujú peniaze?

Lukačovský nemá pravdu, že Slovensko by sa nemalo vyčerpávať vnútropolitickej debatou, naopak, nastal čas otvorennej diskusie o všetkých plusoch a mínusoch nášho zotrvenia v jadre EÚ. A na jej konci by malo byť celoštátne referendum, aby sa každý mohol vyjadriť jednoznačne: áno, alebo nie!

Titulky a medzititulky redakcia SNN

3 OTÁZKY PRE:

Ervínu BALAŠKOVÚ, funkcionárku Únie nevidiacich a slabozrakých

Vodiaci pes ako živá zdravotnícka pomôcka

• Nedávno oznámila ministerka pôdohospodárstva, že do parlamentu predloží zákon o tom, že domáce zvieratá – pes či mačka, prestáva byť vecou a stane sa bytosťou. Čo to znamená pre vás?

Vodiaci či prípadne asistenčný pes pre mnohých z nás nie je vec. Je to tvor, ktorému sa „musíte“ venovať, aj keď nepracuje. Po príchode domov potrebuje starostlivosť, komunikáciu. Aj pri vodení s ním komunikujete, pochválite ho, keď správne nájdete prekážku, podávajete sa mu keď vám podá spadnutú peňaženku, dokáže vycítiť vaše blížiace sa zdravotné problémy (u diabetikov hypoglykémiu, u epileptikov záchvaty.) Ak vám takýto tvor zachráni život, určite to nie je „vec“.

Ako môže asistenčný psík ovplyvniť kvalitu vášho života?

Skúste zavrieť oči a nájsť na zemi spadnuté klúče. Pripadne si zájsť na obyčajný nákup v potravináriach za rohom. Zvlášť pre ľudí, ktorí stratili zrak počas života, je vodiaci pes nenahraditeľný pomocník. Nepočujúcomu človeku asistenčný pes oznámi, že niekto zvoní pri dverách, ale pozná aj pani na vozíku, ktorej asistenčný pes pomáha pri obliekaní. Len človek získá nejaký handicap, takýto pomocník mu zvýši kvalitu života.

Mimochodom, na Slovensku sú v plnom prúde kultúrne letá, aké sú zúčastniť sa na nich majú napríklad vozičkári, slabovidiaci či inak postihnutí ľudia?

Zaráža ma, že sa ešte niekto vyhovára spôsobom, „tých štyridsať rokov predsa len zanechal nejakú tú stopu aj na prístupe k handicapovaným ľuďom“. Túto výhovorku by som pochopila, keby sme písali rok 1997. Máme pomaly tridsať rokov po revolúcii, ale zvlášť v menších mestách ako keby sa v tomto smere zastavil čas a ľudia uviazli niekde v histórii. Veľakrát to v prístupe ku kultúre „zachraňujú“ priatelia. Nemajú problém s vozičkárom v „amfiku“ sedieť na schodoch, lebo tie tri-štyri schody k sedadlám keby ho aj vyniesli, nezmestí sa tam vozička.

Zhováral sa Štefan ZLATOŠ
Foto: archív E. B.

R - 201703

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
33
9770862 882007

V SNN 34/2017
SI PREČÍTATE

■ Najbližšie vydanie matičného týždenníka SNN č. 34 vyjde s dátumom 26. august 2017
■ Sú veľké slovenské automobilky pripravené na budúce trendy vývoja motorizmu?
■ Schopnosť maďarských menšinových politikov vymyslieť nové požiadavky je bezodná

S gejmi a lesbami v ústrety budúcemu vyhynutiu ľudského rodu

Dúhová manifestácia extrémnej sexuality

Anna HROMJÁKOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Ústava Slovenskej republiky v prvom článku prvej hlavy stanovuje, že Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. V ďalších článkoch hovorí, že nikoho nemožno zvýhodňovať na základe pohlavia, že každý má právo na ochranu pred neoprávným zasahovaním do rodinného života, že ochranu verejného zdravia a mravnosti možno obmedziť zákonom. Slovenská republika dokonca prijala ústavný zákon na ochranu rodiny. Teda štát má nástroje chrániť spoločnosť pred extrémizmom sexuálnych deviantov, ktorí svoju pohlavnú orientáciu manifestačne prezentujú na verejnosti pod názvom Dúhový pride (pýcha).

Takýto pochod či demonštrácia sa pripravuje v hlavnom meste Slovenska aj v tomto roku a organizátori bezostyšne tvrdia, že je slovenským LGBTI pochodom za ľudské práva neheterosexuálnych ľudí, za ich spoločenské a politické zrównanenie a oslavou gejsko-lesbickej hrdosti.

■ VYFARBENÝ EXTRÉM

Podľa príslušníkov tejto inakosti k hlavným cieľom Pride patrí zviditeľnenie komunity LGBTI (lesieb, gejov, bisexuálnych, transrodových a intersexuálnych ľudí), ktorí chcú mať rovnakú príležitosť na šťastný

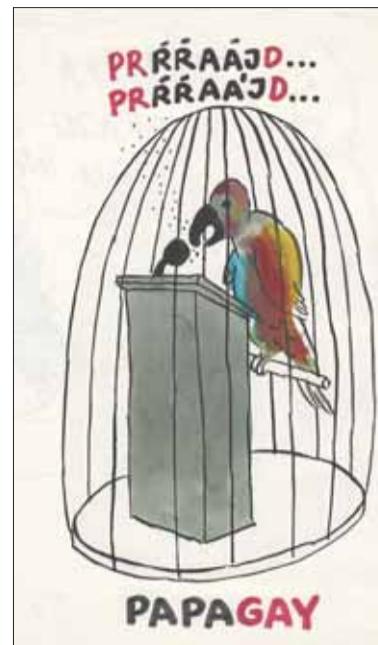
život ako všetci ostatní. Ale aj o uzákonenie partnerských zväzkov rovnakého pohlavia. Lenže ak má platíť, že SR je demokratický štát, tak práva jedných sa končia tam, kde zasahujú do práv iných. A verejné predvádzanie sexuálnej neviazanosti rozhodne možno považovať za neoprávnene zasahovanie do rodinného života, verejného zdravia a mravnosti.

Tohto roku začala svoju činnosť Národná kriminálna agentúra, ktorá stíha prejavy extrémizmu. Nemá to spoločnosť akosi popletené, ak na jednej strane ústavne chráni rodinu, manželstvo muža a ženy

a na druhej dovoľuje pohlavným extrémistom predvádzať sa na verejnosti? Vraj Dúhový pride je farebnou prechádzkou po Bratislave. V skutočnosti je verejným prejavom sexuálnych orgií, čo by nemalo zostať bez povšimnutia orgánov zabezpečujúcich verejný poriadok.

■ MAŠKARNÝ SEXIZMUS

Pravda je, že na Slovensku nemáme zo zákona definovaný extrémizmus, ale ak dokážeme stíhať ľudí za prejavené názory, prečo nie za prejavené skutky? Stačí na to Ústava SR. Lebo ak dovolíme ignorovať ústavu jednou skupinou

obyvateľstva, dovolíme porušovať ľudské práva inej skupiny, v tomto prípade väčšinového obyvateľstva.

Bratislava 19. augusta začíja pochod za práva LGBTI komunity, ale aj pochod za rodinu. Organizátori Dúhového pochodu hovoria, že im ide o to, aby ukázali, že ide

o úplne bežných ľudí na Slovensku, ktorí chcú ísť za šťastím. Alianca za rodinu, ktorá organizuje pochod Hrdí na rodinu, zasa upozorňuje na to, čo znamená manželstvo pre naše deti. „Pri manželstve ide o viac ako len o pôžitok, ide o dávanie, ktoré je spojené s najväčším zázrakom stvorenia ľudskej bytosti. Manželstvo neznamená nárok na dieťa, ale dáva každému jednému dieťaťu otca a mamu.“ Aj preto je výnimočné a úžasné, môžeme konštatovať spolu s organizátormi 6. ročníka Hrdí na rodinu.

Európa vymiera, to je holý fakt. Aj preto by malo byť v záujme spoločnosti podporovať rodinu a všetko, čo s ňou súvisí. A je toho dôst, čo dnešnej rodine chýba. Od prístupnosti k bytom cez finančné zabezpečenie rodiny. To sú podstatne vážnejšie problémy než ukájanie si svojej sexuálnej orientácie, čo by malo byť výsostne súkromnou záležitosťou. Napokon samotné znenie ústavy hovorí, na čom stavia naša spoločnosť. Gejovia a lesby sú extrémom v chápani pohlavnej orientácie, a tak by sa k nim spoločnosť mala stavať. A nie ich maškarnú sexuálnu prehnanosť ešte podporovať.

Prokuratúra prichádza s podnetom na zriadenie Prírodnej polície

Trestnoprávna ochrana životného prostredia

Text a foto: Ján ČERNÝ

Páchanie environmentálnej kriminality je často v súbehu s inou trestnou činnosťou, napríklad so skrátením dane, s podvodom, korupciou, so zneužívaním právomoci verejného činiteľa a podobne. Jej výsledkom sú veľké a často nezvratiteľné celospoločenské škody.

Pre trestné činy proti životnému prostrediu v roku 2016 príslušné orgány stíhali tristodva osôb. Z nich obžalovali stoosemdesiatpäť osôb. Dohodou o vine a treste bolo ukončených štyridsaťdva trestných vecí, podmienknečným zastavením trestného stíhania päťdesaťsedem a zmierom sa zavřilo desať trestných vecí.

■ PROKURATÚRA VARUJE
Uvedené evidenčné údaje o trestnej činnosti proti životnému prostrediu nezdopovedajú reálnemu stavu kriminality v tomto „odvetví“ zločinu. Generálna pro-

kuratúra Slovenskej republiky dlhodobo poukazuje na vysoký stupeň prítomnosti tohto druhu trestnej činnosti a navrhuje opatrenia. Tým najnovším je návrh vytvoriť špecializovaný policajný orgán – Prírodnú políciu, ktorá by sa venovala odhalovaniu a postihu páchateľov environmentálnej kriminality.

Od roku 2008 pôsobia na prokuratúre aj v polícii špecialisti na trestné činy proti životnému prostrediu. Veľmi úzko spolupracujú s ochrancami prírody. Napokon od nich získavajú asi najviac podnetov. Pod environmentálnou kriminalitou chápeme trestnú čin-

nosť, kde objektom útoku páchateľa je životné prostredie alebo niektorá z jeho časti (voda, pôda, vzduch, živočíchy, rastliny vrátane stromov).

■ MERADLO VYSPELOSTI

V širšom význame sa pod pojmom environmentálnej kriminality vo viacerých štátach Európskej únie vrátane Slovenskej republiky zvykne začleňovať aj problematika ohrozovania zdravia pokaznými potravinami a nedovolenou výrobou a držaním rádioaktívnych a jadrových materiálov a iných nebezpečných látok.

Úroveň prevencie a postihu environmentálnej kriminality v jednotlivých krajinách je v modernej spoločnosti jedným z ukazovateľov ich vyspelosti. Zločiny a trestné činy proti prírode sa tam považujú za rovnako spoločensky neprijateľné ako ktorokoľvek iné. Je preto povzbudzujúcim zistením, že Generálna prokuratúra SR prichádza s koncepcným, no najmä moderným a spoločensky potrebným opatrením. Zostáva dúfať, že nápad, ktorý vlastne ani nie je nový, bude mať naďalej podporu štátnych orgánov. Na vysvetlenie – už minulý rok sa úsilia prokuratúry stretlo s pozitívnu reakciou vlády, ktorá v septembri 2016 uložila ministru vnútra vypracovať opatrenia na zriadenie špecializovaného policajného útvaru na boj s environmentálnou kriminalitou tak, aby Prírodná polícia mohla začať svoju činnosť od začiatku roka 2018.

VŠIMLI SME SI

Lietadlo zvládne letky ministerstva vnútra preprievalo na Slovensko, zdá sa že v poslednej chvíli, trinásťmesačné dievčačko z Egypta. Aj s rodinou. Krátko na to sa objavili správy o ďalšom teroristickom útoku na plážach v Turecku. Dievčačko svoju infekčnú nákuazu, našťastie, zvláda a v Turecku neboli žiadni zo Slovákov zranení.

Príbeh so šťastným koncom

Panoramá Troch korún z Dunajca.

Otázka však znie, či je naozaj vhodné s takými malými deťmi cestovať do bezpečnostne i zdravotne rizikových oblastí sveta? Či to nie je nerozum zo strany dospelých, najmä keď odborní lekári hovoria, že takéto cesty sú akceptovateľné až pre deti od troch rokov veku? Kedysi to bolo inak. Rodičia nájskôr s deťmi precestovali Slovensko. Na jedenastej strane to bol pocit absolútneho bezpečia – či už zo zdravotnej stránky alebo z iných stránok – a potom je dosť smutné, ak už aj takmer ešte dojčatá zo Slovenska musia vedieť, kde je Hurghada, ale ani len

netušia, v ktorom kaštieli žila Adela Ostrolúcka, že máme také a onaké hory, prirodne krásy a zaujímavosti.

Nuž, od tých dojčiat by sa to vlastne ani nemalo očakávať, ale ich rodičia by mohli deťom priblížiť nájskôr najbližší svet, do ktorého sa narodili, ktorý je ich domovinou. Nie je na tom predsa nič ponížujúce či dehonestujúce pozrieť si nájskôr naše národné parky, zviesť sa na pláty po Dunajci, vyjšť si niekom na hole na salaš a ochutnať bryndzu. Tak akosi vyrastala generácia dnešných šestdesiatníkov a zdá sa, že jej to na ničom neubralo. Nepatríme medzi ekonomicky bohaté národy Európy a miňame veľké peniaze za pár dní v riziku, v tlačenici, pri bazéne a v hoteloch, kde si bez starosti nemôžete nechať na izbe nič cennejšie.

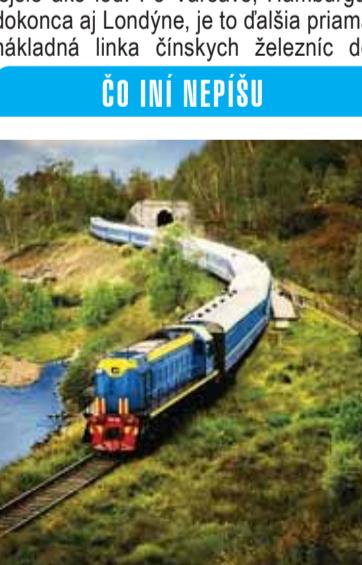
Slovensko je pritom jedna z najkrajších krajín Európy. Kedysi sa učiteľky v septembri pýtajú prváčikov, kde všade u nás boli, tak sa väčšinou chvália Egypтом, Tureckom, Jadranom. Ibaže – to nie je u nás. A pritom – ach jaj, akí sme my dospelí nerozumní!

Štefan ZLATOŠ
Illustračné foto: Štefan KAČENA

Dôkazom, mimoriadne autoritatívnym, môže byť napríklad málo povšimnuté vyjadrenie predstaviteľky Medzinárodného menového fondu Christine Lagardeovej. Podľa nej je totiž celkom možné, že centrála fondu sa do desiatich rokov prestahuje do Čínskej ľudovej republiky. Čo to v praxi inštitúcie znamená? Nič menej ako to, že uzná čínsku ekonomiku za najvýkonnejšiu na svete.

Kedysi Christine Lagardeová hovorí o možnosti presunu inštitúcie, ktorú vedie, do Číny, vie, čo hovorí. Také sú totiž jej pravidlá. Stanovy Medzinárodného menového fondu, ktoré vznikli v roku 1945, totiž nariadujú, že sídlo musí byť v najsilnejšej ekonomike spomedzi členov. Spojené štáty, kde doteraz fond sídlí, majú v súčasnosti šestnásť a pol percenta hlasov pri rozložení inštitúcie, a aj to iba preto, že stanovy už raz – v roku 2010 – účelovo zmenili. Takže naletieť na nejaké nepodložené tvrdenia o tom, že Čína má problém, by bolo asi krátkozraké. Problemy budú mať oveľa skôr tí, ktorí sa neprípravia na spoluprácu s jej ekonomikou.

Zo železničného terminálu v Prahe-Hořovičkách uprostred júla vyrazil prvý nákladný vlak do Číny. Ide o priamu linku. Vlak naložený kontajnermi prejde

Európy. „Zatiaľ je to prvá jazda, uvidíme, aký bude záujem ďalej,“ uviedol Michael Wei Li zo spoločnosti YXE – Yiwu Timex Industrial Investment. Vlak mieri do mesta I-wu (Yiwu), ktoré sa stalo jednou z hlavných základní, odkiaľ odchádzajú vlaky medzi Čínu a Európu. Záujem o takúto dopravu rastie. Pre zákazníkov je to lacnejší variant než lietadlo, vyššiu cenu než loď kompenzuje čas prepravy. Loďou totiž cesta trvá najmenej mesiac.

Slovenská republika, najväčší výrobca automobilov na svete na počet obyvateľov, by tiež už konečne mohla a najmä mala vyskúšať priamu železničnú trasu do ďalekej Ázie. A netreba vôbec čakať ani na nejaké širokorozchodné projekty. Veď výmena podvozkov na vagónoch pri rýchlikoch netrvala ani hodinu, pri nákladných vlakoch nejde o nič technicky zložitejšie. Stalo by za to trochu pridať na tempe a držať krok s možnou budúcou konkurenčiou. Pretože dohnať ju o niekoľko rokov už nebude možné. S krížkom po funese sa predsa nechodi. Alebo budeme čakať, kým podobný vlak na našu veľkú hanbu a najmä ekonomickú stratu nevypravia už aj zo susednej Viedne?

Text a foto: Ján ČERNÝ

NÁZORY

Orbán zaberá slovenský juh

Ivan BROŽÍK

Milióny eur – prerátané cez maďarské forinty – majú putovať do Komárna. Pre tamojší slovenský futbalový klub. Samozrejme, prekvapilo by, ak by adresátmi boli napríklad futbalisti v Dolnom Kubíne alebo niekde na Šariši. Budapešť mení strategiu. Navonok sa prestala hádať so svojimi tradične problémovými partnermi v Rumunsku, v Srbsku či na Slovensku o svoje „územné práva a nároky“, naopak, čo sa týka Slovenska, hovorí o „nejlepšej úrovni vzájomných vzťahov“, aké tu kedy medzi Bratislavou a Budapeštou boli.

Dokonca, aj keď Maďarsko stále problematizuje najzávažnejšie medzinárodné dohody, ako je povedzme „Trianon“, nehovorí o tom. V ostatnom období sa obmedzilo iba na zopakovanie požiadavky zrušiť Benešove

dekréty, ale túto rétoriku možno zaradiť už iba ak do súboru folklorických tradícii v červeno-biele-zelenej národnej farbe.

Medzitým v tichosti prebiehajú „konzultácie“ medzi spojencami. Viktor Orbán nedráždi oficiálnu slovenskú vládu a tá na oplátku diplomaticky tvrdí, že načo by sa vyjadrovala k niečomu, čo funguje, je v poriadku a podobne. Maďarský premiér má totiž iného partnera na rokovanie so Slovenskom o Slovensku. Je ním Strana maďarskej komunity, registrovaná na Slovensku, vedená s najväčšou pravdepodobnosťou občanmi maďarskej štátnej príslušnosti, fungujúca tak v rozpose so zákonmi Slovenskej republiky. Lenže našim politikom aj takýto bizarný stav vyhovuje, veď čo už je len na tom južnom Slovensku také zaujímavé,

aby prinútilo našu vládu konáť a nariadiť orgánom, ktoré majú dohliadať na zákonnosť v štáte, aby konali?

A to si práve SMK takpovediac naplno užíva. Chváli sa tým aj v médiách – samozrejme, tých

KOMENTÁR

maďarských. Podľa agentúry MTI mimoriadne dobrú atmosféru vzťahov medzi vládami Maďarska a Slovenska vyzdvihoval napríklad na jar v Budapešti po schôdzke s predsedom Strany maďarskej komunity (SMK) Józsefom Menyhártom maďarský premiér Viktor Orbán. Je otázne, do akej miery maďarský premiér považuje SMK za slovenskú reprezentáciu. Nie je to otázka úsmevná, je nanajvýš vážna. Veď bilaterálne vzťahy sa uskutoč-

ňujú už dlhé mesiace najintenzívnejšie na tejto líni. Ak to tak je, potom by sa vláda v Bratislave na Námestí Slobody mala rýchlo prestať usmievať. Malo by jej konečne dôjsť, že ju vláda susednej krajiny nerešpektuje, hoci vyjadrenia znejú inak.

Niekedy sa však aj premiér Orbán pozabudne. A pozabudol sa aj pri spomínanom rozhovore pre agentúru MTI. No, pozabudol sa naozaj? Ved' posúdte nenápadný odkaz, čo sa skrýva v tejto citovanej vete: „V súčasnosti sú už badateľné výsledky týchto vzťahov, avšak možnosti Felvidéku sú omnoho širšie, než aké sme doposiaľ využili.“ Orbán hovorí Felvidék, nie Slovensko. Vari ani netreba pripomínať, že výraz Felvidék je maďarský termín pre tzv. Hornú zem, historické pomenovanie časti Rakúsko-Uhorska, zhodujúcej sa s územím dnešného Slovenska.

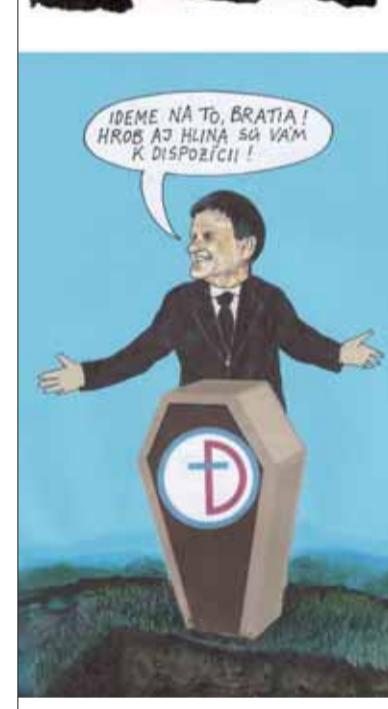
Maďarská vládna strana Fidesz podľa premiéra Orbána navrhuje, aby maďarská vláda v záujme intenzívnejšieho využitia možností uzatvorila so spoločenstvom Maďarov na Slovensku dohodu o programe ekonomického rozvoja – aby sa sloven-

sko-maďarské vzťahy ďalej rozvíjali aj v oblasti hospodárstva. Podobne ako to kabinet urobil v prípade Maďarov žijúcich na Ukrajine a v Srbsku. Znie to dobre. Na prvy pohľad. Ak nie až dojemne. Dokonca aj predseda SMK Menyhárt má pravdu, keď súhlasne tvrdí, že „treba zastaviť pokles počtu príslušníkov maďarskej menšiny na Slovensku, k čomu bude potrebné zabezpečiť intenzívny hospodársky rozvoj“. V opačnom prípade podľa jeho slov „mladí Maďari jednoducho odidú z domu“.

Orbán si začal slovenský juh podmaňovať ekonomicky. Trafil na jeho najcitolivejší problém. Tam pošle milióny na futbalistov, niekde do škôl, kam ich pošle nabudúce? Bez toho, aby to oficiálnymi predstaviteľmi zvrchovaného Slovenska dajako pohlo?

V prírode je to tak, že alfasamci si zvyknú svoje teritórium značkovať. Čím viac značiek si na ňom narobia, tým dôraznejšie dávajú najavo všetkým, že to teritórium patrí výlučne im, že oni sú na ňom pánni všetkého. To, že to pán Orbán robí, je dokaz, že neuznáva štátu suverenitu Slovenskej republiky.

GLOSÁR ANDREJA MIŠANEKA

Červené súkno rádiotelevízie

Dušan D. KERNÝ

Slovensko nie je jediný štát, kde sú dejiny výsostnou politikou. A neraz aj obrannou či útočnou zbraňou. Dlhé roky sme, pokiaľ ide o televíznu, závideli ČT formát besied historie.cz so skromnou slovenskou účasťou, aj keď išlo o spoločné dejiny. Autoritu tam získal Stanislav Sýkora. Teda jeden zo silnej trojky Londák, Londáková, Sýkora o najnovších slovenských dejinách. Táto silná trojka pre ne zaviedla termín Predjarie. Myslí sa tým slovenské predjarie, a nie Predjarie na Slovensku.

Pokiaľ ide o dejiny ako výsostnú politiku a mediálnu zbraň, netreba zabúdať na susedné Rakúsko. To bolo po roku 2000 ako jediný štát Európskej únie vystavené bezprecedentným sankciám a bojkotu EÚ pre účasť čiernych ľudovcov Schüssela s modrými „liberálmi“ Heidera vo vláde.

POZNÁMKA

RTVS Rezníka ešte ako hosta spravodajskej relácie nebola grilovala mladá redaktorka natoľko, že Rezník sa musel vyvíňať: „Ved mojim nástupom 2. augusta sa predsa všetko neobráti hore nohami, nebudú kobercové nálety.“ Redaktorka sa nedala a spýtať sa ostro na osud ani nie tak relácie, ale rovno na osud moderátora Havranu ako hlavný problém. Týždne pred reálnym nástupom do funkcie Rezník povedal, že sa posadí s ním na kávu a spýta sa ho, či si nechce

rozšíriť okruh podporného tímu. Aj dnes po jeho nástupe do úradu je téma, kto by mal odísť, pre médiá prvoradejšia ako program. Človek má chvíľami dojem, že ústavná väčšina, ktorú riaditeľ Rezník dostal pri volbe, ako keby bola prehreškom parlamentu. Nemožno sa ubrániť dojmu, že plné uplatnenie princípu, na ktorom sa televízia a rozhlas zlúčovali, teda zlúčenie, a nie zánik Slovenskej televízie a Slovenského rozhlasu, ako keby bolo červeným súknom. Ako keby prekážalo slovo slovenská, slovenský.

Nech historici recenzujú reláciu sk dejiny vysielanú niekoľko hodín pred nástupom nového riaditeľa. Sčasti ide skôr akoby o nechcenú (?) mediálnu provokáciu. Odhalenie sochy kráľa Svatopluka na Bratislavskom hrade, čo bolo vrcholovou akciou dnešného predsedu vlády,

sa div nepodáva ako uskutočnenie dedičstva ľudáckeho režimu spred osemdesiatich rokov. A nie ako súčasť dlhodobej výstavby historickej povedomia Slovákov prostredníctvom energie zo svätoplukovskej tradície. Ved' napríklad podľa textu (katolíka) Hollého Svatopluka (1833) si dávali na Devíne (1836) svoje druhé meno (evanjelickí) Štúrovci – hlavný prúd národného obrodenia.

Prof. R. Marsina – suverenná historická a latinická neprekonaná autorita, jasne a vedecky poukázal na používanie termínu REX – kráľ – v historických dokumentoch v spojení so Svatoplukom, respektovali ho ako suverénneho vládcu. Socha je iste pre niekoho nezelatelným vyvrcholením tradície, ktorá zohrala nemalú úlohu v podpore sebavedomia, ktorého sa Slováci nevzdali pri nijakom historickom zlome. Niet dôvod, aby ju zatracovali dnes. Relácia, počas ktorej sa chvíľami divák ocital akoby uprostred komisie, ktorú na odstránenie sochy zvolal kedysi neúspešný predseda parlamentu Sulík, asi nebola o dejinách, ale o tom, ako postaviť Rezníka, keď príde do televízie či na kávu s Havranom, na horúcu platňu a testovať, či mu bude volať Fico alebo Danko...

AKO BOLO, ČO BOLO

Miroslav Pius patrí medzi spisovateľov, ktorých tvrdovo postihli čistky po okupácii vojskami Varšavskej zmluvy v roku 1968. Musel odísť z rozhlasu. Písal pod pseudonymom. Prešiel viacerými zamestnaniami, z ktorých ho vyhadzovali z politických dôvodov. Po prevrrate v novembri 1989 pôsobil v školstve. Neskôr zreštauroval starorodičovský dom v Nemčianach a začal sa venovať rodnému kraju. Srdcovým témami citlivého básnika a prozaika sú história, zvyky, architektúra a príbehy z Pohronia, Požitavia a Ponitria. Knižky Turci v Tekovskej župe, Pukanská keramika, Čakanskí bronzoví bojovníci, Vstupovanie do času, Najstaršie kostoly na Požitaví a Ponitri či Zvonovina sú skvelými pomôckami pre učiteľov, študentov a najmä patriotov zo širokého okolia Nemčian. V pamäti čitateľov ostal jeho živý opis víťaznej bitky vojakov novozámockého veliteľa Adama Forgáča nad Turkami na Veľkovožokanskom poli v roku 1652. Brilantne spracovaná epizoda je

ukážkou rozprávačského talentu a dôslednej práce s historickými dokumentmi.

Miro sa vo februári dožil sedemdesiatpäťky. Oslávil ju knížkou so svojáčnym názvom *Nemčinian*, ktorí skončili na miestnom cintoríne. Prerozprá-

Veľké malé dejiny Mira Piusa

Peter VALO

lom Kronika zabudnutých poci-tov. V úvode napsal: „Táto kniha nie je o celom ľudstve. Je len o jednom človeku – o mne samom,“ a vydal akýsi denník spovedi zašlych rodákov. Pútavou podáva príbeh borovičkového Pištu Páukoviča Copáka, ktorý vybabrał s okrskárom, keď ho skoro načapal pri pytliačení. Uchvátil čitateľa rozprávaním, ako jeho stará mama obalamutila sovietskeho vojaka, čo chcel za každú cenu dostať do posteľe prekrásnu cigánsku llonu. Jeden

val ich sny, túžby, bolesti i to, čo by u nich nikto nepredpokladal – nitôčky dobra a nenaplnenej lásky. Takým je príbeh lásky riaditeľa Smidajlíka, ktorého žiaci volali „Všakáno“. Prežil cisára, šiestich prezidentov, gardistov i komunistov, argalášov i česchoslovákov. Bol rektor, pán a neskôr súdruh riaditeľ. Učil otcov svojich žiakov, ba aj ich starých rodičov. Spieval a hral na organe. Jeho mrzutú ženu nadchýnali romány z červenej knižnice a čokoládové filmy pre-

mietané v jednom z prvých kín v okrese. Po akomisi filme obvinila manžela, že jej pokazil život. Do materskej škôlky prišla nová učiteľka – vdova po kapitánovi, ktorý padol pri Dukle. Obstaraným direktor sa zadíval do krá-

tak ponúkol ďalší námet na podarenú filmovú tragikomediu.

Doba sa zmenila a krčma s ňou. Preslávený mariáš vytlačili hracie automaty. Korektnú hru nahradilo systematické ošklbávanie zákazníkov, vedúce k závislosti. Čím chudobnejší človek, tým väsnivejší gambler. Gambler je horší ako alkoholik. S alkoholikom sa dá porozprávať... „Gambler mlčí, vyjavene sa dívá na displej a ponad naše hlavy, kde je ničota a absolútne prázdro.“

Pribehy z cintorína plynú. Autor ich oživil udalosťami, ktoré hýbali dedinou, štátom ba i svetom, vzápäť na krídlach eseje odletel k Šalamúnovým viniciam, egyptským pyramídám či k Pytagorovi, aby sa zase vrátil domov, kde všetko so všetkým súvisí. Osudy Piusových hrdinov sa začínajú ako v Gorkého Na dne a končia zvratmi ako v Maupassantových poviedkach. Sú presiaknuté láskou k rodákom, historií kraja, ktorému spisovateľ upísal dušu.

„Mŕtví sú tí, ktorí stratili pamäť,“ povedal Platón. Miro Pius pokračuje v jej oživovaní, lebo veľké dejiny sa rodia len z malých príbehov.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Reality šou alebo aj reality TV nie je na Slovensku neznámy fenoménom, a to aj napriek tomu, že na nás mediálny trh prišla v porovnaní s inými európskymi krajinami pomerne neskoro. Na televíznych obrazovkách sa objavuje v rôznych žánrových podobách dodnes. Z mediálneho a komunikačného hľadiska sa fenoménu reality TV v mnohých svojich štúdiách, ale najmä v publikácii Reality TV (2011) venuje mediálny teoretik a kritik Peter Mikuláš.

Reality šou

V odbornej literatúre nachádzame niekoľko definícii reality TV, o ktorej môžeme povedať, že zahrňa produkčne nenáročné nehrané programy, ktorých protagonistami sú skutoční ľudia zobrazovaní v hraničných, často život ohrozujúcich situáciach s aspoň minimálnymi zábavnými cieľmi (Mikuláš, 2011). Televízne relácie, ktoré zaradujeme do kategórie reality TV, nie sú monolitom. Medzi takéto relácie môžeme zaradiť napríklad kontajnerové súťažné programy, akými sú Big Brother či Vyvolení, ale aj stále vysielanú reláciu Zámenu manželiek či reláciu o práci zložiek integrovaného záchranného systému 112.

P. Mikuláš rozlišuje štyri rôzne žánrové formy reality TV, a to reality-magazín: prežiť hraničné situácie (relácia 112), docu-soap: melodrama všedného života (program Nora a Braňo), reality game-show: hra na skutočnosť (relácia Farma), reality-séria: život v laboratóriu (relácia Zámenu manželiek). Komunikačná koncepcia televíznych relácií je tvorená rovnakými prvkami ako komunikačná koncepcia iných mediálnych textov, a to komunikačnými nástrojmi (stereotyp, argument, persuazívna technika). Komunikačné nástroje sú tvorené jazykovými a mimojazykovými prvkami. Tvorcovia reality TV často využívajú stereotypy, s ktorými pracujú už pri výbere samotných súťažiacich. So stereotypmi môžu tvorcovia pracovať dvojako – bud ich v spoločnosti pomáhajú utvrdzovať, alebo sa snažia o ich dekonštrukciu a pomáhanie lepsiemu porozumeniu medzi rôznymi sociálnymi a etnickými skupinami.

Popri stereotypoch sa pri tvorbe reality TV využíva aj persuazívna technika (prehováranie, presviedčanie) vzťahu k realite, ktorá môže mať taktiež dve podoby. Prvou je persuazívna technika reprodukcie reality, ktorá spracúva vonkajší svet a referuje vonkajšiu skutočnosť. V relácii sa tento tvorivý prístup prejavuje napr. tým, že tvorcovia využívajú filmovú skratku pre krátkost vysielacieho času. Naopak persuazívna technika konštruovania reality zobrazuje fiktívnu realitu a referuje o možnom svete, ktorý môže byť do istej miery podobný s tým skutočným. Filmová skratka sa pri takomto spôsobe zobrazovania reality využíva na vytváranie vyzozprávania pribehu v rámci relácie – využívanie strihu, komentovanie udalostí protagonistami a pod.

Jedným z najvýznejších jazykových prvkov komunikačnej koncepcie je komentár. Charakter prostriedkov použitých v komentári závisí od žánrovej formy reality TV – komentár relácie 112 využíva odbornú a presnú slovnú zásobu, kým napr. komentár relácie Zámena manželiek využíva hyperbolu, iróniu či obrazné pomenovanie.

Veronika GONDEKOVÁ,
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie FF UMB
v Banskej Bystrici

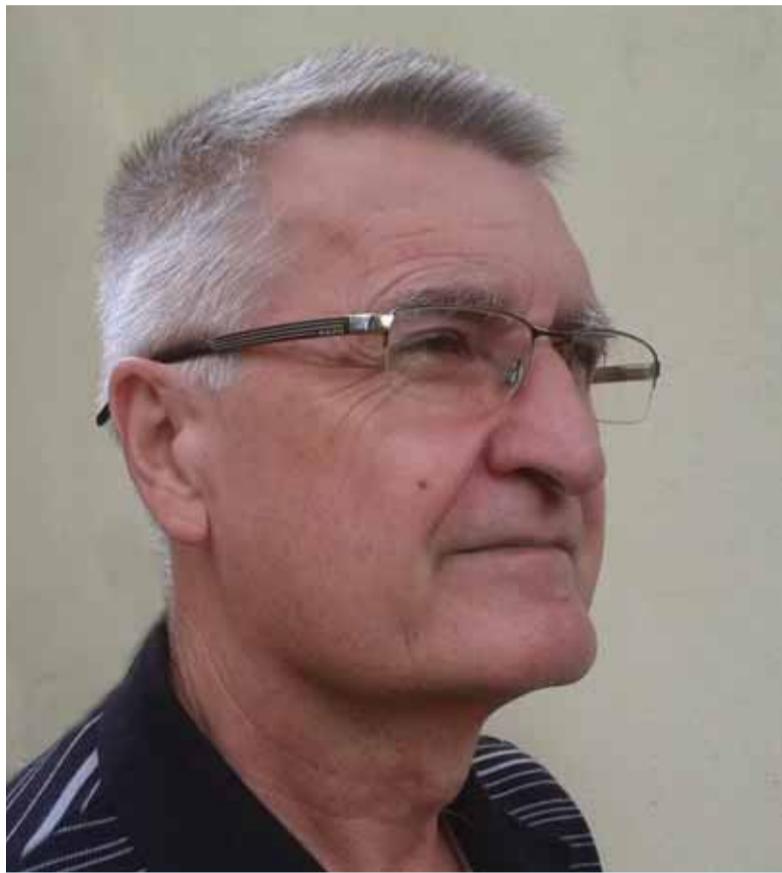
Výskumník a literát Ján TAZBERÍK: Odporúčam vrátiť sa k literatúre a čítať!**Literatúra je dnes ako puška Sama Hawkinsa**

Zhováral sa Ivan BROŽÍK – Foto: autor

Je po voľbe generálneho riaditeľa RTVS, sme uprostred leta a je čas aj na iné témy. Kedysi sme im v raveli „menej vážne“. Dnes spoločenským vývojom sa stali čoraz naliehavejšie. Hovoríme o nich s PhDr. Jánom TAZBERÍKOM, CSc., výskumným pracovníkom, básnikom a literárny kritikom.

• Ak hľadíme na nás mediálny svet a nevynecháme aj ten, ktorý sa v ňom vydáva za „kultúry“, je ľudom našej generácie akosi smutno. Nejde o nostalgiu za starými časmi, ale o pocit prázdnosti, do ktorej sa spoločnosť vnára čoraz hlbšie a otvára tak priestor na nerušené aktivity rôznych avanturnistov. Utiekame sa k zahraničnému vydavateľom a vysielateľom alebo do izolácie na akési ostrovy, ktoré ešte nespláchlo cunami doby. Nemalo by to niekoho zodpovedného či povolaného konečne začať znepokojoval?

Iste, niekoho zodpovedného by to znepokojoval malo. Nebudem však hovoriť o celej širke problému. Sústredím sa len na literatúru, osobitne poéziu. Poézia na Slovensku mala svoje modré obdobie v šesdesiatych rokoch minulého storočia. Trúfam si dokonca povedať, že spoluvtvárala paradigmu vtedajšieho sociokultúrneho vývoja. Nečítali ju len básnici. Ja som maturoval v roku 1968 a polovica našej triedy vedela, kto je Válek, Rúfus, Stacho, Ondruš, Fedek. Mnohí moji spolužiaci čítali časopis Mladá tvorba, a neboli to len mladí začínajúci autori. Celé to nadšenie pre literatúru, a špeciálne poéziu, sa skončilo niekedy v prvej polovici sedemdesiatych rokov, a nebola to len otázka nastavených politických smeroviek. Postavenie poézie sa totiž začalo meniť aj v krajinách, ktoré boli od nás na západ. Prečo? Myslím si, že dôvod bol niekoľko, okrem iného sa napríklad začal meniť subjekt a predmet samotnej tvorivosti. Vo svojej kultúrnej podstate vydali sme sa na cestu od moderny k postmoderne a sprievodná relativizácia poznania priniesla aj relativizáciu poézie. Poézia je stále dobrá, ale stoji kdesi bokom a dnešný človek je akosi zahľadený inde, nie do sveta, ktorý otvára báseň. Možno je to aj tým, že nástroje, ktoré dnes akútne potrebuje spoločnosť, poézia nepo-

S literátom Jánom TAZBERÍKOM sme hľadali odpoveď na otázku, prečo už literatúra nie je svedomím národa tak ako kedysi...

skytuje. Alebo východisko, ktoré poskytuje, sa dnešnému uponáhľanému človeku javí ako zvlášť nepraktické... Je to blúdenie v kruhu, ale poéziu by som za tento stav neobviňoval alebo ju dokonca diskvalifikoval. Aj nezáujem o poéziu je svedectvo doby. Ale ešte jedna poznámka: štrukturálne premeny spoločnosti sú zrejmé, ale ako na to reaguje naša kultúrna politika? Zoberme si napríklad pôsobenie súčasného ministra kultúry Mareka Maďariča: čo sa urobilo pre postavenie literatúry v spoločnosti? Odpoveď je jednoduchá: za tých deväť rokov veľmi málo, skoro nič. Zákon o knihe, o ktorom sa hovorilo a hovorí, stále nie je a je jasné: počas tohto ministerského panovania ani nebude.

• V čase, v ktorom sme sledovali večerníčky, sa dnes vysielajú „sultánske“ a iné „formáty“, ktoré sú na nože s morálkou, ba zavše sú vyslovene oplzlé, knižka sa stala už dávno luxusným tovarom – ak myslíme možnosť uviesť naozaj dobrú knihu na trh – svet divadiá, koncertných sál a výstavných sieni už je svetom iba niekoľ-

kých nadšencov. Je to iba zdanie alebo krutá prítomnosť?

Je to tak, ako hovoríte. Ide najmä o druhú časť otázky, o krutú prítomnosť. Naša súčasnosť, čo sa týka kultúry, osobitne literatúry, pripomína legendárnu pušku Sama Hawkinsa z románu Karla Maya, ktorá strieľa inde, než sa cieli – lenže na rozdiel od hrdinu mayoviek zostáva terč nezasiahnutý... A tak vytrvalo kráčame k svetlým zajtrajkom. Aspoň politici nám to hovoria. Ale nechcem byť jednostranne kritický. Pozrite sa aj do vlastných radov. Dnes kultúra obec, až na drobné výnimky, skôr čaká na potláčanie zo strany mediálnych a politických elít, než by mala byť svedomím národa.

• Ako si vy predstavujete verejnoprávnu verejnoprávneho médiu? V čom vidíte jeho podstatu? Poslanie? Predstavme si, že nepoznáte díkciu zákona do detailov, ste „iba“ divák a poslucháč...

Otzážka je zaujímavo postavená, predstavím si teda, že nepoznám díkciu zákona. Vidím modlu, ktorú niektorí uctievajú a iní sa k nej správajú presne naopak, hoci verejne o tom nehovoria... Myslím si, že modly a pluvance nám v tejto súvislosti nie sú potrebné. Všetko, čo potrebujeme, je slušnosť a normálnosť.

• Spravodajským hitom mediálneho sveta uplynulých týždňov bolo slovné spojenie „čítanie s porozumením“. Evokuje to vo mne otázku, do akej miery vlastne žijeme „s porozumením“, či by nebolo vhodné venovať sa akútne tejto otázke?

Ja neviem, či žijeme s porozumením. Osobne sa o to usilujem. Pre mňa žiť s porozumením je v tejto chvíli literatúra. Písem. Je to môj spôsob žitia a porozumenia. Chápem: je to možno už nereálny, prekonaný spôsob života. Lepší však pre seba nemám, nepoznám. A pre mojich blížnych? Aj to chápem, žijú v dobe, ktorá je o všetkom inom než o porozumení. A ďalej? Ďalej by som odporúčal vrátiť sa k literatúre. A čítať!

O ČOM JE REČ

Dobrodruhovia, čo hľadajú politický Klondike v parlamente, boli na slovenskej politickej scéne vždy, a nie sú ani dnes výnimka. V súčasnosti sa z lesku svojho osobného eldoráda uškrňajú živnostníci politických strán OL'aNO-Nova, Sme rodina Borisa Kolára a niektoré bojovo naladené amazonky zo SAS. Súkromné firmy v parlamencu, tváriace sa ako politické strany, ktoré veľkoryso platí štát, mávajú vratký osud. Skúseni matadori však v tom vedia chodiť: keď im zbankrotuje jedna firma, založia si novú. Iní zamestnanci politických firem sa stávajú dezertérmi, prebehnú do iných strán a tento akt prebehlicta zopakujú za jedno-dve volebné obdobia aj viackrát. Taktôž môžu v parmente slušne profitovať viac rokov...

Osobitným prípadom parlamentného podnikateľa je Alojz Hliná. Po tom, čo vystriedal niekoľko stranických tričiek, zakotvil v dnes už v mimoparlamentnom KDH. V marci 2015 vstúpil do poslaneckého klubu kresťanských demokratov s cieľom dobyť v tomto hnúti najvyššie méty. Najprv ako oravský bača zaplatil prískočné. Pre portál Web noviny

povedal: „Ctím si tradície. Máme odrazené svine na stupavskom salaši a jednu som ochotný obetovať.“ Pre vysilencov poslancov tejto strany bola Hlinova svíňa dobrovou vzpruhou. Namiesto obližnej žinčice sa vtedy na salaši podávala zbojnícka slivovica.

Osobný Majdan oravského baču

Ludovít ŠTEVKO

Po parlamentných voľbách, ktoré sa skončili pre kresťanských demokratov katastrofou, sa dovtedajší nudný predseda Ján Figel' vzdal funkcie, ufužazdil do Bruselu a stal sa vyslancom EÚ pre náboženské slobody vo svete. Hliná sa chopil príležitosti. V takmer bezvýchodiskovej situácii – na hranici prežitia KDH, obehal okresné štruktúry, zabojoval na sneme a zvíťazil – bol ako záchranné koleso pre stroškotanovcov. „Na čelo až priliš seriózneho KDH prichádza performer, politický divadelník,“ zhodnotil vtedy novozvoleného predsedu Ján Čarnogurský.

Performer je však pre Alojza Hlinu lichotivé pomenovanie.

Jeho marketingové kúsky majú s umením maločo spoločné. Len si spomeňme na jeho výstredný politický štýl, keď zatarasil vlečkou ovčieho hnoja vstup do poslaneckých garáží, keď vyhnal ovce pred budovu parlamentu, keď vysypal tonu soli pred kancelá-

SAS. Škoda, že Hliná nekonzultoval svoj zámer nemilobohu vylievať nedostatkové ovčie mlieko s členkou predsedníctva KDH Miroslavou Szitovou, tá by mu iste poradila, aby mlieko daroval detským domovom alebo niektoj z rómskych osád. Bol by to čin hodný kresťanskej lásky. Na komediálne výstupy svojho predsedu si však budú musieť zvyknúť nielen stranické štruktúry, ale aj potenciálni voliči kresťanských demokratov.

„Revolucionár Hliná“ – majiteľ salaša a lukratívnych pohostinských podnikov v hlavnom meste, to má trochu pomýlené. Majdan na Slovensku sa nedá robí individuálnymi marketingovými akciami, ktoré môžu zabrať iba u obmedzeného počtu kresťanskodemokratických zúfalcov a u mimovládnych organizácií. Ako sa to má robiť celoplošne s naverbovaním študentskej masy namiesto oviec, mu iste ochotne poradí Pavel Demčák, medzinárodné uznávaný organizátor farebných revolúcií. A potrebné preferencie na vstup do parlamentu mu profesionálne vyrobi Martin Slosiarik z prieskumnej agentúry Fokus, známy z dlhorocnej spolupráce s prezidentom Andrejom Kiskom. Aj oravský bača potrebuje v Amerike školených inštruktörów. Inak je to zbytočne vyliate mlieko.

Reforma Učiace sa Slovensko by mala vniest viac súladu medzi školy a prax

Učitelia, žiaci, rodičia a reforma

Štefan SAMSON – Karikatúra: Andrej MIŠANEK; ilustračné foto: školský servis

Náš súčasný školský a vzdelávací systém zaostal za hospodárskymi a spoločenskými potrebami. Stal sa brzou hospodárskeho rastu a kvalitatívneho rozvoja spoločnosti. Problémy a nedostatky v ňom sme včas neriešili, obsah a metódy vzdelávania málo prispôsobovali hospodárskym a spoločenským potrebám. Pri jeho riadení a rozvoji sme viac preferovali kvantitatívny rast, pričom kvalita vzdelávania klesala. Tako dnes máme systém, čo produkuje stredoškolských aj vysokoškolských absolventov, ktorých prax nepotrebuje a nevedia sa zamestnať.

Nezamestnanosť absolventov stredných i vysokých škôl sa nazaj pováživo zvyšuje. Nevedia si nájsť prácu a uplatnenie, sú nezamestnaní, žijú zo sociálnych dávok spoločnosti, čiže z našich verejných financií. Ich štúdium a získané vzdelanie sa z ich zreteľa, ale najmä z hľadiska spoločnosti stalo nepotrebné, neužitočné. Ani im a ani spoločnosti neprináša úžitok, náklady na štúdium z jednej i druhej strany boli neefektívne a zbytočne vynaložené.

■ AKTÍVNY PRÍSTUP

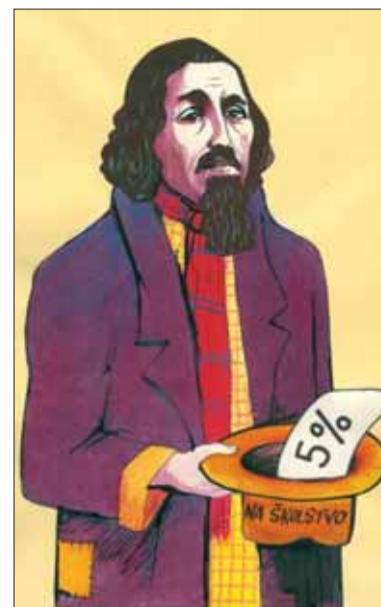
Uskutočnenie pripravovanej školskej reformy pod názvom Učiace sa Slovensko by malo riešiť a odstrániť rozpor medzi dnes dosahovaným vzdelaním, jeho teoretickou a praktickou úrovňou a požiadavkami trhu práce. Úspešnosť dosiahnutia pozitívnych zmien v školskom a vo vzdelávacom systéme predpokladá neignorovať navrhované obsahové zmeny a prístupy v školskej reforme, ale aktívne sa podieľať na ich postupnom zavádzaní a uplatňovaní.

V školskom vzdelávacom systéme je sice príliš veľa faktorov, ktoré ho ovplyvňujú, ale reťazec učitelia – žiaci – rodičia patrí k tým základným, ktoré rozhoduj-

Presadzovaná rezortná reforma Učiace sa Slovensko by mala riešiť a odstrániť rozpor medzi dosahovaným vzdelaním, jeho teoretickou a praktickou úrovňou a požiadavkami trhu práce.

júcou mierou môžu posunúť naše Vyžaduje si to od všetkých spo- menutých článkov iný prístup ako učitelia – žiaci – rodičia patrí ku kvalite, k jeho modernizácii. doteraz. Súčasný totiž nevyhovuje

nikomu z tohto reťazca. Učiteľom nevyhovuje najmä z hľadiska odmen za prácu. Platys pedagógov sú nízke, preto požadujú ich skôr kovité zvýšenie. Svoje spoločenské postavenie považujú za málo ohodnotené a tiež chcú, aby bolo dôstojnejšie, malo vyšší kredit.

Ziaok v rôzne škole nebaví, necítia sa v nej dobre, nudia sa na vyučovaní, do školy chodia s nechutou. Nuž, čo s nimi, ako ich motívovať na sebavzdelávanie?

Rodičia žiaok tiež nad dnešným školským a vzdelávacím systémom nejasajú. Aj na nedávno skončený školský rok hľadeli defetisticky, s nevôľou prijímal zlé známky svojich detí na vysvedčeniach. A s roztrpčením i s obavami vnímali fakt, že ich ratolesti po skončení strednej či vysokej školy si nevedia nájsť priemeranú prácu, ktorá by ich uživila a dala možnosť osamostatniť sa.

Ak teda konštatujeme, že dnešné školstvo a systém vzde-

lávania sú nevyhovujúce, jediné východisko je zmeniť ho, zreformovať a zmodernizať tak, aby s ním bola spokojnosť. Na realizácii reformy v školstve a vytvorení spokojnosti so vzdelením sa však viac ako teraz musia podieľať tak učitelia, ako aj žiaci i rodičia. Učitelia by si mali uvedomiť, že mzda, plat, odmena je za dobrú, kvalitne vykonanú prácu, a nie za status. Spoločenské postavenie (status) si každý učiteľ vytvára najmä sám. Formuje si ho svojou pracou sám a sám si ho dobrú pracou môže zlepšiť a zvýšiť. Kvalitnou pracou môže jednak viac zarobiť, mať vyšší plat a zároveň si aj zvýšiť svoje spoločenské renomé, svoj status. To platí pre celý učiteľský stav.

■ NUTNÉ ZLO

So žiakmi je to ľažie. Nie všetci chodia do školy radi, mnohí v nej vidia len akési nutné zlo. Lenže za ich nechutu, ba aj strach, do značnej miery môžu učitelia, ich prístup k žiaokom, práca s nimi, ale i rodičia, ktorí neraz nezvládajú výchovu potomstva.

Nevieme, či údaje štatistiky z prieskumov sú pravdivé a precízne, ale tie varovne uvádzajú, že dnes sa rodičia svojmu škôlopovinnému dieťaťu venujú asi tak desať minút denne. Ak je to pravda, tak je to vyslovená rezignácia rodičov na výchovu i na vzdelávanie a prípravu svojich detí do života. Ponechať ich len na pôsobenie učiteľov a školský systém je hriech rodičov na svojich deťoch!

Vzťah učiteľov, žiaok a rodičov je veľmi dôležitý pri výchove a vzdelávaní detí. Ten je dnes do značnej miery naštrenený, nevyvážený a treba ho znova – možno aj po vzore z minulosti, obnoviť.

deniahodnej situácie v porovnaní s mnohými aj bohatšími verejnoprávnymi médiami v EÚ. Zvýšené príjmy z reklamy by mohli RTVS do veľkej miery kompenzovať náklady na prevádzku tretieho televízneho okruhu.

Ak sa hovorí, že koncesionársky poplatok za verejnoprávne služby je na Slovensku v porovnaní s priemerom EÚ nízky, tak treba zároveň povedať, že aj príjmy obyvatelstva sú u nás pod priemerom EÚ. Napriek tomu máme koncesie vyššie, ako napríklad v Poľsku, Grécku či Portugalsku. Na dokreslenie situácie v Európe treba ešte uviest, že v Maďarsku, na Malte, Isande, vo Fínsku, v Čiernej Hore a Srbsku sa koncesionárské poplatky celkom zrušili.

■ KULTIVÁCIA PROSTREDIA

Čo čaká nového riaditeľa ako problém zrelý na riešenie, je problém profesionality spravodajstva a publicistiky. Na otázku personálneho obsadenia RTVS odpovedal Rezník, že hromadné prepúšťanie nechýstal, ale tak ako Václav Mika a riaditelia pred ním si so sebou priniesli nových ľudí, ktorí dôverovali, aj on využije túto možnosť. Rezníkov úmysel pokračovať kontinuálne s digitalizáciou RTVS a zároveň ju odkomericalizovať, urobiť ju opäť národnou a kultúrnou verejnoprávnou inštitúciou treba len uvietať. Pre neho, ako sa vyjadril, to znamená „systematické úsilie o kultivovanie verejnej debaty, kde by mali dominovať racionalné fakty a argumenty. A, samozrejme, masívna podpora domácej tvorby vo všetkých jej druhoch a zánoch...“.

Ak pod kultiváciou verejného diskurzu rozumieme aj nestranné, kultúrne vystupovanie moderátorov v publicistike, tak vo verejnoprávnom médiu nemá čo hľadať aroganciu Branislava Dobinského a rovnako aj škandalózne správania riaditeľa spravodajstva RTVS.

RTVS musí byť nezávislá a najmä národná a kultúrna inštitúcia, hovorí Jaroslav REZNÍK

Očakávaná príležitosť pre verejnoprávnosť

Ludovít ŠTEVKO – Foto: TASR, zdroj teraz.sk

Volby riaditeľov verejnoprávnych médií boli vždy predmetom politických diskusií – verejných aj základných. Nebolo to inak ani teraz, pretože doterajší generálny riaditeľ Václav Mika skončil svoj päťročný mandát a parlament musel na prahu letných prázdnin zvoliť jedného z ôsmich kandidátov. Híring, ktorému sa všetci podrobili, mal oproti iným verejným vypočutiam jednu zvláštnosť: doterajší šéf rádiotelevízie, zvolený v roku 2012 poslancami Smeru-SD, bol v roku 2017 favoritom opozície. Sympatie, ktoré mu prejavovali za ostatné dva roky poslanci SAS a OĽaNO-Nova i pravicovo-liberálne médiá, mali iste reálne dôvody. Mika sa netešil ich priazni preto, že sa objavoval často na obrazovke ako narcis medzi sedmokráskami, ale preto, že tá priazeň bola vzájomná.

Pravdaže, hovoríme o priazni prejavenej v spravodajských a publicistických reláciách RTVS, v ktorých profesionalita často pokrívávala na obe nohy. Top manažment na čele s generálnym riaditeľom si manieri politickej zaujatosti a drživo správania moderátorov voči vládnym predstaviteľom prinesol z Markízy, kde to bolo donedávna normou a žiadnym korením pre diváka.

■ LIPŠICOVO STÁDO A I.

Opozícia i médiá vyzhovovali aj taký defektný riaditeľ spravodajstva ako Lukáš Diko, známy ako hlavný aktér mediálnej kauzy „Lipšicovo stádo“. Mika si také nenahradilne opory svojho manažmentu vehementne obhajoval pred Radou RTVS a oceňoval ich rozprávkovými platmi, lebo vedel, že Rada je bez kompetencií, čo ako divadelný komparz generálneho riaditeľa.

Vzhľadom na to, čo sa udialo nedávno v televíznom spravodajstve a čo sa dodnes deje v publicistike, ktorú reprezentuje súčasnou reláciou Michal Havran, je vyjadrenie Rady RTVS z jej posledného zasadnutia udivujúce. Podľa podpredsedu rady Martina Kákoša bolo vysielanie RTVS pod vedením Václava Miku „konceptné, divácky úspešné, napĺňajúce atraktív-

Jaroslav REZNÍK v týchto dňoch nastúpil do funkcie generálneho riaditeľa RTVS.

búť verejnoprávneho vysielaťa“. S takýmto názorom nemožno súhlašiť ani s prizmúrením oboch očí. Zdá sa, že Rada RTVS zabudla na viaceré podaní na televíznu reláciu Večera s Havranom, ktorú diváci považovali za neobjektívnu, a že ona sama vyzodnotila tento program ako politickú publicistiku reprezentujúcu len jedno názorové spektrum.

Mnohí analytici, na rozdiel od členov Rady RTVS (česť výnimkám), postrehli, že Václav Mika mal svoj politický predobraz v bývalom riaditeľovi STV Richardovi Ryb-

níkovi, ktorý Slovenskú televíziu skomercializoval, zbavil pôvodnej tvorby a nadbiehal opozícii s utajovanými ambíciami vstúpiť do politiky a založiť si vlastnú politickú stranu. Neskôr sa ukáže, či si aj Mika nájde miesto v nejakej opozícnej strane a či vymení televíznych divákov za voličov.

■ FUNDOVANÝ ODBORNÍK

Jaroslav Rezník prešiel grilovaním na parlamentnom mediálnom výbere so čtou a s pokojom odrazil výpady Lucie Ďuriš Nicholsonovej, Martina Poliačika a ďalších poslan-

cov z opozičného tábora. Dokázal, že je muž, ktorý nájde modus vivendi s politikmi rôznych farieb, že dokáže obhájiť svoju nezávislosť aj nezávislosť inštitúcie, do ktorej nevstupuje ako nováčik, ale ako skúsený mediálny odborník. Pozornosť chce venovať najmä televízii. Jednotka by mala byť podľa neho plnoformátový okruh a dvojka by mala fungovať počas dňa ako detská a školská televízia a večer ako televízia umeleckého typu s priestorom pre záujmové skupiny aj národnostné menšiny. Najneskôr v roku 2020 chce oziviť tretí televízny okruh, ktorý by bol vlastne športovým kanálom s publicistickými presahmi. Okrem toho plánuje zaviesť multimediálny spravodajský portál. Samozrejme, realizačia plánov vždy závisí od finančného pokrycia projektov. Preto bude nový riaditeľ už na jeseň rokovať s ministerstvom kultúry o zmluve so štátom, teda o spôsobe dofinancovania RTVS.

Rezník sa nevzdáva príjmov z koncesionárskych poplatkov a nevylučuje ani požiadavku ich zvýšenia. Škoda, že vo svojom projekte neráta s možnosťou zvýšenia zákonného podielu z reklamnej činnosti. Známy chválenkársky slogan „RTVS bez reklamy“ nie je chválu nezávislosti, skôr priznáním nevýhodného postavenia voči komerčným televíznym staniciam. Legislatíva Európskej únie určuje pre verejnoprávne inštitúcie limit reklamy dvanásť minút za hodinu vysielania a denný limit reklamy môže byť až vo výške dvadsať percent. Podľa nášho zákona však reklama v RTVS môže tvoriť len 0,5 percenta denného vysielacieho času, čím sa dostáva do nezávis-

NA OKRAJ

Den spomienky na všetkých trpiacich a vyhnaných Srbov počas ozbrojenej akcie Búrka sa pripomína od roku 2015. Vojenská akcia Búrka bola jednou z najsurovejších a najmasovejších etnických čistiek na území bývalej Socialistickej federatívnej republiky Juhoslávie. Začala sa 4. augusta 1995. Vtedy početné jednotky armády Chorvátska, Chorvátskej rady obrany (vojsko bosniánskych Chorvátov) a takzvané Armády Bosny a Hercegoviny vpadi do Srbskej autonómnej oblasti Krajina, vtedy súčasti Republiky Srbská Krajina. Agresia sa uskutočnila napriek skutočnosti, že tato oblasť bola pod ochranou OSN.

Etnická Búrka

Táto operácia chorvátskeho vojska mala vo svojej podstate za cieľ vysílenie všetkého obyvateľstva srbskej národnosti, pričom po vyhnani bolo zaznamenané vypaľovanie, rabovanie a likvidovanie málopočetných Srbov, ktorí nechceli opustiť svoje stáročné domáce kozuby. Ľud západnej Krajiny, poučený „historickou skúsenosťou“, sa vydal na dovedy najväčší exodus srbského národa v smere na východ do Srbska ako jediného útočiska. A keď prestal akýkolvek odpor, dochádzalo k zabíjaniu starých, mentálne chorých a nevládnych ľudí, ktorí nechceli alebo nemohli odísť zo svojich odvekých domovov a ktorí verili, že sa voči nim bude postupovať v súlade s pravidlami Ženevského dohovoru.

Vo vojensko-policajnej akcii Búrka, ktorá sa skončila 5. augusta 1995, bolo podľa údajov Dokumentačného centra Veritas zabitých najmenej 1 960 osôb srbskej národnosti a vyhnaných vyše dvestopäťdesiatisíc obyvateľov srbskej národnosti. Exhumácie ešte prebiehajú, niektoré hroby neboli ani otvorené.

V akcii Mistral, ktorá bola pokračovaním Búrky, chorvátske ozbrojené sily v súčinnosti s Piatym zborom muslimskej armády zabili ďalších 655 a vyhnali okolo stodvadsaťpäťtisíc srbských obyvateľov. Počas najťažšieho zločinu Búrky chorvátske bojové lietadlá 7. augusta 1995 bombardovali kolónu srbských utečencov na Petrovackej ceste. Búrka i Mistral znamenali takú „spálenej zeme“. V polovici novembra 1995 dosiahli tieto vojenské akcie rozmeru úplného vyhladenia srbského národa v Krajine.

Počas vlády Tudjmanovo režimu chorvátske orgány odmietaли obvinenia z etnických čistiek a priečili sa spolupráci s Medzinárodným súdom pre vojnové zločiny v Haagu, tvrdiac, že išlo o legitimnu vojenskú operáciu proti vzbúrencom. Bývalý prezident Chorvátska Stjepan Mesić na konci svojho mandátu vyhlásil, že Srbi z Chorvátska sú najväčšími obeťami minulej vojny.

Skutočné následky chorvátskej „domovinskej (vlasteneckej) vojny“, ako sa táto kataklízma nazýva v Chorvátsku, sú nasledovné: počas Búrky bolo vyhnanych alebo nútene opustiť svoje domovy viac ako dvestopäťdesiatisíc Srbov, čím počet Srbov v Chorvátsku klesol z dvanásť percent na menej ako štyri percentá. Búrka predstavuje etnickú čistku. Za zločiny, utrpenie a vyhnanie Srbov počas tejto vojensko-policajnej akcie sa, žiaľ, doteraz nikto nezdopovedal.

(ddk)

Najmodernejší čínsky raketový krížnik po boku ruskej flotily v Kronštadte**Hrdé defilé ruského vojnového námorníctva**

Dušan D. KERNÝ – Foto: zdroj wikipedia

Ruské vojnové námorníctvo z rozhodnutia prezidenta Putina vykonalo prvú vojenskú prehliadku hladinových plavidiel a ponoriek, námornej pechoty a námorného letectva. Konala sa v niekdajšom hlavnom meste Ruska – v historickom Sankt Peterburgu. Po prvý raz vztyčili nad mestom historickú bojovú zástavu ruského námorníctva. Vďaka profesionalite techniky ruskej štátnej televízie bola veľkolepo pôsobiaca prehliadka na rieke Neva a vo vodách Kronštadtu, zaplnená strhujúcimi zábermi na meno, zaujímavá aj pre neruského diváka. Rečníaci prezident mal za sebou v pozadí svetoznámú jazdeckú sochu Petra I. Veľkého, zakladateľa ruského námorníctva.

Bola to demonštrácia súčasnej sily a rôznorodosti ruského vojnového námorníctva. Prehliadka je prístupná na youtube, na stránkach buď ruskej televízie, alebo v anglickej verzií na stránke Russia Today. Pozoruhodnosťou boli nielen neprešťajné odkazy na historické vojenské tradície ruského námorníctva, na Petra I., ale aj prítomnosť modernej čínskeho raketového veľkokrížnika – prvá takáto čínska námorná vizitka pred ruským prezidentom, pred najvyšším veliteľom ruských ozbrojených síl.

Prehliadka ruského vojnového námorníctva po nariadení prezidenta Putina sa nekonala iba v jeho rodnom meste, kde bola jej hlavná časť, ale i vo všetkých vojenských prístavoch, základniach, medzi iným aj v Sýrii a v kaliningradskom Baltsku – na dohľad od vojsk štátov Severoatlantickej aliancie NATO. Prehliadka mala zdôrazniť, že vojnové námorníctvo je schopné brániť legitímne záujmy Ruskej federácie tak v pobrežných vodách štátu, ale aj vo svetových oceánoch a najmä fakt, že taký štát, ako je Ruská federácia, legitímne záujmy vo svetových moriach aj má. Osobitne to demon-

Na prehliadke nechýbali ani najmodernejšie atómové ponorky ruskej flotily.

strovala o. i. prítomnosť príslušníkov čiernomorskéj flotily, t. j. Krymu.

■ NOVÉ PLAVIDLÁ

Prezident Putin zdôraznil, že ruské vojnové námorníctvo dostalo v tomto roku dve desiatky veľkých, resp. významných moderných hladinových plavidiel a na budúci rok

ich dostane tridsať – všetky zhotovené v ruských lodeniciach. V Kronštadte sa uskutočnila prehliadka veľkých námorných plavidiel, ktoré sa nezmestili do rieky Nevy. Okrem premyslenej „senzácie“ – prítomnosti čínskeho moderného krížnika, bolo možné vidieť aj najväčšiu a najvýkonnejšiu jadrovú ponorku Dmitrij

Donskij zo série doteraz troch „neviditeľných“ podmorských plavidiel typu Borej. Do roku 2020 ich bude osem. Rusi predvedli aj ponorky určené do polárnych vód, schopných prebýať ľad až s hrúbkou dva a pol metra, ako aj raketové ponorky s najmodernejšou elektronikou pre oblasť Čierneho mora.

Prehliadka v Sankt Peterburgu a v iných ruských prístavoch, ako aj v sýrskych pobrežných vodách demonštrovala schopnosť najmodernejších zbraní vrátane presných krídlatých rakiet odpalovaných na veľkú vzdialenosť. Ukázala, že konflikt v Sýrii sa stal aj dobrým polygónom – overovacím priestorom pre mnohé nové zbraňové systémy. Demonštrovala, že podobné zbrane, ako má Rusko, nemá nijaké iné námorníctvo sveta.

■ RUSKÉ SEBAVEDOMIE

Prehliadka mala zrejme prezentovať aj to, že kríza vojensko-priemyselného komplexu Ruska je v oblasti námorníctva prekonaná. Zároveň ukázala rozhodnosť a pripravenosť ruského armádneho velenia v čase narastajúcich medzinárodných kríz a sankcii. Námorný dôstojnícky zbor po prvý raz pochodoval v nových snehobielych uniformách vrátane bielych lakoviek, v Kronštadte obnovili veľkolepý tradičný pravoslávny chrám vojnového námorníctva, kde Putina pozdravil potomok rodiny chýrneho admirála Ušakova – rodu, ktorého už desiatu generáciu slúži v námorníctve. V Petrohrade tiež do najmenších detailov obnovili a sprístupnili pracovňu posledného ruského ministra vojnového námorníctva z cárskych čias. Premyslene sa buduje historické sebavedomie ruskej verejnosti, námorníctva a Petrohradu osobitne.

Príklad rozvíjania kultúrnych kontaktov a výmen medzi krajinami**Montmartre v bosniánsko-srbskom Pale**

Text a foto: Martin JARINKOVIČ

Tohto leta v čase od 8. do 14. júla sa v meste Pale nedaleko Sarajeva uskutočnil v poradí už IV. ročník výtvarného plenéru, ktorý organizovalo Ždrženie milovníkov umenia v Pale (ULJUP). Tento ročník bol podľa organizátorov výnimočný aj tým, že na ňom bol prvý raz slovenské zastúpenie – a to vďaka spolupráci ULJUP-u s Východoslovenským múzeom v Košiciach.

Intelektuálna elita v Pale sa rozhodla organizovať medzinárodné tvorivé sympózium – prvý raz aj s účasťou slovenského umelca.

Pale je horské mestečko, ktoré spolu s okolitými obcami obýva vyše dvadsaťtisíc obyvateľov. Administratívne je pričlenené pod Východné Sarajevo, ktoré od občianskej vojny v Bosne zostało súčasťou bosniánskej Republiky Srbskej. Leží sedemnásť kilometrov od centra hlavného mesta Bosny a Hercegoviny Sarajeva a rozložené je v kotline medzi horskými masívmi Jahorina, Trebević, Ozren, Gosina a Rumunija. Charakteristický ráz krajiny okolo Pale dodáva najmä mýtmi a legendami opradená Rumunija so svojimi skalnými brálami nazývanými Červené skaly. Za uplynulých dvadsať rokov sa táto niekdajšia charáterska osada premenila na moderné mesto s univerzitou, kde študuje päťtisíc študentov. Pale sa do istej miery stalo symbolom ľudskej nezdolnosti a činorodosti – vďačne takpoveďiac na zelené lúky.

■ ZRETEL'NÁ ČINORODOSŤ

Túto činorodosť odráža aj aktivity intelektuálnej elity Pale – všetko

rodnených Sarajevčanov – utečencov, ktorí sa zdržali do Zdrženia milovníkov umenia v Pale s cieľom dotvoriť kultúrny rámec nového mesta. Tito intelektuáli pod vedením Dr. Gorana Šinika, predsedu zdrženia, okrem toho, že organizujú umelecké víkendy venované divadlu, poézii či filmu, sa ujali aj organizovania spomínaného plenéru. Aj tohto roku sa na ňom zúčastnilo pätnásť maliarov, pričom päť z nich bolo podľa pravidiel ULJUP-u na plenéri po prvý raz, medzi nimi aj účastník zo Slovenska – mladý talent z Rozhanoviec Ján Gáll.

Všetkých umelcov prijal vo svojom priestranom veľkom dome Dr. Goran Šinik, ktorý je výnimočný hostiteľom. Goran sa týždeň spolu so svojou manželkou Tanjou, synom Bogdanom a s dobrovoľníkmi z radov ULJUP-u, spomeňme aspoň Mišela Samardžića s manželkou Biljanou, Snježana Lalovića s manželkou Liljanou, Djordja Rackovića a ďalších, stáral o to, aby nikomu z hostí nič nechýbal. Tradičná srbská pohostinnosť

sa v Pale prejavila naplnu. Hostitelia sa postarali aj o duchovné využitie účastníkov, najmä hostí zo Slovenska, a zorganizovali niekoľko výletov po okolí. Mohli sme sa tak oboznámiť s pamätičkami mesta – Domom Cekovićovcov, dreveným katolíckym kostolom sv. Jozefa či s krásami okolia – pohorí Jahorina a Jaskynou Orlovača. Výnimočný bol výlet do Sarajeva spojený s návštevou starého srbského chrámu sv. archanjelov Michala a Gabriela, nedáleko najznámejšej sarajevskej ulice Baščaršije.

■ FAREBNÝ MOST

Pravidlom plenéru je, že účastníci so sebou vždy donesú jeden hotový obraz, ktorý venujú do zbierok ULJUP-u, tieto obrazy posúdi porota a autor diela, ktorý porotu najviac zaujme, sa stáva laureátom podujatia. Vítaz dostáva čestné uznanie v podobe diplому a finančnú cenu vo výške dvesto eur. Tohtoročným laureátom sa stal krajinár Dragoslav

Husar z Pančeva, ktorý má k Slovensku a Slovákom pozitívny vzťah. Ako sa vyjadril pre SNN: „Mám milých priateľov na Slovensku i v Srbsku, ktorí sú Slováci a ktorých si mimoľadne vážim a mám rád.“ Na našu otázku, ktoré techniky najradšej používa, sa vyjadril jednoznačne: „Určite akvarel, narodil som sa pri Dunaji, voda, čo tu robí? Nebudem hľadáma robiť s olejom či akrylom? Dunaj je moja duša, narodil som sa v Novom Sade, plavil som sa Dunajom. Je to môj najväčší životný motív.“ Dragoslav Husar ako laureát má podľa pravidiel právo delegovať na budúcočný plenér nových piatich účastníkov.

Na záver plenéru po týždni usilovnej práce maliari svoje diela už tradične vystavujú v centre mesta v podujatí ULJUP-u nazvanom Montmartre v Pale. Súčasťou podujatia je vyhlásenie troch najlepších obrazov podľa hlasovania členov ULJUP-u, pričom tohtoročnými ocenjenými sa stali: Marija Jagodičová, Stanko Rodič a Čedomir Kesić.

■ RAST KVALITY

O zhodnotenie tohtoročného plenéru sme požiadali aj predsedu združenia Dr. Gorana Šinika, ktorý pre SNN povedal: „Konštantne tento plenér rastie aj s hľadiskom kvality, ako aj – a to je ešte dôležitejšie – z hľadiska vytvárania jedného krásneho priateľstva, ktoré sa samo sebou stáva jedným rituáлом. Prečo? Pretože každý rok prichádza päť nových maliarov, teda nejde o ustálenú skupinu, ktorá je na seba zvyknutá a robí si spoločnosť, pretože sú priatelia.“ Ako Goran dodal na margo výnimočnosti tohto ročníka: „Kľúčovým z hľadiska tohtoročného plenéru bol najmä host z Košíc, teda Slovenska, to nie je pochlebovanie. Prečo? Pretože prvý raz teraz máme aj maliara zo Slovenska, teda z Európy, teda už tu nie je len Srbsko a Bosna a Hercegovina ale aj Slovensko, čo ma mimoriadne teší, a dúfam, hlboko dúfam, že toto bude spôsob vytvorenia istého mostu priateľstva medzi Košicami a Pale.“

Rozvodový proces Veľkej Británie a Európskej únie sprevádzajú nezodpovedané otázky

Vyjednávači už skrížili kordy v duelu o brexit

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: ZATL

Bývalý britský premiér David Cameron v januári 2013 vo volebnej kampani občanom ostrovného impéria slúbil, že ak vyhra voľby, vypíše referendum o vystúpení krajiny z EÚ. Voľby v roku 2015 vyhral, referendum vypísal a na prekvapenie väčšina britských voličov bola za odchod zo spoločenstva. Výsledok, ktorý možno ani neočakával, znamenal koniec Cameronovej politickej kariéry.

Aj Cameronova nástupkyňa Theresa Mayová s brexitom politicky kalkulovala. Vo vieri v neotrasitelnosť svojej pozície, aby si ešte posilnila mandát pri rokovaniach o vystúpení z EÚ, vylásila predčasné parlamentné voľby, ale v tých neuspela a na zostavanie vlády musela napokon prijať koaličné partnerstvo so severoírskou Demokratickou unionistickou stranou. Jej predstava o presadení tvrdého brexitu, pod ktorým treba rozumiť odchod Británie z jednotného európskeho trhu a z colnej únie a skoncovanie s voľným pohybom osôb, dostala vázne trhliny.

■ KEBY BOLO KEBY

V marci tohto roka Veľká Británia aktivovala článok 50 Zmluvy o EÚ, čím sa začal na dva roky odhadovaný rozvodový proces. Jeho definitívny koniec i rezultát je však hmlistý. Ešte viac nejasnosť k jeho charakteru a výsledku pridal nedávno niekdajší trojnásobný britský premiér za Labouristickú stranu Tony Blair, ktorý nielenže brexit odmieta, ale – ak už sa má uskutočniť – navrhuje európskym lídrom, aby v rámci očakávanej reformy EÚ vyšli Britániu v ústrety kompromisom v otázke voľného pohybu osôb, keďže je v rozpore s cieľom Británie obmedziť doterajšiu úroveň migrácie. Blair dokonca živí predstavu, že prechodné obdobie by za istých okolností mohlo udržať Britániu v bloku. Jeho vizia však naráža na legislatívne prekážky, z ktorých vyplýva, že výstup sa formálne začína aktiváciou článku 50 Lisabonskej zmluvy a ten podľa

tej istej zmluvy už nie je možné stornovať. Jediným čistým legislatívnym riešením je po 29. marci 2019 znova podľa článku 49 Lisabonskej zmluvy požiadať o opätné členstvo. Všetci tušíme, aký zmätkov v spoločenstve brexit vyvolal, ale čo by priniesla opätná žiadosť Veľkej Británie o vstup do eurozóny, si možno len ľahko predstaví.

Za Britániu bol za ministra pre brexit vymenovaný David Davis, za EÚ sa hlavným vyjednávačom stal Michael Barnier, ktorému členské krajiny Únie udeliли mandát na začatie rokovania a smernicu postupu. Predpokladá sa dvojfázové rokovanie; v prvej má podľa predstaviteľov Únie Británia zaplatiť odhadovaných sto milárd eur ako účet za brexit, ktorý

zahrňa nielen príspevok do eurozopočtu, ale aj ukončenie členstva v inštitúciach a agendách EÚ či účasti Británie v rôznych špecifických fondoch, príom dohodnutá suma sa má zaplatiť v eurách. V druhej fáze treba prerokovať konkrétnu obchodné podmienky spolupráce vrátane zachovania práv občanov na oboch stranach Lamačského prielivu či režimu fungovania hranice medzi Írskom a Severným Írskom.

■ VYTASILI KORDY

Britský minister pre brexit a hlavný európsky vyjednávač vytasili kordy v duelu o podmienky odchodu Británie z EÚ. Kr netiekla a publikum chláholili, že sa chcú dohodnúť tak, aby to vraj bolo na pro-

spech občanov. Zásadným rozdielom je agenda dohadovania – Únia chce najprv finančné vyrovnanie a ochranu práv občanov, a tým ich zbaviť neistoty z budúcnosti spôsobenej brexitom. A až potom by sa mali na rokovaci stôl dostať obchodné podmienky spolupráce, a teda prístupu na oba trhy. Britská premiérka už slúbila občanom Únie, ktorí žijú a pracujú v Británii, že pracovné, zdravotné a sociálne podmienky budú mať nadalej také ako rodnení Britovia, čo, samozrejme, bude požadovať aj pre svojich občanov, ktorí žijú v štátach Únie.

Prvý schôdzky však naznačili diametrálnu rozdielnosť postupu. Británia nechce nič platiť a nemieri platiť dieru v európskom rozpočte po jej odchode aj napriek tomu, že budúce rozpočtové záväzky boli stanovené skôr, než sa Británia rozhodla EÚ opustiť. Barnierovi sa nevidí návrh na ochranu občanov EÚ v Británii, ktorý z nich vraj robí občanov druhej kategórie, a tak si na ďalší vývoj rokovania musíme počkať.

Londýn sa často vyjadruje, že chce obmedziť ďalší voľný pohyb osôb aj za cenu straty prístupu na spoločný hospodársky trh. Brexit akceleruje aj výše 60-stránkovým dokumentom o zrušení platnosti úniového práva v Británii, a teda ukončením jurisdikcie Súdneho dvora EÚ na ostrovoch a vystúpi až z Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu. Navyše sa čoraz častejšie zdôrazňuje, že ked' nebude Británia s niečim spokojná, britská premiérka opustí ďalšie rokovanie bez dohody. Na druhej strane sa hovorí, že britskú premiérku v najhoršom prípade môže nahradíť jej terajší minister financií Hammond...

Po dvoch zatial' uskutočnených kolách rokovania môžeme povedať, že Británia nechce rešpektovať svoje finančné záväzky voči európskemu rozpočtu či

európskym inštitúciám a tiež zatiaľ nezaujala jasné stanovisko na požiadavku nemeniť súčasný hraničný režim medzi Írskom a Severným Írskom. V rokovaniach predostne presadzuje jej predstavu o uzavretí samostatných bilaterálnych dohôd s jednotlivými členskými krajinami Únie tak, aby do konca marca 2019 bol jej odchod z EÚ po obchodnej stránke riadne uzavretý.

■ DOSAH NA EKONOMIKU

Brexit už teda nie je možné zastaviť, preto si ekonómovia na celom svete, ale napokon aj britskí občania kladú pochopiteľnú otázku, komu vystúpenie z EÚ prospeje? V najbližšom čase bude zaujímavé sledovať, čo sa bude dať s hlavným mestom európskych financií – londýnskou City, na burze ktorej sa uskutočňujú obchody svetového významu. Ako to zamáva s britským HDP? Niektoré zo svetových bánk a z ďalších významných medzinárodných inštitúcií už oznamili svoj úmysel prestavať sa na pevninu. Nie je tajomstvom, že o príchod niektorých má eminentný záujem aj Slovensko. Najintenzívnejšie sa hovorí o Európskej liekovej agentúre (EMA).

Briti musia počítať s poklesom cien nehnuteľnosti, výmenného kurzu libry i s rastom inflácie. Od vývoja inflácie bude závisieť aj výška úrokových sadzieb. Samozrejme, vývoj makroekonomických ukazovateľov bude závisieť aj od politickej stability. Keďže pozícia terajšej premiérky nie je stabilná, otrasy sú predvídateľné. Ak poklesne ekonomika, s čím Britská obchodná komora ráta len okrajovo, budú sa musieť obmedziť verejné výdavky a zvýšiť dane. V opečnom prípade sa deficit verejného dlhu zvýši na osemdesiat percent k HDP ak dôsledok rastu deficitu verejných financií, ktorý je dnes na úrovni 2,4 percenta k HDP. Treba počítať aj s poklesom domáčich a zahraničných investícií. V konečnom dôsledku sú to zlé správy pre britských voličov, najmä pre tých, ktorí sa v referende nechali ovplyvniť účelovými tvrdneniami Nigela Farageho o výhodnosti rozvodu z EÚ, pretože britský parlament by vystúpenie zo spoločenstva určite neodhlasoval.

Marián Martin Marek GEIŠBERGOVCI

Stretnutie dvoch generácií,
prepojené najkrajšou melódiami života - RODINOU

- Marián, Martin a Marek Geišbergovci
v Galérii Jána Kulicha vo Zvolenskej Slatine.
Vstupné: 10.-€

25.8.2017
19:00 hod.

Predpredaj vstupeniek: www.ticketportal.sk
Vstupné pred koncertom na mieste 12.-€

www.galerianakanulicha.sk • www.facebook.com/GaleriaJanaKulicha

gjk galéria
jána
kulicha

NA OKRAJ

Pozor, nemýťte sa! To, že je na obale potraviny uvedené „vyrobené na Slovensku“, ešte nemusí znamenať, že ide naozaj o slovenský produkt. V skutočnosti môže byť na Slovensku iba zabalený a jeho jednotlivé zložky môžu pochádzať z rôznych kútov sveta. Ak chcete mať istotu, že výrobok pochádza naozaj zo slovenských surovín, kupujte potraviny, ktoré majú na obale uvedené logo Značky kvality SK.

Za svoje peniaze žiadajte kvalitu!

Značka kvality SK je označenie, ktoré agrorezort udeľuje polnohospodárskej a potravinárskym produkтом. Ak je výrobok označený logom Značka kvality SK, znamená to, že minimálne sedemdesiat päť percent tvorí podiel domácej suroviny a všetky fázy výrobného procesu sa musia uskutočňovať na území Slovenskej republiky. Skladba potraviny musí byť doložená laboratórnymi skúškami. Ak má výrobok nadstandardné vlastnosti, má právo používať zlaté logo Značka kvality SK Gold.

Medzi spotrebiteľmi toto označenie patrí medzi najznámejšie označenia kvality a pôvodu potravín. Vyplýva to z reprezentatívneho celoslovenského prieskumu verejnej mienky, ktorý pre MPRV SR vypracovala agentúra A.K.O. Podľa prieskumu tridsaťosem percent spotrebiteľov sa riadi pri nákupe špeciálnym označením kvalitných potravín a pre šesťdesiat jeden percent z nich je najznámejšia Značka kvality SK.

Nedávno zasadala na ministerstve pôdohospodárstva odborná komisia na posudzovanie a udeľovanie nových žiadostí Značky kvality SK. Prihlásených bolo tridsať jeden spoločností, ktoré žiadali o udelenie značky na osmedesiatich deviatich kvalitných slovenských výrobcov.

„Komisia rozhodla o udelení Značky kvality SK pre sedemdesiat ďalších výrobcov, z čoho za nadštatné kvalitatívne vlastnosti bola udelená Značka kvality SK Gold tridsiatim šiestim výrobkom od štrnásťich výrobcov,“ zverejnili výsledky práce komisie Milan Lapšanský, jej predseda a zároveň generálny riaditeľ sekcie potravín a obchodu na ministerstve. „Kvalitatívna úroveň posudzovaných potravín výrazne vzrástla a výrobcovia sa zlepšili aj v grafickom stvárnení obalov.“

Značkou kvality SK sa pýši už 1 267 domáčich potravín od 158 slovenských výrobcov. Medzi spotrebiteľmi ide o najznámejšie označenie kvality a pôvodu potravín. Túto značku vyhľadávajú aj niektoré obchodné reťazce, ktoré pôsobia u nás na Slovensku. Tradične veľké zastúpenie si drží napríklad COOP Jednota. Na druhej strane nie je bez zaujímavosti, že medzi spotrebiteľmi rastie záujem aj o nákupy v malých kamenných predajniach, ktoré si do svojho sortimentu tiež vyberajú potraviny označené touto značkou.

(ib)

Suché zimy a horúce letá si vyberajú vysokú daň od rolníkov Bez závlah to už zrejme nepôjde

Text a foto: Ján ČERNÝ

Bezbrehé vysmievanie sa všetkému, čo sa kedysi osvedčilo, najmä od tých, ktorým je smiešne ešte všetko, naraziло na problém. Poľnohospodári sa dnes iba s hlbokými povzdyckmi vracaјú do minulosti, v ktorej na poliach fungovali závlahy a zalievalo sa od rána do večera a od večera do rána, podľa potreby. Potravinová sebestačnosť bola nespochybniel'ná.

Zavlažovanie je nahradenie alebo doplnenie dažďových zrážok vodou z iného zdroja na ciele pestovania plodín alebo rastlín. Poľnohospodárstvo, ktoré využíva len priame zrážky, sa niekedy označuje ako suché poľnohospodárstvo. Také je – z veľkej miery – aj to naše.

■ NÁVRATY V ČASE

Pripomeňme mladým súčasným éry smartfónov (inteligentných telefónov), že Žitný ostrov, Trnavská tabuľa, Záhorie, ale aj Východoslovenská nížina boli kedysi na Slovensku najprodukčnejšie oblasti potravín. Tam ešte nestáli automobilky a priemyselné parky. Práve tam boli ešte pred rokom 1989 vybudované závlahy na ploche tristovadsaťtisíc hektárov. Z celej tejto sústavy závlah však zostali iba ruiny. Rozkradnuté, zdevastované a napriek tomu ešte stále vysmievané ako „dedičstvo komunizmu“. Ide však o smutné memento, nemý výkričník, pripomnenie toho, že naši otcovia nielenže mysleli inak, ale dokonca – mysleli. Dnes fungujú závlahy iba ak nanajvýš na ploche päťdesiatatisíc hektárov. Teda na jednej šestine výmery, na ktorej kedysi pomáhalo znásobovať úrodu. A aj to iba za cenu obrovských nákladov za energie a samotnú vodu.

■ PRIBÚDA STUPŇOV

Teplotné pásma sa v ostatných rokoch pomaly, ale isto posúvajú. Spolu s nimi sa posúvajú aj zrážkové pomery. Spomínané žirne lány sa menia na prostredie podobné stepiam a polostepiam. Vlahy v pôde ubúda aj neodbor-

Vidieť na slovenských poliach v činnosti takéto funkčné závlahy je takmer ako vyhrat' v lotérii.

ným developerstvom a priam drančovaním lesov. Samozrejme, popri stúpajúcich priemerných teplotách a zmene charakteru dlhodobých zrážok z bežných dažďov na prívalové búrky. Nedostatočné zrážky v kombinácii so zimami bez väčších zásob snehu na poliach a bez vlahy z jeho topenia poľnohospodárov netešia. Odborníci vedia, že hrozbu sucha by sme dlhodobo nemali podceňovať, pretože závlahami sa dá eliminovať len čiastočne. Okrem iného najmä preto, že ich využívanie je podľa odhadov SPPK možné z hľadiska funkčnosti závlahových systémov maximálne na desatinu výmery poľnohospodárskej pôdy v SR. Aj to len v prípade, ak to neoplyvní pokles zásob vody na viacerých miestach, ktorý by obmedzil ich

použitie aj tam, kde sú funkčné a teoreticky by mohli byť v prevádzke.

■ HRDZAVÁ REALITA

Odborníci zo Slovenského hydrometeorologického ústavu predpovedajú, že problémy s vysmádznutou pôdou počasie len tak rýchlo neodstráni. Z roka na rok stúpa priemerná ročná teplota. Hoci úhrnných zrážok je rovnako, skumulujú sa do krátkych časových období. Z prívalového dažďa rastlina spotrebuje len desať percent vody. V ovocinárstve spôsobuje dlhoročne sucho pokles produkcie v desiatkach percent. Znižujú sa úrody zeleniny a v rastlinnej výrobe všeobecne. Odborníci zo Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory varujú,

že bez závlah v budúcnosti klesne produkčná schopnosť našich polí aj o tridsať percent.

Zavlažovacie systémy Slovenska sa nachádzajú v katastrofálnom stave. Po páde socialistického režimu sa zavlažovacie mechanizmy z jednotných rolnických družstiev rozkradli. To, čo ostalo, je takmer nepoužiteľné. Sú prípady, že pre niektorých poľnohospodárov sú staré, hrdzavé, rozkradnuté, nefunkčné závlahy skôr na príťaž – musia ich na poliach obchádzať traktormi, prekážajú im pri práci. Riešením by bol nákup nových, no investície chýbajú. Slovensko navyše „kraľuje“ Európskej únii s najmenším podielom výdavkov na poľnohospodárstvo. Výkonnosť agrorezortu na Slovensku dosahuje asi tak dve tretiny priemeru Európskej únie, uvádzajú údaje Slovenskej akadémie poľnohospodárskych vied.

Väčšina závlahových sústav – tých fungujúcich – je technicky zastaraná a mimoriadne nákladná na prevádzku. Tie prvé sa začali stavať ešte koncom päťdesiatych rokov minulého storočia. Štát skončil s investíciami do závlah v roku 2005. V modernizácii závlah sa pokračuje aj dnes, ale už len vo vlastnej rézii samotných poľnohospodárov. V rokoch 1961 až 2005 sa postavilo spolu 484 čerpacích staníc. V rámci tohto obdobia sa najväčší počet – 178 – postavil v rokoch 1981 až 1990. Výstavbu financoval ešte štát. A potom je tu ešte samostatný problém – cena závlahovej vody. Žiaľ, práve ten je často pre poľnohospodárov neeriešiteľný.

ubúda objem vody v malom vodnom cykle nad pevninou. Naopak, znížením odtoku získame väčšie vyparovanie, a tým vlastne „zasejeme dázď“. Časť a pravidelné miestne zrážky spätne udržujú vyššiu hladinu podzemnej vody, a tým i vegetáciu a výpar, a celý cyklus sa môže neustále opakováť.

■ ZASTAVIME BARBARSTVO

Ak chceme chrániť vodu ako národnú strategickú surovinu (vlastne už musíme, nielen chceme), potom musíme prehodnotiť určité naše činnosti. Asi najdôležitejšie je zastaviť obrovské výruby lesov a vývoz surovej drevnej hmoty do zahraničia. Nielenže tak vyzážame surovinu bez pridanéj hodnoty práce, ale odlesňovaním narušujeme aj zrážkové cykly nad našou krajinou. Masovou urbanizáciou, betónovaním a asfaltovaním obrovských plôch dosahujeme iba to, že slnečná energia dopadá na plochy s nízkym vyparováním a veľká časť sa premení na teplo. Tak vznikajú výrazné výkyvy teploty a rozdiely teplôt medzi dňom a nocou či medzi lokalitami s iným teplotným režimom rastú.

Ked nepochopíme to, že voda je to najvzámejšie, čo na Slovensku máme, tak nám nič iné neostáva len vyschnúť. A zároveň sa paradoxne zmierí s tým, že každá prehánka sa v priebehu pár sekúnd môže zmeniť na živelnú katastrofu v podobe prívalovej vody. Dôraz na zákonné, ak nie až ústavnú ochranu vody je dobrá iniciatíva. Dokonca, je to strategická nutnosť. Už nestačí iba chrániť vodu pred vývozom, musíme dospiť k takému stupňu jej ochrany, aby sa v menších vodných cykloch regenerovala nad našimi poľami, záhradami, lesmi, nad našou slovenskou prírodou.

Slovenská národná strana vyzýva spolu s pôdou chrániť aj vodu

Ako zasejeme vlahu – tak budeme žať i žiť

Štefan ZLATOŠ – Foto: autor

„Voda je „hnojivom“ ľudského bytia,“ tvrdí predseda Národnej rady Slovenskej republiky a Slovenskej národnej strany Andrej Danko, podľa ktorého má SNS záujem o dosiahnutie vyšej úrovne vodného hospodárstva. Predseda parlamentu považuje za dôležité zabezpečiť udržateľné poskytovanie verejných služieb v regiónoch, mestach a obciach.

„Voda je vzácnym dedičstvom od našich predkov, ktorí sa o jej kvalitu starali pre nás všetkých. My sa musíme o to viač pre ďalšie generácie,“ vylíšil Andrej Danko.

■ VÝZNAMNÁ AKTIVITA

„Cieľom je zvýšiť podiel obyvateľstva so zlepšeným zásobovaním pitnou vodou, s odvádzaním a čistením odpadových vôd verejnou kanalizáciou bez negatívnych vplyvov na životné prostredie,“ vysvetli novú legislatívnu iniciatívu Andrej Danko. Zároveň pripomenal, že keďže k agende ministerstva pôdohospodárstva, ktoré vedie nominantka SNS Gabriela Matečná, patrí aj rozvoj vidieka, SNS iniciuje myšlienku ochrany kvality pitnej vody.

Podľa SNS je zvyšovanie kvality vody a primerané investovanie do jej distribúcie vo vyspelých európskych krajinách samozrejmosťou. Strana preto považuje za nevyhnutné rekonštruovať privody vody, uskutočniť rekonštrukciu stokovej siete, objektov a zariadení verejnej kanalizácie v obciach, ďalej budovať a rekonštruovať čistiarne odpadových vôd a existujúci vodárenské zdroje podzemných vôd.

■ VODA V PRÍRODE

Malý vodný cyklus je uzavorený kolobež vody, v ktorom voda vyparená na pevnine spadne v podobe zrážok na pevninu. Výpar zo susediacich plôch s rôznymi teplotami navzájom

spolupôsobia na tvorbu a priebeh oblačnosti. Možno povedať, že nad krajinou obieha voda súčasne v množstve malých vodných cyklov, ktoré sú tiež dotované vodou z veľkého vodného cyklu. Ak sa niektorá časť pevniny vysuší, oslabí sa vertikálny pohyb vody a posilní sa horizontálny pohyb vody. Výsledkom je pokles zrážok nad vysušenou krajinou a nárast zrážok nad lesnou, chladnejšou krajinou.

Priemerné ročné zrážky nad pevninou sú 720 milimetrov a prísun z morí je okolo 310 milimetrov. Z toho vyplýva, že pevnina si väčšiu časť svojich zrážok (410 milimetrov) dotuje zo svojho vlastného pevninského vyparovania. Zrážkový úhrn v území sa podieľa na nasycování pôdy dažďovou vodou a prostredníctvom malého vodného cyklu sa približne jedna polovica až dve tretiny dažďovej vody (50 – 65 percent) zúčastňuje na spätnej tvorbe zrážok nad pevninou.

Clovek nemôže neobmedzene pretvárať a odvodňovať krajinu bez vplyvu na zrážky a tepelný režim. Ak chceme mať vysukané zrážky nad pevninou, treba zabezpečiť stále vyparovanie z pevniny. Výpar z pevniny je pri istom zjednodušení rozdiel zrážok a odtoku. Ak máme veľký odtok z územia, je to na úkor výparu. Následne ubúdajú zrážky. Postupne

Vydavateľ Lubomír PAJTINKA: Je načase rozpovedať o Šípkovom 1944

Posledný svedok Engelchenových zločinov

Zhváral sa Dušan D. KERNÝ – Foto: autor, SNN

O rokoch druhej svetovej vojny dodnes nie je na Slovensku všetko známe. Nie sú dopovedané mnohé skutočnosti, ktoré prepisujú udalosti, o ktorých sme si myslí, že ich dobre poznáme. Jeden takýto príbeh začal rozmotávať človek, ktorého talent je širokej verejnosti známy – statočný vydavateľ, ktorý udržuje pri živote najstarší slovenský pedagogický časopis Rodina a škola. Časopis vznikol pred vyše sto sedemnásťmi rokmi a jeho predchodca dokonca pred sto tridsiatimi dvoma rokmi. Jeho meno je Lubomír PAJTINKA. V roku 2017 dal dovedna ľudí navzájom spojených mimoriadnym rodinným príbehom a SNN ako prvé hľadali u neho odpoveď na otázku, prečo o tom pripravuje knihu a čom bude?

• Život nám prináša neuveriteľné príbehy. To všetko, na čo sa sputujete, siaha ďaleko do minulosti, ale až v tomto roku sa mi podarilo nájsť a osobne sa stretnúť pri Novom Meste nad Váhom s troma potomkami Rudolfa Kuchtu – Ľudmilou, Rudolfom a Antonom...

Rudolfa Kuchtu, mladého dvadsaťosemročného partizána, ktorý sa chcel po tom, ako ich jednotku rozprášil nepriateľ, vrátiť domov na Ivanovské kopanice, osud zaviedol okolo 3. novembra 1944 do Strážovských hôr. Moji starí rodičia ho niekoľko dní ukrývali na salaši Luppenice nad dedinkou Šípkové. Po porážke povstania hľadal útočisko v horách a potom pomoc, šaty a dokumenty, čo by preukázali, kto je, a najmä, že je obyvateľ obce Šípkové na hornom Ponitri. Môj starý otec, jeho syn Jožko a ďalších dvadsať jeden ľudí zo Šípkova, ale aj z Čiech a z Ruska v tom čase pri fašistickom besnení prišli o život. Len preto, že boli ľudmi a zostali nimi i v čase krutej vojny. Po mnohých rokoch, keď už Rudolf Kuchta nežije, sa podarilo spojiť sa s jeho deťmi a urobiť stretnutie s jeho záchrankyniou, ktorá prezila, s Antóniou Belanovou-Pajtinkovou.

• V Šípkovom a v okolitých lazoch sa počas vojny niekoľko dní odohrávala krvavá dráma. Prečo práve tam, v takom pokojnom kúte, a prečo sa o tom nehovorí viac?

Po porážke povstania sa v tejto tichej obci a na jej pokojných lúkach a lazoch zrazu zjavili protipartizánske jednotky. Jedna z nich mala krytie meno Josef. Prečesávala usadlosť. Zabila niekoľkých partizánov, ale aj tých, ktorí im pomáhali. Potom o niekoľko dní, bolo to 13. novembra 1944, barbarským spôsobom zaživa upálili v dedine Štyroch ľudí. Zavreli ich do skriň v samotnej obci Šípkové a podpálili ich. Prvé vraždy na lazoch sa udiali 8. novembra 1944. Medzi obeťami bol aj môj starý otec a jeho syn, teda môj strýko. V ďalšej kolibe mučili troch ruských a domáčich partizánov. Ich mŕtvoly dali do koliby, pod prah ktoréj umiestnili výbušninu, míny – a následne tam poslali ľudí z dediny, aby si odniesli obete „vyčíňania partizánov“. Dedinčania tam telá zavraždených nielen našli, ale aj zahynuli pri výbuchu, keď ich chceli vytiahnuť a previezať do dediny na cintorín. Zahynulo tam takto osem ľudí, medzi ktorými boli ďalší dvaja moji rodinní príslušníci – Ondrej a Adam Pajtinkovci... Môžeme si len predstaviť, v akej hróze žili ľudia v tejto malej dedinke počas tých dní...

• A všetko sa to začalo tak nevinne...

Áno, Rudolf Kuchta, ktorého ukrývali moji starí rodičia, náhodou vyšiel z lesa a narazil na malú skupinku vojakov v slovenských uniformách. Tvrídili mu, že hľadajú, ku komu sa pripojiť, hľadali partizánov a vyzvedali sa, kde by ich našli. Nikomu ani na um nezislo, že je to pasca. Kuchta tiež nemal nijaké podozrenie. V tých časoch boli lesy prirodzeným úkrytom, dnes vieme,

Lubomíra PAJTINKU sme poznali ako pedagogického odborníka, literáta a iniciátora zaujímavých poznávacích projektov o minulosti pre mládež. Dnes predstavuje dramatickú kapitolu dejín vlastnej rodiny.

že v okolí operovala partizánska brigáda Jána Žižku, ktorá mala v tom čase vyše tisíc šeststo príslušníkov. Bol to plánovaný, pripravený záťah protipartizánskej jednotky Josef, ktorá svojich specialistov školila na Šekuliach a odtiaľ sa presunula do Trenčianskych Teplic, odkiaľ podnikali výpady do okolia.

• Čo sa s ním stalo?

Pokial ide o Rudolfa Kuchtu, ten prežil. Len náhodou sa počas masakrov zachránil. Keď sa začalo vraždenie, ukryl sa v sene, nenašli ho, mal šťastie. Bolo to hrozné zistenie, že ide o slovenských vojakov, ktorí vraždili. A hľadali iných slovenských vojakov a partizánov preto, aby ich pozabíjali... Rudolf Kuchta sa potom vďaka pomoci vtedy devätnásťročnej dcérky Adama Belana Antónii Belanovej zachránil. Tá aj po vražde svojho otca a brata splnila slub svojho otca, že Rudovi pomôžu. Napriek tomu, že za pomoc partizánom sa vtedy odsudzovalo na smrť. Kuchta sa napokon dostal šťastne domov na Ivanovské kopanice.

Keď som jeho potomkom rozprával príbeh o ich otcovi, mnohé z toho nepoznali. Plakali. Bolo to viac ako dojímavé. Veď na jednej

strane išlo o deti zachráneného slovenského vojaka, ktorý len-len že neboli obeťou, neznámy zavraždeným. A na druhej strane o potomkov rodiny tých, ktorí mu všeestranne pomohli potrebným, no sami sa stali obeťou barbarského výčiňania.

Ešte aj dnes je tento kraj rovnaký ako v tých vojnových časoch. Lúky sú také isté, tak isto na nich treba kosiť ako vtedy. V onej neskorej jeseni nič nenasvedčovalo tomu, aké hrozné dni sa tu odohrajú, a ani teraz v tejto pokojnej harmonickej prírode okrem pamätníka nič neprispomína tú pohromu, ktorá ľudí znenazdajky privila. To všetko pre mňa nie je minulosť. Moja mama, ktorá má dnes deväťdesaťdva rokov a jej pamäť je vo vynikajúcej forme, si presne pamäta na všetko. Je vlastne jediný a posledný svedok, ktorý sa zoči-voči stretol v tých dňoch s vrahmi, ktorí prišli až k nim domov. Je posledný priamy svedok udalostí, ktoré kruto zasiaholi do osudov mnohých ľudí a pre mňa to nie je len príbeh, ale neoddeliteľná súčasť rodinnej ságы, je to kus toho, ako slovenská rodina prezila tie dni, ktoré boli doslova šialenstvom vojnového stavu tej doby... Je posled-

ným žijúcim svedkom, ktorý stál zoči-voči Engelchenovi v deň, keď zabil jej otca a brata.

• Vy sa nezaoberáte len nedopovedanými dejinami, nie len tým, čo sa stalo vašim blízkym, ale vlastne sa usilujete zachovať rozprávanie a spomienky posledného svedka. Začiatok neuveriteľných udalostí sa začína na lazoch Luppenice nad Šípkovom na prelome jesene a zimy roku 1944, ale vieme dnes presne prečo?

Nemecká armáda formovala už od leta 1944 osobitné prepadové a záškodnícke jednotky, medzi nimi také, ktoré mali rozkladať sabotážami nepriateľský tyl. V novembri 1944 Nemci mali obsadené Slovensko a po porážke povstania sa usilovali aj v priestoroch nad Bánovcami „čistiť“ lesy od „bandítov“ – ako nazývali partizánov, ale mali aj ďalšie ciele. Ani Rudolf Kuchta a ani obyvatelia nemali vtedy potuchy, nemali podozrenie, že sa takéto niečo deje... Traja bratia Hollí, ktorí boli v spojení s partizánskimi brigádami Jána Žižku, uverili ich legende, vyzeralo to vie-rohodne, a tak poskytli nič netušiac protipartizánskej jednotke Josef pomoc, ale ich aj poinformovali o protifašistickom odboji v horách pod Banským, ako sa nazýva najvyšší kopec nad oblasťou. Draho za to zaplatili, na mieste ich nielen mučili, ale napokon aj ranou do tyla zavraždili a s nimi aj všetkých, ktorí sa im dostali do rúk, medzi nimi 15 – 16-roční chlapci. Niektorých zavraždili hned, niektorých v onej nastraženej pasci pri výbuchu míny v kolibe pod mŕtvolami... Bol to teror, napokon, to vieme dnes, išlo o stíhacie jednotky SS, ktoré spolupracovali s ďalšími protipartizánskymi skupinami u nás...

• Aké surové a barbarské scény sa v dedine odohrávali, si možno predstaviť podľa toho, čo o udalosti dnes vieme...

Počas pohrebu obetí na miestnom cintoríne prišli do dediny jednotky SS z Trenčína a k nim sa pripojili aj hrdlorezi z protipartizánskej jednotky Josef. Vybrali Štyroch ľudí, z nich najstarší mal sedemdesať jeden rokov, najmladší tridsať jeden rokov, zavreli ich v obecnom dome poviezanych do skriň, obložili slamou, poliali benzínom a zapálili. Kým na jednom konci dediny ešte nedopadli posledné hrudy zeme na rakvy obetí a potomkov rodiny tých, ktorí mu všeestranne pomohli potrebným, no sami sa stali obeťou barbarského výčiňania. Počas pohrebu obetí na miestnom cintoríne prišli do dediny jednotky SS z Trenčína a k nim sa pripojili aj hrdlorezi z protipartizánskej jednotky Josef. Vybrali Štyroch ľudí, z nich najstarší mal sedemdesať jeden rokov, najmladší tridsať jeden rokov, zavreli ich v obecnom dome poviezanych do skriň, obložili slamou, poliali benzínom a zapálili. Kým na jednom konci dediny ešte nedopadli posledné hrudy zeme na rakvy obetí a potomkov rodiny tých, ktorí mu všeestranne pomohli potrebným, no sami sa stali obeťou barbarského výčiňania.

• Všetko bol zrejme zhuk náhod, aj keď je zrejmé, že lažy Luppenice im padli do oka, ale tiež sa mohli stretnúť v horách so skutočným odporom...

Áno, napokon tieto lažy neboli jediné, kde sa dali vojnové tragédie. Niektorých obyvateľov odvliekli aj do Trenčína či Ilavy, niektorí skončili v masovom hrobe na Brezine.

Protipartizánska jednotka Josef pokračovala vo svojej teroristickej činnosti ďalej. Naďškár na Slovensku, kde jej padlo preukádzateľne za obeť štyridsaťtri osoby a od konca marca 1945 na Morave, kde mala na svedomí ďalších vyše štyridsať obeť. Široká verejnosť ich výčiňanie pozna z knihy Ladislava Mačka a rovnomenného filmu Smrť sa volá Engelchen. Miestom udalostí, veľmi podobných tým, ktoré sa stali

v Šípkove, je tiež dedinka Ploština a Prlov. Je to výsostne umelecký jazyk a dramatický príbeh nezvyčajnej sily ešte dnes, ak si uvážime, že kniha vyšla v roku 1959. Mňačko však kladie dobový dôraz (ako to bolo normou v päťdesiatych rokoch), na sovietskych partizánov a úlohu komunistov. No na druhej strane opisuje, ako vypáli lažy, lebo partizáni sa stiahli, nechali dedinčanov vlastne bez ochrany. Ale Mňačko piše aj o tom, ako partizáni kopaničiarov využívali, privádzali do smrteľného nebezpečenstva – píše farbisto o tom, že kopaničiar je bezmenný hrdina tej vojny...

• Ale to všetko je pre vás druhoradé. Pretože kým v Mňačkovej knihe smrť nemá pravé meno, volá sa Engelchen, vy dnes viete nielen meno hlavného „hrdinu“ Mňačkovo románu, ale aj adresu... Tú adresu, ktorú dlhé desaťročia vedeli, ale tajili čs. úrady...

To je najväčší šok, rozuzlenie. Ladislav Mňačko končí svoj román vetu: „Ale naďškár nájdeme Engelchen.“ Pokial vieme, on ho nikdy oficiálne nenašiel. Podarilo sa to až s odstupom rokov. Pravé meno kata bolo roky predsa dobre známe československým štátom orgánom. Po druhej svetovej vojne bol dokonca súdený a odsúdený v Bratislave!

Meno páchatela, pôvodom pražského Nemca, občana prvej ČSR Kurta Wernera Tuttera, bolo roky, desaťročia dobre známe časti informovaných ľudí, mám prehľad a dokumenty o procese na bratislavskom súde v roku 1948. Dnes už je známe, že bol nielen odsúdený na šesť rokov väzenia a stratu občianskych práv na desať rokov, ale aj to, že mu bol skrátený trest a že bol prepustený už z Česko-Slovenska do západného Nemecka. Vo väzení totiž podpísal spoluprácu a stal sa agentom Státnej bezpečnosti. Bol presídlený do Nemecka, kde plnil svoj záväzok od roku 1953 do roku 1968...

• Čo sa o tom vie?

To, že tam zomrel v roku 1983 ako väznený a nikým nespochybňovaný občan, člen mestskej rady malého sedemdesaťročného kúpeľného mestečka na druhej strane Šumavy. Čs. úrady nikdy nevydali jeho spisy do Nemecka, aj keď nemecké úrady o to žiadali. Nebol to jediný esesák, koho v ére prezidenta Zápotockého amnestovali, pretože spolupracoval s našimi úradmi, teda s čs. štátou bezpečnostou. Dnes sa vie, ako to bolo, kde žil, kde je pochovaný, dokonca prednedávnom mladý nemecký autor využil kostru tohto príbehu na detektívny román, ktorý má v Nemecku mimoriadny úspech. S autorom som v kontakte a mám pozvanie na besedu so študentmi v meste, kde je vrah môjho starého otca a ďalších pribúznych pochovaný. To všetko je pre mňa nielen zaujímavé, ale je to vzhľadom na historickú pravdu, na môj rodinný príbeh aj neskutočne traumatizujúce. Je načase povedať viac o tom, ako to bolo v Šípkovom v roku 1944!

Podľa viacerých historikov a investigatívneho novinára Luděka Navaru je práve postava záhadného Engelchena z Mňačkovo románu z roku 1958, teda z čias, keď už bol šesť rokov v západnom Nemecku a spolupracoval s čs. štátou bezpečnostou, vyzvedal pre ňu, práve v Bratislave súdený a odsúdený Kurt Werner Tutter. Napokon aj preto, že mám v rukách mnoho priamych svedectiev a podkladov z tých čias, nemôžem dnes mlčať. Chcem dopovedať v úplnosti všetko, čo o tom vieme, lebo si myslím, že to musíme vedieť. Dejiny sú najmä dejinami ľudí, ktorí rôzne ideológie zneužívajú na osobné obohacovanie a napĺňanie svojich túžob po moci a peniazoch. Azda sa podarí príbeh v krátkom čase dopracovať aj do knižnej podoby.

Prečo zhorel andrášiovský kašiel v Parchovanoch, sa už zrejme nikdy nedozvieme

Čo oheň začal, vojny a zlodeji celkom dokončili

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Presné údaje o začiatkoch stavby parchovianskeho šľachtického sídla nepoznáme. Existencia tunajšej kúrie je písomne doložená v 16. storočí. Pravdepodobne bola postavená z dreva. Začiatkom 18. storočia sa spomína kašiel s hospodárskymi budovami, ktoré patrili Žigmundovi a Imrichovi Molnárovcom. Neskor ho opustili a prestahovali sa do svojho rodového kašielu v neďalekých Sečovciach. Po tom, čo Parchovany kúpila od Molnárovcov Etela Szaparyová, manželka Karola Andrášiho, začala sa písat nová história tejto stavby.

Gejzu Andrášiho predchádzal chýr veľkorysého hostiteľa s talentom na organizovanie zábav a poľovačiek. Na parchovianske hony na líšku prichádzalo panstvo z celého Uhorska.

Akvarely rakúskeho maliara Thomasa Endera z rokov 1861 – 1863 upriamili na parchoviansky kašiel pozornosť vtedajšej smotánky, ktorá si tu potom podávala kľučky.

Kašiel v Parchovanoch predstavoval vrcholné dielo neogotického slohu u nás. Nezachoval sa po ňom takmer nič, iba pár fragmentov...

Skleník a zimná záhrada zmenili celkovú dispozíciu kašielu po svadbe Gejzu Andrášiho s Eleonorou von Kaunitz-Rietbergovou, keď sa mladý pár rozhodol pre jeho ďalšiu honosnú prestavbu.

Parchovanskym parkom vedie vyše pol kilometra dlhý lesnicky náučný chodník, ktorý otvorili v júni 2009. Anglický park vznikol úpravou prirodzeného lužného lesa a vysadením nových vzácnych drevín, ktoré vytvárali romantické prírodné zákutia. Sedem a pol hektárov park bol súčasťou jedného z najkrajších kašielov vo vtedajšom Hornom Uhorsku.

■ DOMINANTY PARKU

Popri rybníku sa blízime k dominantám parku, ktoré tvoria dva vzácné, vyše tristoročné duby s obvodom kmeňov 590 a 652 centimetrov. Okrem nich sa v parku nachádza aj vyše sto druhov listnatých a ihličnatých drevín a kŕikov. Vytvorenie jazierka v parku kedy si predstavovalo z núdze cnot: vyhličiť ho bolo ľahšie, ako pravidelne vysušovať tunajšie mokrade. Pravdaže, tou hlavnou pohnútkou skôr boli romantizujúce tendencie v architektúre a krajinárskej tvorbe v prvej polovici 19. storočia, kde sa s takýmto doplnkom parkov pri kašieloch prirodzene rátalo. Jeho súčasťou bol tiež tzv. Manóov kanál, ktorý po východnom okraji obce privádzal do jazierka vodu. Dodnes malebne pôsobí ostrovček uprostred vodnej plochy, kam sa možno dostať z brehu cez mostík. Okoloidúci miestny občan nám ukazuje miesto, kde stál kašiel. Kedysi patril medzi najkrajšie romantizujúce novogotické stavby. Z čias, keď bol chlapcom, si ešte pamäta, ako vyzerala polozrúcaná bašta a ako v tunajších podzemných priestoroch hľadali poklady. Nenašli nič, zrejme ich ktosi predbehol.

Prechádzame týmito miestami, kde už nič nepripomína ich zašlu slávu. Sú zarastené trávou a krovinami a nebyť spomienky o chotného Parchovanca ani by sme nevedeli, že tu kedysi stál kašiel, krásu ktorého sa skloňovala v Budapešti i v Štakli. A tak sa musíme znova oprieť o história.

■ KRÁSA NEOGOTIKY

Gróf Emanuel Andráši dal postaviť kašiel v druhej polovici päťdesiatych rokov s využitím prvkov francúzskej,

anglickej a benátskej gotiky. Predpokladá sa, že bol dokončený po roku 1855, pričom rozhodujúcim impulzom na jeho výstavbu bol jeho sobáš so šľachticou Gabrielou Pálfiiovou. Kaplnku, ktorá tvorila súčasť areálu kašielu, vybudovali v roku 1860.

Detailednú podobu kašielu v Parchovanoch nachádzame na akvareloch významného rakúskeho maliara Thomasa Endera, ktorý v rokoch 1861 až 1863 navštívil vtedajšie Horné Uhorsko. Tieto maľby pravdepodobne predstavujú aj najstaršie vyobrazenie kašielu po jeho dokončení. Krásu kašielu mohla od septembra 1863 do januára 1864 obdivovať i široká verejnosť na výstave Uhorské umeleckej jednoty v Budapešti. Aj vďaka tejto skutočnosti si v Parchovanoch podávali kľučky poprední fotografi a maliari, a tak sa podoba kašielu dostala na stránky viacerých vtedajších novín a časopisov.

Dobový opis ho zachytáva takto: Základ kašielu tvorila budova v tvaru písmena L. Na prízemí – v hlavnom krídle, sa nachádzala biliardová sála s mozaikou dlažbou. Nasledovala rytierska sála, pracovňa grófa a fajčiareň, hostovská izba, knižnica, izba pre služobníctvo a kúpeľňa. Na poschodi boli salóny, spálne členov rodiny a jedáleň. V bočnom krídle – na prízemí, bola veľká kuchyná, na poschodi zasa príručná knižnica, detské izby, učebňa a izby vychovávateľov. Miestnosti boli zariaďené starožitným nábytkom a obrazmi starých majstrov. Aj schodište, dvere a stropy predstavovali umelecké diela. Kašiel stál uprostred parku. Na jeho južnú časť sa napájal skleník a do areálu patrila aj krásna kaplnka s cenným zariadením a oltárnym obrazom...

■ HONOSNÉ POĽOVAČKY

Po tom, čo sa Gejza Andráši oženil s Eleonorou von Kaunitz-Rietbergovou, jeho otec Emanuel mu daroval kašiel v Parchovanoch s tým, že on si ponechal ten v Betliari. A aj keď kašiel v Parchovanoch stál v tom čase iba necelých dvadsať rokov, mladý pár v ňom urobil ďalšie vnútorné dispozičné zmeny.

Parchoviansky kašiel sa stal mestom stretnutí vtedajšej smotánky. Lákadlo bolo honosné a pohodlné sídlo a najmä veľkolepé poľovačky a povestné hony na líšku, na ktoré si účastníci lovov a zábavných jazd zabezpečovali psov i psovodov až z Anglicka. Poľovačky sa stávali mestom bujarých zábav, kde si mohol každý z hostí vyhodiť z kopýtku. Aj samotný majiteľ kašielu mal chýmuža, čo sa rád zabával – na organizovanie skvelých zábav a hostín mal mimoriadny talent.

■ ŽELEZNÝ GRÓF

Emanuel Andráši si však získal renomé najmä v hutníctve, kde patril medzi najväčších producentov železa, za čo aj získal označenie železný gróf. Hovorilo sa o ňom, že bol druhým najbohatším mužom v Uhorsku. Obrovské množstvo drevéneho uhlia potrebného do hutí získaval z osmedsiati piatich tisíc hektárov lesa, ktoré vlastnil. Zaslúžil sa o výstavbu železnice na Gemeri a v Parchovanoch zriadil žrebčín. Okrem toho bol väčšinu zberatelia umenia. Jeho obrazáreň s dielami najvýznamnejších uhorských maliarov, ale tiež talianskych, nemeckých a holandských, bola ojediná, rovnako numizmatická zbierka či zbierka historických prsteňov. Remeselným a umeleckým spracovaním vynikal zberajúci zbraní, porcelánu a skla, výrobky umeleckých kováčov, vzácnych textilií či exotických kuriozít. Napokon mnohé zo toho bolo vystavené na obdiv priamo v jeho parchovianskom sídle.

Zo svojich cest vydal album vlastných kresieb s poľovníckou a so športovou tematikou. Cestopis Cestovanie po východnej Indii ilustroval tiež svojimi kresbami. Kniha vzbudila záujem v celej Európe. Ako člen Budapeštianskej vedeckej akadémie sa zasadil o obnovu odelenia vedy o starožitnostiach.

■ ŠAMPION CARASCO

Gejzovi, synovi Emanuela Andrášiho, patrili Parchovany a okolité dediny s rozsiahľou výmerou. Žrebčiniec, ktorý založil otec, ešte viac rozšíril. Popri chove plnokrvníkov, polokrvníkov a ľaž-

ných koní venovali sa tu aj príprave koní na dostihy a prezíre. Tunajší odchovanc Carasco v roku 1901 vyhral derby vo Viedni...

Podľa precízne vedených záznamov inventára a majetku na panstve mali v istom období 246 prasáč, 1 010 zimných a 915 letných prasat. Početné boli aj stavy hovädzieho dobytku. V neďalekých Tušciach gróf založil syráreň a výrobu masla, kde sa ročne spracovalo sedemdesiatisíc litrov mlieka.

Andrášiovci vlastnili aj vinohrad a ovocinársku škôlku. Ročne na trhu predali päťdesiat metrákov orechov. K panstvu patrila tiež tehelňa. Zamestnávali tu nielen miestnych, ale aj ľudí z Mezokovežu či z Nitrianskej župy. Gejza Andráši podobne ako otec mal cit pre umenie, mohol sa stať aj slávnym maliarom. Založil uhorské jazdecké polo, stal sa členom olympijského zväzu, členom automobilového klubu, kde spolu s priateľmi predvádzali svoje automobily. Podielal sa tiež na postavení prvého lietadla a s dvojmotorovou Vážkou prišiel aj v Parchovanoch. Jeho skutočnou väšňou však boli poľovačky. Ďaleko vo svete i v jeho lesoch a revióroch. V Parchovanoch chovali na tento čiel množstvo loveckých psov. No a k vyberanej spoločnosti, poľovačkám a zábave patrili cigánska kapela, červené víno a ženy...

■ NIČIVÝ POŽIAR

Prvého augusta 1901 kašiel vyhorel. Taktôž si na tieto udalosti spomína vo svojej pôvodnej štúdií Dionýz Komárik: „Klampiari opravovali strechu a ich nedbalosť spôsobila katastrofu. Oheň vzbíhal nad obrazárňou. Šestnásť obrazov sa sice aj so sochami podarilo zachrániť, ale v ďalších izbách kašielu obrazy zložito priepevnené na stenu a tiež ľažký nábytok ľahli popolom. Zo zimnej záhrady ani z kaplnky sa nepodarilo nič zachrániť. Aj samotný oltár sa stal obeťou požiaru. Ani jedna izba neostala nezasiahnutá požiarom. Do neba sa týčiaci holé steny poukazovali na spúšť, ktorá sa tu prehnala. Žatevníci z obce sice do polnoci oheň uhasili, ale o hodinu neskôr udušený oheň v štyroch

rohoch kašielu znova vzbíkol. Hasením sa už vtedy nikto nezaoberal, všetci sa snažili zachrániť, čo sa ešte dalo, a v bezhlavom zhne sa mnoho vecí, ktoré sa vynesli pod holé nebo, poškodilo. Počas záchranných prác sa začali rad-radom prepádať stropy izieb. Škody po požiari boli vyčíslené na štvrt milióna korún. Bola to hrozná spúšť.“

V súvislosti s požiarom sa objavili aj spekulácie o tom, že požiar ktorí založil. Konspirátori dokonca ukazujú prstom na grófa manželku Eleónoru, ktorá sa vraj takto mala pomôcť manželovi za jeho časť neverie...

Ako hovorí nás významný slovenský historik Pavel Dvořák, možno to bolo tak, možno inak. Je však zrejmé, že poľovačky a s tým spojené zábavy patrili medzi oblúbené kratochvíle uhorskéj šľachty. A na otázku prečo zhorel kašiel v Parchovanoch, či kto založil oheň, zrejme už nikdy nenajdeme hodnovernú odpoved.

■ PROVÍZORNE OPRAVY

Krátko po požiari, koncom augusta 1901, vyšla správa v novinách, že gróf Gejza Andráši poveril obnovou kašielu budapeštianskeho architekta Františka Jablonského, ktorý odhadol škody spôsobené ohňom na výške pol milióna korún. Táto informácia nekorešpondovala s predchádzajúcim odhadom a výška aj ďalšia podobná, podľa ktoréj vyhorený kašiel opäť uviedli do obyvateľného stavu a čaká na prestavbu. Tá sa mala uskutočniť v štýle anglického kráľovského paláca v Balmoral. Po provízornej oprave sa kašiel ďalej používal, väčšia obnova sa uskutočnila v rokoch 1909 až 1913 pod vedením Štefana Moliera a panstvo sem ďalej chodilo na hony a poľovačky.

Ked však v prvej svetovej vojne vo veku dvadsaťročia rokov zahynul jediný syn Gejzu Andrášiho Karol, po rozpade Rakúska-Uhorska v roku 1918 sa gróf definitívne prestahoval do Budapešti. Časti rodiny Andrášiovcov sa podarilo uchýliť sa v zahraničí, niektorí však zostali v Maďarsku, čo zdôvodňovali tým, že ich meno zavádzajú k vlastenecku. Posledný potomok betliarskej vetvy gróf Gejza II. Andráši zomrel vo februári 1997 v lichtenštajnskom Vaduze.

A osud kašielu? V prvej fáze – vraj už pred druhou svetovou vojnou, počas nej a po nej – ho postihlo plienenie a vykrádanie občanmi. V druhej fáze objekt rozobrali a materiál použili na stavbu domov.

Dodnes je však dominantou obce neogotický rímskokatolícky farský Kostol svätého Štefana Uhorského. Pôvodný – vystavaný ešte v 15. storočí, bol zasvätený svätému Ondrejovi a v roku 1899 ho zbúrali. Na časti jeho základov ešte v tom istom roku začali s výstavbou nového. Jeho slávostná vysviacka sa uskutočnila 8. decembra 1900. V interéri kostola stál biely neogotický kameninný oltár s plastikou kráľa svätého Štefana a za oltárom sa nachádzali tri veľké okenné vitráže, ktoré darovali kostolu potomkovia grófa Karola Andrášiho. Z pôvodných vzácných historických zbierok v kašieri sa po požiari zachovali dve neskorogotické tabuľové maľby. Jedna z nich – Panna Mária, kráľovná nebie, je dodnes uchovaná v sídle farnosti. Osud druhého obrazu je nateraz neznámy.

■ UVAŽUJÚ O REPLIKE

Na mieste, kde stál kašiel, je viac ako pravdepodobné, že sa dodnes zachovali základy, ba možno aj zasypané pivnice či zvyšky pôvodnej tvaroslovnej výzdoby v sutiňach pod terénom. Archeologický výskum by mohol tiež potvrdiť existenciu staršieho kašielu. Vedenie obce v prípade zverejnej výzvy uvažuje s výstavbou zmenšenej repliky kašielu z európskych fondov. Oproti pôvodným rozmerom kašielu s rozmermi zhruba 100 krát 27 metrov v tvaru písmena L by išlo o repliku s rozmermi 35 krát 13 metrov, kde by našli priestory obecný úrad, múzeum a knižnicu. Tiež park by sa mal každročne postupne dendrologicky ošetriť a rekonštruovať. Parchovanci veria, že uskutočnenie týchto zámerov pomôže zvýšenému turistickému záujmu o obec zo Slovenska i z celej Európy.

Pamiatky na S. H. Vajanského v Literárnom múzeu SNK v Martine

Cenné výpovedné atribúty

Mária RAPOŠOVÁ – Foto: Radoslav ONDRAŠOVIČ, archív múzea

Vlaňajší Rok Svetozára Hurbana Vajanského, vyhlásený pri príležitosti stého výročia spisovateľovho úmrtia, prešahuje aj do tohto roka. Uprostred tohtoročného januára uplynulo totiž sedemdesať rokov od Vajanského narodenia. Patrí sa preto pripomienúť si ho ešte, aj keď sme uprostred Roka jeho otca Jozefa Miloslava Hurbana. Keďže ide o jubileum narodenia, chceme na rozdiel od vlaňajška ponúknut' informácie o pamiatkach súvisiacich s udalosťami jeho života, a nie s úmrtím, ako sme to urobili rozsiahlym článkom v matičnom týždeníku minulý rok.

Emotívne najsilnejšie bývajú časy mladosti a zaľúbenia. V Literárnom múzeu Slovenskej národnej knižnice v Martine vystavujú v kóji venovanej životu a dielu Vajanského plátené vrecko, v ktorom opatroloval listy rodicov Jozefa Miloslava Hurbana a Anny Hurbanovej Jurkovičovej, ako aj listy svojej milej. Jeho snúbenica Ida Dobroviová pochádzala z prešporskéj nemeckej patricijskej rodiny. Napriek nemeckému pôvodu nerobila jej slovenčina ľahkosť. Keď sa s ňou Svetozár oženil, prekladala mu niektoré jeho literárne práce zo slovenčiny do nemčiny, aby mohli vychádzať aj v nemeckých periodikách. Skutočnosť, že dokázala prekladať, je tiež dôkazom, že slovenským umeleckým textom dobre rozumela. Aj sám manžel pochválil jej znalosti slovenčiny.

■ VRECKO NA LISTY

V liste najväčszej hviezde vtedajšieho slovenského básnického neba Pavlovi Országhovi Hviezdoslavovi píše, že hviezdoslavovský ľahký básnický jazyk, ktorému sa musia učiť porozumieť aj rodení Slováci, nerobi jeho manželke ide problém....

„Moja žena je Nemka a ona sa jej (t. j. Hviezdoslavovej básnickej reči) naučila, a čita Tvoje verše bez ľahkosti,“ píše Vajanský do Kubína.

Plátenné vrecko na Vajanského súkromnú korešpondenciu získalo Literárne múzeum presunom z Literárneho archívu pred tridsiatimi rokmi (v roku 1986). Tenké biele plátenko, z ktorého je vrecko ušité, časom zožitlo. Po okrajoch ho čiasi ochotná ruka obšila tmavomodrou bavlnou niťou jednoduchými križíkmi, aby nebolo také fádne. Veľkosť vrecka je 26 krát 20 centimetrov. Na ňom je nalepený kartónový papier, uprostred ktorého sa vyníma podpis: „Svetozár Hurban Vajanský.“ Pod podpisom nasleduje rukopisný text: „Čiastka z rodinných listov. Prosí sa, aby každý, komu tieto listy do ruky prídu, ich pred zkázu zachoval.“ Celkom dolu je dopísané inou rukou, že vo vrecku sa nachádzali listy snúbenice Vajanskému a listy od otca i matky.

Syn štúrovcu, tohtoročného jubilanta a matičného oslávencu J. M. Hurbana, vela cestoval. Ešte viac

Vajanského opasok a baranica.

„Vavrínový“ veniec z kovu.

Vrecko na korešpondenciu.

než jeho otec. Akoby dostal do vienka túlavé topánky. Matka musela s ním už s ročným utekať z rodiska v čase revolúcie 1848 – 1849, kym jeho otec bojoval a mal za to „odvisnúť“ na šibenici. Svetozárovo cestovatelstvo pokračovalo po mnohých mestách aj počas štúdií, aj počas nedobrovolleného vojenčenia v rakúsko-uhorskej armáde na Balkáne, aj počas advokátskej praxe, keď sa pokúšal uchytíť na viacerých mestach v Uhorsku. Hoci napokon zakotvil ako novinár v Martine, jeho sedavú redaktorskú prácu tiež často prerušovali cesty: do Ruska, na slovanský juh, ale aj do Budapešti, Viedne, Mnichova, Prahy, ba za smelé bránenie práv slovenského národa v novinách musel neraz cestovať aj na súdy a do väzení v Segedíne, vo Vacove a v Banskej Bystrici...

■ DAR DO CELY

Ked' si v roku 1893 v Segedíne odpykával ročný trest za článok Hye-

nizmus v Uhrách, chceli ho slovenské národovkyne potešiť. Etnografska a muzeologička Ema Goldpergerová so spisovateľkou Elenou Maróthy-Šoltészovou vyzbierali od slovenských vlasteniek peniaze, kúpili strieborný príbor a dali naň vygravírovať venčanie: Vajanskému Slovenky. Dar mu poslali do väzenia k meninám 16. mája 1893. Neuniklo to pozornosti justičných orgánov, ktoré začali ženy vyšetrovať, že vraj za národnostné poburovanie. Hrozil útok úradov aj na spolok Živena, preto Ema Goldpergerová vzala všetku vinu na seba – že to urobila ako súkromná osoba.

Z cest do Ruska, kam Vajanský viac ráz cestoval za ruskými slavistami, na kongresy, ale aj za svojom výdatou dcérą Olgou (študovala v Petrohrade... Z ďalších fajčiarovských pamiatok po Vajanskom sa zachovali aj cigarové špičky, pipasár, zamatom i korálkami precízne zdobené cigárové puzdro, a tiež vtipne riešený plechový popolník v podobe dvoch opíc s rozvinutou listinou. Jedna opica bez okuliarov číta listinu, ukazujúc prstom riadok, druhá paradoxne s okuliarmi na nose ju počúva.

kové písmená: KABKA3. Písmená aj ozdobné nity, umiestnené pomedzi ne, sú jemne gravírované. Aj tento opasok (hoci na ňom chýba zapínací mechanizmus) je vystavený v Literárnom múzeu vo Vajanského kóji.

Možno odtiaľ je aj Vajanského baranica, ktorá je tiež muzeálnym exponátom. Je už sice poriadne obdratá, ale bola ušitá z pravého čierneho perziánu. Zrejme v nej pôzval spisovateľ Pavlovi Socháčovi pri fotografovaní na portrét, ktorý je známy aj ľahšej verejnosti, pretože bol rozmnovený ako pohľadnica.

■ PAMIATKY Z BALKÁNU

Aj z Balkánu si Vajanský prinášal veľa rôznorodých vecí, povedzme fajčiarne a písacie potreby, mramorové ľažidlo na spisy s vybrúseným obrázkom kostola a nápisom Ľublana. Opatrol si aj malú porcelánovú šálku bez uška, zdobenú na dne zlatou hviezdou a polmesiacom.

Od južných Slovanov si však prinášal najmä vychýrený hercegovinský tabak. Bol fajčiar a možno niektoré tabakové výrobky si nielen kúpil, ale aj dostał do daru. Jednu peknú škatuľu z dohánu po minút obzahu nezahodil. Vyrobena bola z ľahkého tenkého plechu. Na vrchnáku sa zachoval aj papierový prelep s čiernom a so zlatou tlačou vo viacerých písmach i jazykoch. Hlavný nápis na vrchu je v latinke: Bosansko-hercegovačka duhanska uprava. Najbolji Hercegovački. Popri tom v arabskom písme i v azbuke. Z ľavého boku po maďarsky: Herczegovinai-válogatott, z pravého boku po nemecky: Hercegovina-Ausstich. Vo vnútri škatule ostali zvyšky ozdobného lemu v podobe jemnej papierovej čipky a nálepky z drahých cigárov, niektoré aj s farebnými portrétnymi panovníkmi Františka Jozefa. Neskôr táto škatuľa slúžila Hurbanovcom na uschovávanie drobných rodinných pamiatok, napríklad dvoch pramienkov vlasov Vajanského, vytrhnutých zubov, škatuľky z cukríkov, striebornej medaily, ktorú dostala Vajanského dcéra Olga za výborný prospech v Mariánskom inštitúte v Petrohrade... Z ďalších fajčiarovských pamiatok po Vajanskom sa zachovali aj cigarové špičky, pipasár, zamatom i korálkami precízne zdobené cigárové puzdro, a tiež vtipne riešený plechový popolník v podobe dvoch opíc s rozvinutou listinou. Jedna opica bez okuliarov číta listinu, ukazujúc prstom riadok, druhá paradoxne s okuliarmi na nose ju počúva.

■ VEJÁRE AZNÁMKY

Voňavejšie pamiatky, než tie, čo zavájajú tabakizmom, sú vejáre až s podpismi Vajanského. Používali ich dámky na báloch. Niektoré si kupovali, iné dostali do daru od tanečníkov ako pamiatku z Martina či z iných miest. Jeden vejár patril speváčke Olge

Kraftovej. Na jeho opaku je ceruzou napisané: „Spanieľ slovenskej speváčke sl. Olinke Kraftovej k upomienke z T. Martina.“ A nečitateľný podpis. Ale ten ako ani spomenutý text nie je od Vajanského. Až medzi ďalšími zápismi sa nachádza aj autogram Svetozára Hurbana. Druhý drevnený, tiež kvetinami maľovaný vejár pochádza od rodiny dramatika Ferka Urbánka. Patril asi Miline (možno Kraftovej?). Podpisy na ňom sú dátované z rokov 1904 až 1913. Autogram Vajanského pochádza spred desiatich rokov, teda z roku 1907. Vejár je veľmi dobre zachovaný, nepoškodený. Tretí vejár nesúvisí s martiniskými bálmami, ale s pražskými. Patril Blanke Fábryovej, rodenej Malíkovej, z Bojníc, ktorá v Prahe študovala. Tam pri príležitosti nejakého plesu si ho dala podpísovať známym aj nám neznámym osobnostiam. Boli medzi nimi aj S. Hurban Vajanský, Žižko Rizner, Ivan Viest a iní.

V roku 1971 získalo múzeum Vajanského album poštových známkov. Je to nemecký ilustrovaný album so 167 historickými poštovými známkami na deväťdesať stranach. Niektoré sú poškodené. Vzhľad albumu je príťažlivý aj farebnou obálkou s obrázkami, ktoré pripomínajú historické spôsoby prepravy pošty po súši, po mori a vo vzduchu – teda na koni, na plachetni a na balóne. Aj medzi atrubúmi v spomínamej tabakovej škatuľi sa našla jedna historická rakúska známka. Ďalšie filatelistické pamiatky nadobudlo múzeum od Slovenskej pošty a filatelistov. Medzi nimi sa nachádzajú odtlačky poštových pečiatok, poštová známka s podobizňou Vajanského, obálka prvého dňa a poštové korešpondenčné lístky, tiež s podobizňami Vajanského. Ale tieto nie sú z jeho čias. Väčšina z nich vznikla až pri príležitosti 150. výročia jeho narodenia.

■ VAVRÍNOVÝ VENIEC

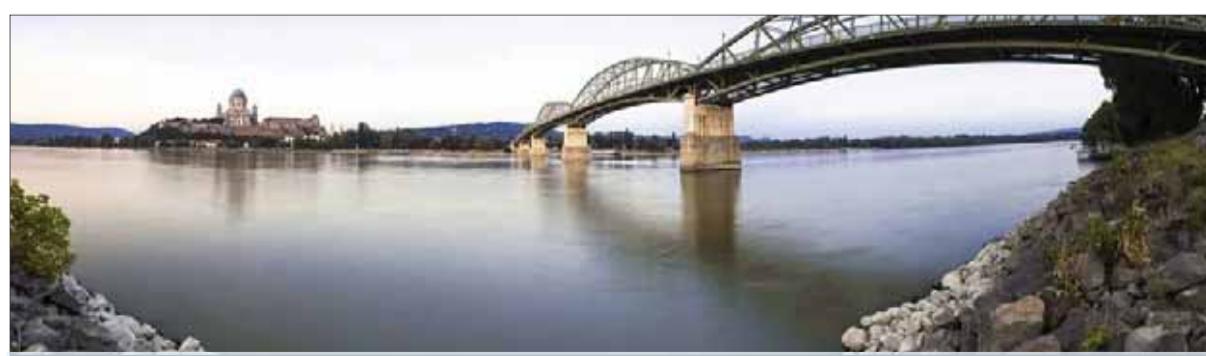
Veniec neboli upletený z vavrínových listov, ale tepaný z kovu. Vajanskému ho dali priaznivci, ktorí chceli povzbudiť národovca, trpiaceho po väzeniach za vlastenectvo i za smelé písanie v záujme národa. Sú to dve do oblúkov ohnuté „vavrínové“ vetvičky, aké zdobievali hlavy rímskych básnikov a cisárov. Na ich hrubšom konci ich spája „stuha“ z toho istého kovu, „uviazaná“ nie do mašle, ale do trojice oblúčikov pripomínajúcich trojvršie. Na stuhe je gravírovaný rumunský nápis: Total pentru našine fetele romane Ardeal si Ungaria. Veniec sa nachádza v drevenej, plátnom potiahnutej kazete vyloženej zvnútra moderným hodvábom.

Takmer všetky tu spomínané pamiatky na Svetozára Hurbana Vajanského, ako aj mnohé ďalšie opatruje Literárne múzeum SNK v Martine.

Žitnoostrovskí robinsoni?

František BUDA – Foto: Štefan KAČENA

Podaktorí národne príliš predchutní maďarskí politici a „vedátori“ – u nás aj za hranicami – vehementne tvrdia, že historicke územie Komárňanskej župy bolo etnickej jednoliate, teda žilo v ňom iba obyvateľstvo maďarskej národnosti. Je to pravda? Potvrdzujú to aj historicke dokumenty? Odpovedať na tieto otázky sme sa usilovali nájsť v dobových publikáciach. Aby nás nikto neobviňoval z jednostrannosti či zo zaujatosti, siahli sme len po zdrojoch od maďarských autorov, ktorí by naisto nenadzržali druhým národnostiam.

Komárňanská župa sa kedysi rozprestiera po oboch brehoch Dunaja a vždy v nej žili aj Slováci.

O tom, aká bola národnostná situácia na tomto území bezmála pred sto sedemdesiatimi rokmi, naj-

komplexnejšie vypovedá kniha polyhistora a publicista Eleka Fényesa (1807 – 1876) Komárom vármegeye

leírasa (Opis Komárňanskej župy) vydaná v roku 1848 a opäťovne sprístupnená v našich časoch. V roku

1848 sa Komárňanská župa rozprestiera na sever aj na juh od Dunaja, pričom naša veľrieka ju rozdeľovala na dve približne rovnaké polovice. Na 2 842 štvorcových kilometroch v nej žilo 143 741 obyvateľov, z nich 5 632 sa aj úradne prihlásilo k slovenskej národnosti. Boli to len necelé štyri percentá, v skutočnosti však Slovákov bolo určite viac. Situácia našincov však bola krajne nepríaznivá, vedľinou vytrvalej, mestami až drastickej maďarizácie mnohí na svoj slovenský pôvod museli chtiť nechťiac zabudnúť. V tých časoch nekompromisne platilo, že kto chcel v živote niečo dosiahnuť, musel sa prihlásiť za Mađara, čo potvrdzuje aj autor spomínamej knihy.

Podme však ku konkrétnym údajom. Južne od Dunaja, čiže na území dnešného Slovenska? Autor za čisto slovenské označuje obce Branovo, Jasovú, Semerovo a Krátké Kesy (dnes súčasť Marcelovej), za zmiešané Hurbanovo, Bohatú (dnes mestskú časť Hurbanova), Čechy pri Nových Zámkoch, Koltu a Marcelovú. Jeho pozornosť zrejme ušlo, že slovenskí obyvatelia prevažovali aj v Imeli a Dulovciach.

Autor sice sídlo župy Komárno považuje za maďarské, ale Monografia Komárňanskej župy z roku 1907 v ňom „našla“ 1 309 úradne prihlásených Slovákov, čo tvorilo vyše šesť a pol percenta obyvateľov mesta.

Zistených údajov jednoznačne vyplýva, že aj na území historickej Komárňanskej župy žili naši slovenskí predkovia, a to rovnako pri južných aj severnejších brehoch Dunaja. Je to jednak odkaz pre dnešok a tiež ďalšia pohnútku na to, aby etnická tolerancia trvalo sedela za vrchstolom.

Rok Jozefa Miloslava Hurbana 2017 približuje jeho aktuálny odkaz súčasníkom

Obohacujúce spektrum podujatí a konkrétnych činov

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: Patrik VELŠIC

Trnavský samosprávny kraj ako predstaviteľ regionálnej samosprávy programovo a systematicky organizuje a podporuje podujatia v kraji, na ktorých si pripomíname významné udalosti našich dejín a významné osobnosti, ktorých životný príbeh je spojený s naším regiónom. Tieto podujatia sú postavené na rešpektke a úcte k národnnej histórii, tradíciam a zvyklosťam, ako aj úsilií pripomínať odkaz minulosti mladej generácie a zhmatiť ho v aktuálnej prítomnosti.

Rok 2017 je rokom dvojstého výročia narodenia Jozefa Miloslava Hurbanu, jedného z najbližších Štúrových spolupracovníkov a pokračovateľov. Život a dielo Jozefa Miloslava Hurbanu – politika, národného buditeľa, kodifikátora spisovnej slovenčiny, prvého predsedu SNR, vedúcej osobnosti slovenského povstania 1848/1849, prozaika a vydavateľa, evanjelického kňaza – sú úzko spojené s Trnavským samosprávnym krajom.

V obci Hlboké prežil Hurban podstatnú časť svojho plodného života (štyridsať rokov), tu kodifikoval spolu so Stúrom a s Hodžom spisovnú slovenčinu ako jeden z najdôležitejších atribútov samostatného národa. Na Dobrej Vode navštívil významného básnického barda Jána Hollého, ktorý svojím súhlasom posvätil novú podobu spisovnej slovenčiny, a v tomto kraji – v Hlbokom, je aj miesto jeho posledného odpočinku. Preto považujeme za dôležité uctiť si túto významnú osobnosť našej histórie.

Zároveň cez priblíženie Hurbanovho života, jeho úvah, názorov a konkrétnych činov chceme zdôrazniť ich aktuálnosť v súčasnosti.

■ OKTÓBROVÝ VRCHOL

Rok Jozefa Miloslava Hurbanu bol v Trnavskom samosprávnom kraji vyhlásený 6. októbra 2016 pri príležitosti Dňa Trnavského samosprávneho kraja. Pri tejto príležitosti bola v Divadle Jána Palárika v Trnave inštalovaná výstava zo života a z diela Jozefa Miloslava Hurbanu. Rok Jozefa Miloslava Hurbanu vyvrcholil 5. októbra 2017 – opäť pri príležitosti Dňa Trnavského samosprávneho kraja. V roku 2017 sme si preto pripomenuli toho slovenského velikána mnohými akciami, pamätnou medailou, zhodením jeho novej busty a konfenciou venovanou jeho dielu.

Konferencia sa uskutočnila v Zrkadlovej sále Divadla Jána Palárika 8. júna 2017 pod názvom Aktuálnosť odkazu Jozefa Miloslava Hurbanu pre našu súčasnosť a budúcnosť. Okrem TTSK ju organizovali Evanjelická cirkev augsburgského vyznania, Trnavská diecéza, Trnavská univerzita, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave a Matica slovenská. Prednášajúci vo svojich odborných príspievkoch predstavili osobnosť J. M. Hurbanu a priblížili jeho život, činy a pôsobenie v kontexte neľahkej doby, v ktorej žil. Konferencia nadvázuje na predošlé aktivity Trnavského samosprávneho kraja.

■ HLASY Z KONFERENCIE

Na úvod konferencie prednesol herec Juraj Sarvaš plamenný protiuhorský Hurbanov prejav a potom zazneli prihovory hostí. Ako prvý vystúpil predseda Trnavského samosprávneho kraja Tibor Mikuš. Okrem iného sa zameral na aktivity kraja k výročiam v nedávnej minulosti.

„Konferencia nadvázuje na predošlé aktivity Trnavského samosprávneho kraja. Najmä ostatné štyri roky sa viažu na tri mimoriadne udalosti z našej histórie. V roku 2013 to bolo 1. 150. výročie príchodu vieročestovcov Cyrila a Metoda na územie Veľkej Moravy, v roku 2015 dvojsté výročie narodenia Ľudovíta Štúra a teraz rovnaké výročie Jozefa Miloslava Hurbanu. Tieto výročia sme si pripomíinali, aby ostala po nás stopa. Chceme odovzdať svedectvo dnešnej doby o dedičstve, ktoré nám bolo odovzdané. Organizovali sme konferencie, vydali zborníky, aby ich závery ostali

Popri mimoriadnej zaangažovanosti predsedu TSK Tibora MIKUŠA (vpravo) oceniť treba aj vklad akademických funkcionárov a predstaviteľov cirkvi.

Juraj SARVAŠ obohatil program konferencie strhujúcou interpretáciou Hurbanových prejavov.

Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi venovali v Trnavskom samosprávnom kraji desiatky podujatí a reprezentatívnu konferenciu.

v tlačenej forme k dispozícii pre budúce generácie. Vždy sme pripravili aj komuniké ako celkový odkaz účastníkov konferencie. Urobíme tak i teraz. Pripravili sme stovky aktivít, ktoré sa viazali k týmto výročiam. Za tie štyri roky celkový počet prekročil tisicu. K výročiam sme vydali aj pamätné medaily, ktoré sme udelili, treba povedať že po spoločnej širokej dohode, osobnostiam, ktoré sa zaslúžili nielen o rozvoj Trnavského samosprávneho kraja, ale aj o zachovanie tradície, kultúry a ktoré pripomenuli národné dedičstvo najmä súčasniskom,“ uvedol T. Mikuš a ďalej pokračoval:

„Podarilo sa nám naštartovať širokú spoluprácu jednotlivcov, ale aj inštitúcií, ktoré pôsobia nielen v kraji, ale aj na celoslovenskej úrovni. Chcel by som pripomenúť, že aj naši veľcí predchodcovia sa pri príležitosti tisíceho výročia príchodu vieročestovcov dohodli, napriek tomu, že reprezentovali rôzne vieročeznania, a zanechali nám Maticu slovenskú. Môžeme byť na to právom hrdí. S Maticou slovenskou neustále pokračujeme v spoločných aktivitách.“

Odkaž našich velikánov si treba neustále pripomínať a transformovať na súčasnú dobu. Dovolil som si pripraviť malú úvahu. Hurbanovo heslo: Sláva národa hodná je obetí. Mali by sme si to preložiť do hovorovej reči. Pre mňa

to znamená dôstojnú existenciu národa. Znamená to, že ten národ zvelaďuje kultúrne dedičstvo po svojich predkoch a existuje na základe dvoma tisícročiami overených kresťanských hodnôt.“

■ POZDRAVY BISKUPOV

Pozdravný list generálneho biskupa Miloša Kláтика prečítala tajomníčka pre mediálnu komunikáciu Generálneho biskupskeho úradu ECAV na Slovensku Edita Škodová.

„Som rád, že na tomto mieste zaznie aj prednáška o J. M. Hurbanovi ako evanjelickom farárovi a superintendentovi. Vieme, že v nedávnej minulosti sa jeho kňazské povolanie nezvyklo príliš spomínať – a v niektorých prípadoch je to tak dosial. A pri tom Hurban bol predovšetkým kazateľ slova Božieho. K viere v Pána Boha bol vychovaný svojimi rodičmi, najmä otcom, evanjelickým farárom Pavlom Hurbanom. Aj preto si zvolil kňazské povolanie – ono aj vždy stalo na najvyššom mieste v jeho živote. Nemohol si však nevŕsť, čo sa deje s jeho národom. Nemohol sa nepripojiť k sna hám štúrovskej generácie o pozdvihnutie slovenského ľudu a obranu jeho práv. Preto sa popri kazateľskej aj inej práci pre cirkev naplno zapojil i do osvetovej, ľudovýchovnej, národnobuditelskej, literárnej a kultúrno-orga-

nizačnej činnosti. Vážime si Hurbanov zástopu pri kodifikovaní spisovnej slovenčiny, pri vydávaní almanachu Nitra, Slovenských pohľadov a ďalších aktivítach.

Na pôde cirkvi sa Hurban neváhal postaviť s ostrým perom v ruke proti snahám o Úniu – spojenie slovenských evanjelikov s maďarskými kalvíni. Videl za tým jasné ciel: pomaďarčenie slovenských evanjelikov, a preto vystúpil proti zneužívaniu cirkvi na politické ciele. Neváhal však chytiť do ruky ani meč a postaviť sa i na čelo ozbrojeného boja za práva Slovákov v Slovenskej revolúcií v rokoch 1848 – 1849, čo sa mu často ako kňazovi vyčítalo. Hurban však dobre poznal Lutherovo (a aj biblické) učenie o dvoch rišach: duchovnej a svetskej, medzi ktorými má byť súlad, lebo v oboch vládne Boh, len rôznymi prostriedkami. Hurban si uvedomoval, že kresťan patrí nielen do duchovnej riše, teda do cirkvi, ale aj do svetskej riše, a teda sa má starať aj o záležitosti svojho národa, a keď treba, má vystúpiť na jeho obranu i so zbraňou v ruke.

A ešte jedno chcem pripomínať: vďaka vystúpeniu Dr. Martina Luthera proti neporiadkom vo vtedajšej cirkvi, ktorého 500. výročie si práve v tomto roku pripomíname, mohol velikán Hurban vyrásť na evanjelickej fare. A jemu zas vďačíme aj za to, že spolu s manželkou Aničkou Jurkovičovou vychovali, vzdelali a do služieb národa postavili niekoľko svojich detí – spomieniem aspoň Svetozára Hurbana-Vajanského, ktorý sa sice nestal farárom, ako bol jeho otec a starý otec, ale kráčal v šlapajach svojho otca v oblasti národnobuditelskej, vydavateľskej, publicistickej a literárnej práce.“

Trnavský arcibiskup Jeho Eminencia Mons. Ján Orosh sa zameral vo svojom príhovore na Hurbanovu účasť na vytvorení štúrovskej spisovnej slovenčiny, ktorá sa stala základnou otázkou prežitia slovenského národa a prispeala k upevneniu národnnej jednoty. Okrem iného povedal: „Známa olejomaľba od maliara Andreja Kováčika zachytáva Hurbana, Štúra a Hodžu na návštive u veľkého slovenského básnika, katolického kňaza Jána Hollého na fare na Dobrej Vode. Štúrovci si uvedomovali, že keď chcú, aby sa stalo stredoslovenské nárečie základom pre slovenský spisovný jazyk, musia pre túto myšlienku získať aj katolícku duchovnú inteligenciu na čele s osobnosťou – uznaného básnika Jána Hollého. Od neho dostali požehnanie, napriek tomu, že celé jeho dielo bolo napísané v bernolákovčine. Ukazuje sa nám to krásny príklad hľadania takej vzácnnej jednoty pre spoločné dobro celého národa.“

■ VÝRAZNÁ OSOBNOSŤ

V mene rektora Trnavskej univerzity v Trnave Mareka Šmidu vystúpil prorektor univerzity Vladimír Rabík.

„V úvode zdôraznil, že Jozef Miloslav Hurban patril nielen k najvýznamnejším osobnostiam slovenského národnoslobodzovacieho hnutia v 19. storočí, ale bol aj významným predstaviteľom verejného, kultúrneho a náboženského života našich predkov.“

„Vo všetkých týchto oblastiach zanechal významnú stopu a silnú odzuvi nielen u svojich priaznivcov, ale aj oponentov. Jedným z jeho najvýznamnejších prínosov bolo nepochybne angažovanie sa za zjednotenie rozličných – niekedy aj v kontroverzii stojacich – prúdov v slovenskom národnom hnutí. Osobnosť Jozefa Miloslava Hurbana patrí k základným pilierom našich národných dejín. Pripomínanie a odborné posúdenie takýchto základných postáv v slovenských dejinách je veľmi dôležité a potrebné pre uvedomovanie si národnnej identity, ktorá sa

v súčasnom globalizovanom priestore často aj zámerne odsúva do úzadia a marginalizuje. Národné hranice sa stierajú a kultúrne dedičstvo predkov sa redukuje na turistické atrakcie.“

■ FUNDAMENT VZDELANIA

Rektor Univerzity sv. Cyrila a Metoda Jozef Matúš vo svojom vystúpení vyzdvihol Hurbanovu vzdelanosť.

„V mladosti, počas štúdia na evanjelickej škole v Trenčíne na vlastnej koži pocítil, čo znamená nekvalitné a neprofesionálne vzdelávanie. Počas štúdia v Bratislave prišiel do kontaktu s Katedrou reči a literatúry česko-slovenskej, ktorá ovplyvnila jeho ďalšie pôsobenie. Podľa jeho vlastných slov: ‚Tu slovenský génius sa javil najširšie v bystroumnej slovenskej mládeži.‘ Pamätným sa stalo Hurbanovo stretnutie so Štúrom v roku 1835, po ktorom sa následne Hurban stal aktívnym členom studentskej Spoločnosti.“

Ako prizvukoval rektor J. Matúš: „Vari najznámejším a najvýraznejším gestom členov studentskej Spoločnosti bol pamätný výstup na hrad Devín. Tu si Hurban zvolil svoje slovenské meno Miloslav, ktoré mu malo pripomínať sľub slúžiť národu, a práve tu Štú rozprával o úlohách mládeže a zároveň vyzval mládež, aby sa vzdelanostou pripravovala na boj za Slovanstvo. Pre Hurbana a jeho spoločníkov bolo vzdelanie na prvom mieste a prikladali mu mimoriadnu dôležitosť v boji za národnú slobodu.“

Na záver konferencie vystúpil aj prvý podpredseda Matice slovenskej Viliam Oberhauser, ktorý pozitívne hodnotil príspevok Trnavského kraja k priebehu a oslavám výročia jednej z najvýznamnejších osobností slovenských dejín. Tento prínos podčiarkuje skutočnosť, že Úrad TTSK počas celého roka 2017 používa motív Hurbanovho roka na svojom frankovacom stroji a jeho portrét je na každej odchádzajúcej listovej zásielke. Ku konferencii pripravil aj mimoriadny korešpondenčný lístok a príležitosť poštovú pečiatku s motívom konferencie.

■ KOMUNIKÉ

„Prostredníctvom vedeckých príspevkov, ktoré odzneli na konferencii, sme sa zhodlina tom, že aktuálnosť Hurbanovho odkazu v dnešnej dobe poznačenej konzumom a nelítostnej globalizáciou, ktorá stiera špecifika, zvyklosti a tradície jednotlivých národov, treba hľadať v opäťovnom prinávrateľnosti národnnej hrdosti, vlastenectvu a hodnotám kresťanskej civilizácie v ďalšom budovaní spoločného európskeho spoločenstva. V tejto súvislosti bolo niekolkokrát zdôraznené, že práve život Jozefa Miloslava Hurbana by mal byť pre budúce generácie inšpiratívnym momentom na pestovanie úprimného vzťahu k národnym dejinám a ku krajine, v ktorej žijeme. Zachovanie národa, jeho svojbynosti, identity, jeho dejín, kultúry, tradícií a zvyklostí je našou morálnou povinnosťou, naším záväzkom voči histórii, ale predovšetkým voči našim potomkom.“

Signatári komuniké a účastníci vedeckej konferencie vyzývajú všetkých zainteresovaných, funkcionárov a akterov spoločenského života a tých, ktorí riadia a spravujú samosprávy obcí, miest a regiónu, univerzity, školy a kultúrne inštitúcie, aby pomohli odovzdať mladej generácii odkaz Jozefa Miloslava Hurbana, ktorý sa odraža v jeho láske k svojmu národu a v opodstatnenej potrebe jeho zachovania a rozvíjania. To je možné len v podobe úprimného a prirozeného budovania kultúrneho a národného povedomia, hlbokého pocitu vlastenectva, úcty k tradíciám a kladného dedičstva.

Sme náromom a želáme si, aby sme nadále zostali náromom. So svojím jazykom, s kultúrou a so stáročia overenými kresťanskými hodnotami.“

Matičné vydavateľstvo pripravuje vydanie Čomajových súdničiek Zločin po slovensky

Vynachádzaví projektanti vzdušných zámkov

Ján ČOMAJ – Koláž: Emil SEMANCO

Ani by som sa nečudoval, keby v takej horúčave, ako bola v lete pred vyše päťdesiatimi rokmi v Banskej Bystrici, otvoril kapitán krajskéj kriminálky okno a vyšmaril do Hrona ten hrubý fascikel. Pochope – v miestnosti sa nedá dýchať a jemu sa hromadia zúfalo podobné hlásenia.

Traja muži prišli na horehronské lazy kupovať drevo. Po ich odchode v štyroch domoch chýbali štyri kabáty, dvoje hodiniek a dve-tisíc korún.

Traja neznámi muži skupovali blízko Filakova prasce, po ich odchode chýbali miestnym obyvateľom tri koše, dva zlaté prstene, slivovica, klobásy, zajace a sedemsto korún.

Traja neznámi dôstojníci československej armády – dvaja v civile, jeden v uniforme majora – navštievovali obyvateľov Krupiny, čo mali synov na vojenčine. Prišli na aute, posedeli, nechali sa pohostiti a rodičom odovzdali diplom Ministerstva národnej obrany za výchovu syna – obrancu socialistickej vlasti a svetového mieru. Po ich odchode v domoch chýbali kukučkové hodiny, strieborný kruifix a presne nezistená suma peňazí.

Traja akisi veterinári navštívili niekoľko dedín v okolí Levic, absolvovali párs hostín a rozdali niekoľko pokút...

■ LÁKAVÉ VINICE

Mráz štipal psom uši, vrany sa tlačili okolo zamrznutého hnoja, keď sa za dedinu vynorili z tmy tri postavy. Zahli do viníc. Vysoký muž šikovne otvoril zámok na vrátkach pivnice. Po chvíli prenikla von vôňa škvarenej slaniny. V diaľke zapískal polnočný vlak.

Keď svitlo zamračené ráno, pivnica stichla. A keď si znova sadol na kraj nočného mráz, zadymilo sa tu znova. Z diaľky to nevidno a k dedine neprenikne ani bujarý spev. Zavoňalo aj varené víno. Keď sa noc zberala rednúť, vysoký chlap plesol kartami, oprel sa o sud, aby nestratil rovnováhu, a zavelil: „Návšteva sa skončila! Čaká nás práca! Ta sal!“ A napísal listok:

Veľavážený majiteľ tejto pivnice!

Prepáčte nám, že sme sa k vám takto zachovali. Donútilo nás k tomu komunistické zriadenie, ktoré nás prenasleduje. Vypili sme 18 litrov vína, pojedli, čo sa dalo, škodu odhadujeme na šesťsto korún, čo vám behom mesiaca uhradíme. Dúfam, že ste kresťan a že sa na nás spoľahnete. Zostávame s pozdravom. Na stráž, Slováci!

Siedmeho februára tohto istého roku sa začal banket vo vinici Štefana Horvátha v Horných Kosihách. O deň neskôr sa traja neznámi muži zaobliekli v byte Mikuláša Pastierika v Novej Dedine, kym bol gazda v meste. Pavol si vzal aj hodinky, za stopkami túžil od birmovky. V tú noc zmizlo v Kozárovciach z bufetu osemsto cigariet, desať škatúľ taveného ementálu, dva litre vodky a deväť rybích konzerv. Ďalšiu noc sa neznámi páchatelia vlámali do železničnej zastávky v Brezinách, ukradli pokladnicu a sériu pečiatok...

Pred súdom potom sa traja kupci prasiat a dreva, veterinárna kontrola, hodokvasníci a dôstojníci, inak brigádnici z Ostravy – dvadsaťšestročný Pavol P. z Hriňovej, o rok mladší Stanislav M. zo Vsetína, niekoľkonásobný recidivist, a osemnáštročný Zdeněk Z. z Uherského Hradišťa.

Stanislav dostal desať rokov. Zdeněk tri. Iba Pavol sa vylíhal. Totiž...

Okresný súd v Banskej Bystrici odsúdil Pavla P. na dvanásť rokov straty slobody. Lenže Pavol sa odvolał: „Moje detstvo je poznáčené bojom za trvalý mier. Do školy som začal chodiť, keď vybuchovali granáty druhej svetovej vojny a natoľko sa mi vryli do pamäti, až som ju stratil. Namiesto toho som nosil v lebke riňanie zbraní. To ma dovedlo do Vojenskej školy Jána Žišku z Trocnova. Už ako frekventant som bol najlepším strelncom útvaru, čoho svedectvom je fakt, že som na vzdialenosť tristo metrov postrelil náčelníka učilišta. V druhom ročníku som konštruoval samoriadiace strely. Za túto činnosť som nastúpil do generálneho štábdu v hodnosti majora, predtým však som absolvoval výrobnú prax vojenského pridelca v ostravsko-karvinských baniach ako príslušník PTP...“

Mal som šťastie zoznámiť sa na mojich reportážnych cestách s niekoľkými psychiatrickými pracoviskami, najčastejšie ma zavialo na pezinskú Cajlu a do Levoče, stretol som sa s Cézaram, kráľovnou Viktória aj s priamou účastníčkou Krymskej vojny, prečo by teda niekto nemohol byť príslušníkom generálneho štábdu?

V polovici augusta 1961 druhostupňové pojednávanie Pavla oslobodilo. Krajský súd mu nariadil ochranné liečenie v ústave pre chorobomyseľných. A Paľove spisy sli do archívu.

■ PRÍJEMNÝ HOSŤ

Starý Matej vysiel z dverí, para z kuchyne sa vyvalila – pred ním

sa ľaťať až dvadsaťosemročný... Ešte v ten večer zatkla bezpečnosť zlodeja, na ktorého sa opis hodil. Popíjal si v krčme, ani ho neprekviplilo, keď ho brali. Ráno sa zistilo, že ho v Píle nikto nepozná. Podozrenie potom padlo na starého podvodníka, ktorý sa momentálne zdržiaval na neznámom mieste. Bezpečnosť prichádza aj s fotografiou k starému Matejovi.

„Poznáte ho?“

„Nevidí sa mi. Neprizrel som sa mu do tváre.“

„Akože ste sa mu neprizreli? Veď u vás hodinu sedel.“

„Neviem,“ vráv Gazda a myslí si, dajte mi svätý pokoj, dozvie sa, že ste u mňa vyzvedali a podpáli mi chalupu. „Neviem, ale...“ dodáva tichšie, „Zuza z vyšného konca by vám vedela povedať viac, vravia, že u nej, ako sa povie, spal.“

Zuza prikyvuje. Istotne je to on. A myslí si, dajte fotku, akú chcete, prikývnem, toho môjho vy aj tak nechytiť, to je inakší fešák!

Začína sa celoštátne pátranie. Začiatkom februára 1962 ide do všetkých okresných veliteľstiev Zboru národnej bezpečnosti dalekopisná správa: Zadržte páchatela...

Na Pavla P. si nikto ani nepomyslel. Akoby si aj niekto mohol naňho zmyslieť, keď je už párem mesiacov v ochrannej liečbe dakde v blázinci!

Ktovie, ako sa to stalo. Isté je len to, že lekári z Rimavskej Soboty po niekoľkých týždňoch Pavla prepustili, lebo boli presvedčení, že nepatrí do ústavu. Na Okresný súd v Lučenci to zahlásili až po nejakom čase, ten to opäť za „niekoľko dní“ písomne ohlásil na kraj do Banskej Bystrice, a kym tá správa precestovala až do ústrednej evidencie, uehlo pol roka, až sa nakoniec kdesi založila do vybavených spisov. Policie nemali o veci ani potuchy. Ktovie, ako sa to stalo, ale stało sa, isté je len, že Pavol P., odsúdený na dvanásť rokov, po niekoľkých týždňoch na psychiatrii si žil ako vták. A že po úmornom pátraní stáli bystríkí kriminalisti ako ovalení: Pavol P. je medzi nami!

Nikomu z policajtov sa však nechcelo s ním babrat. Táral nezmysly, trepal dve na tri, tak ho poriadne nasrdený vyšetrovateľ znova poslal do ústavu, nech sa odborníci ešte raz vyjadria, čo je zač a čo s ním!

■ SÚDNY POSOL

Krátko pred Vianocami 1964 navštívil dedinu pri Žiline JUDr. Pavčo z krajského súdu v Banskej Bystrici. Najprv zaklopal u tajomníka obecného výboru. Posedeli, poslúžovali sa na chuligánov, pravda je to, prikyval doktor z krajského súdu, mierne tresty im rúbu, my dnes už musíme zachovávať prezumpciu neviny, viete, to už nie je ako za Stalina! Lenže potom aj skutoční vinníci trestu uniknú. A keď sa už človek z basy vráti, čo ho čaká? Pomáhate, povedzme vy, človekovi, ktorý sa vrátil z kriminálu? Nepomáhate.

Tajomník počúval a postupne si začal uvedomovať aj svoj podiel na všetkých tých neprávostiah. Pili ďalej, až sa napokon doktor Pavčo opýtal, kde býva súdruh N. Nesie mu totiž smutnú zvest. N-ovcom zomrel v Toronte strýko. Jeho povinnosťou je realizovať závet zosnulého. Nebohý zanechal po sebe rodinnú vilu, auto, bytové zariadenie, podľa

ohodnotenia advokátskej kancelárie Lamaire v Toronte vzácnejšie sú len obrazy a knižnica perúanskej literatúry. A v banke stoštyridsaťtisíc kanadských dolárov, to je asi stotridsaťtisíc amerických. N-ovci nemali deti. Podľa zákona sú jedinými oprávnenými dedičmi N-ovci. Zostáva len potvrdiť, či má Lamaire predať hnutie na dražbu a či ich má poslať dedičom. Suma uložená v banke sa prevedie prostredníctvom Štátnej banky československej a vyplatí sa N-ovcom v tuzexových bonoch. Tajomník ihneď reagoval, že ho k N-ovcom odprevadí.

Ujec N. sedel ako obarený, N-ová zabudla plakať, a keď doktor Pavčo podrobne vysvetlil všetky okolnosti, po krátkej porade si poznačil ich rozhodnutia. Otvorenou otázkou zostali len obrazy a perúnska knižnica, lebo ani doktor Pavčo nevedel, koľko by to stalo v Amerike a koľko u nás a či doprava nebude drahšia, ako je cena tých kníh. Potom im vydal potvrdenie, vzal si poplatok na kolky, honorár pre kanadských advokátov, slúbil, že sa o vec bude starať ako o svoju, striktne zakrútil hlavou, keď mu pán N. spomenul nejakú diškréciu. Nie je predsa čašník ani holič.

Krátko pred Vianocami 1964 zomrel v USA a Kanade štvoro osamelých strýkov, čo mali rodinu v okolí Žiliny. Doktor Pavčo z krajského súdu musel ponavštěvoval všetkých.

■ DVESTO PODVODOV

„Čest práci! Hľadám súdruha doktora Pavču,“ povedal vo dverách kancelárie krajského súdu občan N., keď tri mesiace od vzácnnej návštevy v banke stále nič nevedeli o dedičstve.

Ked súdruh N. zistil, že JUDr. Pavčo na krajskom súde nikdy nepracoval, keď štyri pozostalé zistili to isté, museli sa rozlúčiť s buickom, dolármami a knižnicou perúnskych inkunábul ... a podať trestné oznámenie. Horšie, že občan N. sa do jari neodvážil zjavíť v krčme, aby ho chlapi nepripravili prepíti Spolkové kanadské domínium.

Začiatkom roka 1965 policiajné dalekopisy ohlásili asi dvesto správ o navlas podobných podvodoch – z okresov Praha-východ, Lučenec, Nymburk, Jičín, Žilina, Vyškov, Levice, Kladno, Kutná Hora, Havlíčkův Brod, Trnava, Benešov, Nové Zámky a Praha-západ...

Koľko sa tu vlastne hmýri podvodníkov? Vedia o sebe? Je to organizácia a či každý koná na vlastnú pásť? Prečo sa opis zo všetkých prípadov tak neuveriteľne zhoduje: 185 výška, tmaovlasý, štíhly, vek 25 – 28 rokov?

Len na Pavla P. si nikto nezmyslel. Ako aj. Ten predsa dávno sedí v ochrannej liečbe!

A predsa to komusi nedalo. Zavolal do ústavu. Dozvedel sa, čo sa hádam aj dalo čakať: Pavol P. pred pol rokom ušiel. Vedenie ústavu to ihneď písomne oznámilo okresnému súdu, sestrička, čo to písala, odtisla telefón nabok, aby jej nezavadzal, keď list vkladala do obálky, potom prisunula telefón späť – lístok pod ním ležal páry týždňov...

Konečne sa za Pavlom zavreli vráta na Pankráci.

Prípad sa definitívne uzavrel v júli 1967. Presne pred päťdesiatimi rokmi. Hľadám stálo zato si naří po polstoročí spomenúť. Vidí sa mi, že ani nestratil na aktuálnosti, iba tí súčasní synovia Ostapovi konajú sofistikovanejšie. A obyčajne nekončia ani v blázinci, ani v base.

(Z knihy reportáží Zločin po slovensky, ktorú pripravuje vydavateľstvo Matice slovenskej.)

KULTÚRA

Oficiálna pocta Miroslavovi VÁLKOVÍ pri príležitosti jeho nedožitých deväťdesiatin

Prítážlivosť poézie básnika a človeka

Lubor HALLON – Foto: archív SNN

Miroslav VÁLEK patrí nesporne medzi najvýznamnejšie osobnosti našich kultúrnych dejín, a hoci na niektorých jeho básnach vidieť aj cítiť istú patinu doby, väčšina tvorby prináša jednoznačné, nielen poetické hodnoty, ale aj filozofický rozmer hlboko ľudskej výpovede a jedinečného válkovského postoja k človeku a svetu.

Je chvályhodné, že pri príležitosti básnikových nedožitých deväťdesiatich narodenín sa priamo na pôde ministerstva kultúry, ktoré dlhé roky riadil, konkrétnie v Dvorane tejto inštitúcie, uskutočnil spomienkový program venovaný básnikovmu životu a dielu pod názvom Prítážlivosť poézie, nad ktorým prevzal záštitu terajší minister kultúry Marek Maďarič.

■ PRÍTAŽLIVÁ PRÍTAŽLIVOSŤ

Skúsená dramaturgička Jana Liptáková, znalkyná tvorby Miroslava Válka, postavila celý program na multigeneračnej výpovedi účinkujúcich v úsilí manifestovať šíru Válkovho umeleckého dosahu a pre-sahu, ktorý charizmatickou „Prítážlivosťou“ zasahuje, oslovouje, provokuje, kultivuje terapiou verša všetky generáčne prúdy. V spolupráci s režisériom Michalom Spišákom a produkcími Ľubomírom Čechovičom a Rudom Galbavým podarilo sa vytvoriť takmer monumentálnu poeticko-hudobnú kompozíciu, ktorá hlboko zarezonovala v dušach a srdciach prítomných. Už po tretí raz (2007, 2012, 2017) takto pripravila s podporou ministra kultúry Mareka Maďariča a vedenia NOC spomienku na nedožité jubileum nášho

Poézia Miroslava VÁLKA nestráca rokmi na svojej imaginatívnej novosti, metaforickej vynachádzavosti a inšpiratívnej prieraznosti.

velkého básnika. Vydaný bol aj zámer zveriť hudobný fundament programu významnému komornému telesu Mucha Quartet, ktoré otvorilo program efektnou magickou skladbou Ilju Zeljenku Musica Slovaca a kompozíciu ukončilo éterickým sláčikovým kvartetom F-dur Mauricia Ravela. Po hudobnom vstupe zazneli meditatívne slová básnika, ktorý sa publiku prihováral v archívnom dokumente STV, kde uvažoval nad významom kultúry a národa

v našej spoločnosti. Bezprostredne na jeho slová nadviazalo vystúpenie M. Maďariča o príname básnika pre slovenskú poéziu a kultúru, pričom minister zdôraznil, že napriek dobovej ideologickej kontrole kultúry si ako jej prvý slovenský minister „dokázal uchovať svoj ľudský a intelektuálny kredit“.

■ POETICKÁ SPOVEĎ

Do celého programu vstupovali ako deus ex machina moderátorky

Lenka Barilíková a mladá absolventka herectva Monika Horváthová, ktoré boli citovali z bohatej studnie úvah básnika o zmysle poézie, alebo čítali výpovede iných autorov (Kamil Peteraj, Ľubomír Feldek, Jozef Urban, Emil Holečka), venovaných Válkovej tvorbe. Dramaturgička Jana Liptáková dala v programe priestor okrem kmeňových interpretov Válkovej poézie aj mladým absolventom herectva – popri Monike Horváthovej i Matejovi Marušinovi, ktorí si Válkovu poéziu očividne osvojili a prezentovali svoj vlastný výklad básnikových najznámejších drobných poetických klenotov (S hlavou v ohni, Jablko, Len tak).

Prirodzene, v programe nemohli chýbať interpretačné kreácie bardov slovenského recitačného umenia Františka Kovára a Dušana Jamricha. Kovár prednesol populárne Nite a Válkov preklad Básnického umenia Paula Verlaina. Dušan Jamrich sa prezentoval Jesennou láskou, ktorá vďaka zhudobneniu Mira Žbirku už takmer zludovela. Tentoraz zaznala spolu s hudobným sprievodom gitaristky Evy Golovkovej. Jamrich zaujal i temperamentným výkladom legendárnych Dotykov, ale aj dosiaľ neznámou básňou Hluché miesto, básnikovou osobou poetickou spovedou, ktorú napísal 14. januára 1991, týždeň pred svojou smrťou.

■ ZNOTOVANÉ VERŠE

Válkova poézia – najmä básne zo zbierky Dotyky, inšpirovala viačerých slovenských autorov na zhudobnenie. Popri Žirkovej Jesennej láske je známa trebárs Smutná ranná električka Mariána Vargu či Po písmenku Paľa Hammela, ale v ostatnom čase niektoré zhudobnili

aj herec, spevák a skladateľ Kamil Mikulčík. V jeho emotívnej interpretácii zazneli hudobné podoby básní Zápalky, Už kolik noc a Dáma z rýchlika za zbierky Z vody.

Hudba je neodmysliteľne spätá s Válkou tvorbou a s jeho životom. Miloval najmä francúzske umenie a bol častým hostom Paríža – centra zrodu moderného či už výtvarného, slovesného a hudobného umenia konca 19. a začiatku 20. storočia. Preto aj v spomienkovom programe zazneli perly francúzskeho šansónu (La vien en rose a Non, je ne regette vien) v podmanivom podaní Jany Gavačovej so sprievodom gitary Ľuboša Brtáňa.

Slávnostný program potvrdil, že Válek je neprestajne tu medzi nami, že si ho neosvojili iba rovesníci a mladšie generácie, ale že je stále veľmi prítážlivý aj pre tých najmladších umelcov, hercov, hudobníkov, že jeho tvorba ustanovila nadchýna a provokuje, podobne ako jeho poéma Slovo, z ktorej úryvok mala predniesť spomínaná Válkova rovesníčka Marína Královičová, ale, žiaľ, mimoriadne horúci júnový deň jej to zo zdravotných dôvodov neumožnil..

O „človečenstve“ Miroslava Válka svedčí i spomienka speváka Mira Žbirku, ktorý si s pánom ministrom dohodol osobné stretnutie, kde ho poprosil o dovolenie zhudobiť jeho básničku Jesenná láska... A tento veľký básnik skromne poznamenal: „Bude to pre mňa veľká čest, že moju báseň zhudobní taký populárny a dobrý spevák!“ Možno je ešte aj po rokoch pre niektorých Válek kontroverzným básnikom, ale pre nás ostatných i pre nasledujúce generácie ostane navždy prítážlivým umelcom a človekom.

Voda, čo nás drží pri povestiach

Igor Válek: Povesti o slovenských jazerách, plesach, studniach a studničkách, Vydavatelstvo MS 2017

KNIHA TÝŽDŇA

Ak by si niekoľko myšiel, že povesti, rozprávky a celú tú slovnú klenotnicu ľudového rozprávania máme už viac-menej celu zmapovanú, myli sa. Aj keď od štúrovských čias povesti, rozprávky a rozprávania lákajú našich spisovateľov, stále je čo nachádzať, stále je čo ponúkať čitateľovi, pričom nezriedka sú to doslova regionálne slovesné skvosty.

Casto používané slová – „autor sa do svojej témy ponoril poriadne hlboko“, dostávajú v prípade tejto knihy takmer realistický význam. Igor Válek vycibreným jazykom prerozprával v drívnej väčšine takmer neznáme povesti, viažuce sa v prenesenom slova zmysle na vodný živel. Ako píše vydavateľ knihy v anotácii: „Na povestovej mape slovenských vod sme vyfarbili ďalšiu bielu plochu. Po Povestiah o slovenských riekach (2013) a Povestiah o slovenských liečivých prameňoch a kúpeľoch (2015) prichádza autor, vodnej trilógie“ so zbierkou tajuplných príbehov o utešených modrastých okáčach, očiach a očkách slovenskej krajiny.“

A čo čitateľa čaká? Prečíta si o oravskej živej vode, bielej paneji na Liptove, vypustenom jazere v Turci, utopenej dračici, ale aj o Čvachtóšovi z Počúvadla. Oči veľhôr – plesá – zas zrkadlia príbeh Maše a škriatka v Štrbskom plese či rozprávanie o žabej kráľovnej. Prezrádzajú, ako vzniklo Vrbické pleso a zmizli boginky či vila v Roháčoch. Zo studničky vytyskla aj naša hymna a vody ďalších hovoria o zrade a láske, ale aj o Jánošíkovi alebo o štúrovcoch, oddychujúcich po zostupe z Krivána. Igor Válek je v tomto žární doma a knihu Povesti o slovenských jazerách, plesach, studniach a studničkách môže pokojne slúžiť aj ako doplnok na hodinách v škole, keď sa preberá história toho-ktorého regiónu. Že podobné hodiny sú skôr zriedkavosťou? Práve preto je najvyšší čas to zmeniť.

(mab)

MEDAILÓN

Slovenská filmová tvorba sa presadzovala v rámci česko-slovenského filmu postupne, ale tvorivé prostredie začiatkom šesťdesiatych rokov vygenerovalo okrem vynikajúcich hercov aj niekoľko uznávaných režisériov, scenáristov a kameramanov. Medzi tých najosobitejších patril nesporne kameraman Igor LUTHER.

Tvorca s prestížnym Oscarom

Igor Luther sa narodil 5. augusta 1942 v obci Jakub, dnes súčasť Banskej Bystrice. Je starším bratom režiséra Miloša Luthera a bratrancom kameramana Doda Šimončiča. Všetci traja už v mladosti holdovali filmu a fotografovaniu. Keďže jeho matka pracovala vo filmovom archive, sprostredovala mu ako stredoškoláčovi cez prázdniny robíť pomocného rekvizítára v ateliéroch na Kolibe. Po maturite pôsobil Igor Luther rok v Českej televízii Bratislava ako prvý asistent kameramana, potom v rokoch 1961 – 1966 študoval na pražskej FAMU u Jána Šmoka odbor filmový a televízny obraz. Na škole sa zoznámil s režisérom Jurajom Jakubiskom, Elom Havettom, scenáristom Luborom Dohnalom a strihačom Aloisom Fišárekom, s ktorími neskôr spolupracoval. Debutoval v roku 1967 filmom Juraja Jakubiska Kristove roky a v tom istom roku sa podieľal na hransom filme Ivana Baladu Dáma, ktorý vznikol v Českej televízii Bratislava. Potom sa podieľal na dvoch slovensko-francúzskych koprodukčných filmoch s režisérom Alainom Robbe-Grilletom. Po okupácii ČSSR vojskami Varšavskej zmluvy v auguste 1968 emigroval v roku 1969 do Paríža. Neskor sa prestúhal do Hamburgu a potom do Mnichova. Spolupracoval s radom významných režisériov, ako napríklad s Michaelom Verhoevenom, Andrzejom Wajdom a ďalšími. Vo svojej kariére pokračoval s úspechom aj v zahraničí a stal sa dvorným kameramanom Volkera Schlöndorffa. V roku 1979 stál za kamerou pri filme Plechový bubienok, ktorý bol ocenený Oscarom za najlepší zahraničný film. Igor Luther oslávil v týchto dňoch sedemdesiatpäť rokov. V mene redakcie mu blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Aj keď pomerne pozorne sledujem spravodajstvo a vôlebe sa nevyhýbam ekologickým témam, priznám sa, že v prípade globálneho otepľovania táepam, a to ešte viac ako v tom, ktorá opozícia v Sýrii je umierňená a ktorá sú tí zli. Jednoducho, chór vedcov dvíha varovne prst, že sa rútime do celoplaneárnej skazy, no a vždy sa nájde nejaký ten hlas, že je to podobne konšpiračná teória ako tá, ktorá nemá dobré slovo na plné člny mladých čiernych juncov, ktorí sa tak ponáhľajú pozdvihnúť európsku ekonomiku, až sa ich zapári pri presune pravidelne utopí. Čo sa týka našich afri-

kých a arabských pomocníkov, tam si môže našiniec urobiť úsudok aj sám. Budovatelia šťastných európskych zajtraškov sú totiž tak nad vecou, že vôlebe nekontrolujú fotografické výstupy, na ktorých

povedal, že on by to vedel nafoitiť lepšie. Stačil by jeden gumený raft na Domaši a jeho užšia família spolu so ženami a s deťmi, tak zo päťdesiat kúskov. A konečne by to nebolo samý chlap, lebo menšia

svinský morom. Lenže nedávne tropické teploty ma zaskočili. Keď už aj nás Azor, ležiaci v tieni hrušky pred búdou, mal jazyk na ryske štyridsať stupňov, spozornel som. Čert vie, či naozaj tí okuliari-

kovca smerom na Peknú vyhliadku pozhol v parnom dni v tieni košačích paliev, ktoré by rástli just nedaleko legendárnej Poľskej kríky? A čo savany na Dolnej zemi? Keď sa budem plavíť komponu do Ostrihomu a v podvečernom horúcom vánku sa bude niesť clivé trúbenie slonov. Na druhej strane krokodíly na Zemplínskej Šírave by mi ani veľmi neprekážali. Jednak tam už dnes do vody takmer nikto nelezie, a na druhej strane by mohli Michalovčania obnoviť Zdravú výrobu a zaplatiť svetový módný trh kabelkami a topánkami z krokodílej kože.

Ale dosť bolo snívania. Idem si do záhrady zhlobiť šopu na ananásy.

Marek DANKO

Nirvána v tieni paliem pod našimi Tatrami

vidíme posádky gumových člnov v plnej paráde – čo tvár to vedecké či umelecké odúsevnenie. Našiniec, ktorý mal tú možnosť prebehnúť sa (doslova, lebo krokom je to nebezpečné) Letanovcami či Luníkom IX má silné pochybnosti o intelektuálnych kapacitách posádok týchto nafukovačiek.

Minule mi Róm (za slobodna cigán) Kačányi v krícke Drevák

časť chlapov z jeho famílie robí po stavbách na skvelom západe Slovenska a väčšia časť je na štátnej chove. Ale vrátim sa k predtým načatej téme globálneho otepľovania. Istý čas som bol presvedčený, že nás odborníci strášia podobne ako zrážkou s asteroidom budúcou životnou úrovňou ako vo Švajčiarsku či najnovšie africkým

natí vedátori nemajú tak trochu pravdu. Na južnom Slovensku sa objavili balkánske škoripóny, z juhu sa pristáhoval aj jedovatý pavúk snaováčka a u bratov Čechov sa usadili šakaly a majú mladé. Tiež primigrovali z juhu, čo dnes už skutočne nikoho neprekvaipuje. Reku, čo nás to čaká? Žeby som o nejaké desaťročie na svojej obľúbenej prechádzke zo Starého Smo-

Majster Štefan BUBÁN začal sériu autorských výstav k životnému jubileu v rodnom Zemplíne

Z palety nechce mať zbraň a zo štetcov barličky

Emil SEMANCO – Foto: autor

Patri k najvýznamnejším umeleckým osobnostiam na východnom Slovensku. Je rešpektovaným predstaviteľom súčasného výtvarného diania v celoslovenskom meradle a z hľadiska účasti a pôct na medzinárodných fórách aj k zvlášť uznávaným a oceňovaným. Po autorských výstavách vo Východoslovenskej galérii v Košiciach (august – september 2012), Múzeu a Kultúrnom centre južného Zemplína v Trebišove (október – november 2012), Primaciálnom paláci v Bratislave (máj 2013), Galérii Slovenského inštitútu vo Varšave (júl 2013) a Galérii Atrium v Prešove (máj – august 2014) uzavrel vtedy v lete sériu výstav k svojej osemdesiatke v príťažlivých priestoroch niekdajšieho barokovo-klasicistického kaštieľa šľachtickej rodiny Sztárayovcov, ktorý je sídlom Zemplínskeho múzea v Michalovciach. Výstavnú šnúru teraz k osemdesiatpäťke začal na domácej pôde v Kultúrnom centre a Múzeu dolného Zemplína v Trebišove.

Programové bulletiny a regionálna tlač Štefana Bubána dosť dlho, vytrvalo predstavovali ako umelca, ktorý „z malého mesta dobyl svet“. Určite to platí, ak by sme sa sústredili len na fakt, že získal Zlatú plaketu na 7. festivale Internazionale della pittura contemporanea (San Remo, 1999) a 1. cenu ex-aequo na V. medzinárodnej výstave sakrálnej tvorby v talianskom Barlette (2002); že o rok neskôr ho poctili Cenou európskej komisie pre kultúru a od mája 2008 nepretržite vystavuje v budove EÚ Berlaymont Summa Artis v Bruseli.

V rokoch 2004, 2006, 2007, 2008, 2009 vystavoval na Jesennom salóne v Paríži, kde ho na ostatných dvoch prehliadkach zaradili spomedzi päťsto účastníkov z celého sveta medzi päťdesiatich najúspešnejších; Asociácia výtvarného umenia v Japonsku ho začlenila do Medzinárodnej ročenky súčasného moderného umenia (2008). V tom istom roku získal Veľkú zlatú medailu a cenu Víta Nejedlého za cyklus obrazov Hiroshima a Osvienčim a na medzinárodnej výstave Intersalon v Českých Budějovicích mu udili Cenu za celoživotné dielo, pričom porotcovia zohľadnili najmä výnimočné koloristické kvality jeho tvorby. V rokoch 2006, 2007 a 2010 bol účastníkom Medzinárodného salónu v Cannes, kde získal striebornú medailu. V roku 2010 získal Grand Prix na III. medzinárodnom bienále maľby a plastiky krajín V4...

Je nositeľom Ceny primátora mesta Trebišov (2004), Ceny predsedu Košického samosprávneho kraja (2005), Ceny Košického samosprávneho kraja (2012) i striebornej medaily M. R. Štefánika z príležitosti siedsdesiateho piateho výročia SNP.

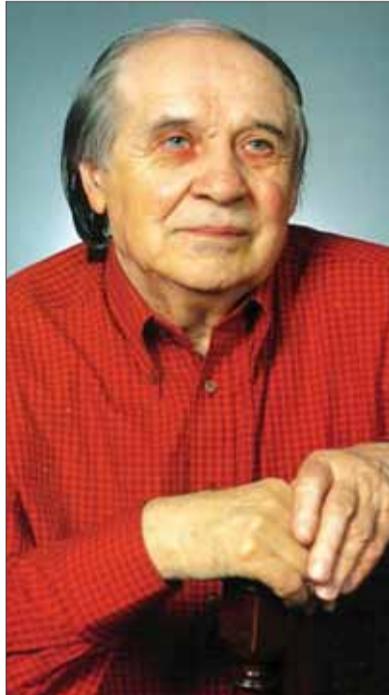
Zemplíčan roka (2005), člen výtvarnej skupiny Giuseppe de Nitris v Taliansku (od roku 2002), člen Societe d'Artes v Paríži (2004) a čestný člen Umeleckej besedy slovenskej (2012) spomínanými výstavami zavŕšil počet autorských prezentácií na osemdesiat. K tomu treba prirátať takmer tristo účastí na kolektívnych prehliadkach výtvarnej tvorby na Slovensku, v Čechách, Poľsku, Taliansku, vo Švajčiarsku, v Rakúsku, vo Francúzsku, v Belgicku, Rusku, Maďarsku, Izraeli, Bulharsku, Rumunsku, na Kube, Cypre, v Egypte, Španielsku, Ukrajine, Uzbekistane, Japonsku, Anglicku, Nemecku, Srbsku, Turecku a inde...

■ PEŠNÍČKY ROVINOU

Dosahovanie pôct a uznaní „dobývanie sveta“ nie je také priamočiare, ako by sa z uvedeného na prvý pohľad zdalo. Cesty za umením sú neraz krivolaké, umelecké smerovanie a profilovanie zväčša nevedie po vychodených chodníčkoch...

Vnútorný chlapec z Pavloviac nad Uhom sa po nerovných, prásných a všeliajako zakrútených pešničkach vybral z užských rovin do miest, kde tie cesty k umeniu aj uznaniu tušil. Kreslil, čo videl. A videl dobre?

„Profesor Dobozy, dobrý pedagóg a ambiciozny výtvarník, nás na gymnáziu postavil maľovať do prírody pred michalovský kaštieľ. Vráj ako vnímame krajinu a architektúru. Nad mojím výkresom povedal,

Majster Štefan BUBÁN je jednou z významných osobností našom výtvarnom umení a dianí, zastupujúcou kontinuitu slovenskej a svetovej avantgardy.

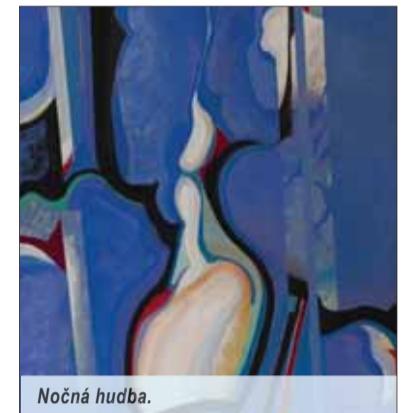

Eugen Suchoň – Aká si mi krásna...

maliarskym tématom... Sedemnásť rokov som spieval v Zbore slovenských učiteľov. Vďaka nemu som videl kus sveta a mnoho galérií. Veľa som získal... Vyjadrujem sa úplne slobodne. Nehľadal som vzory. Maľujem spontánne a ľahko.“

Ked získal významné ocenenia v Taliansku a prekročil prah sedemdesiatky, „vpustil“ ma opäť do svojho trebišovského ateliéru – priestoru žiarivo stráženého a vyhradeného pre múzy. Znovu som mohol s pre-

Návštěvníci vernisáže vo Vlastivednom múzeu v Michalovciach.

že mám postreh, že vidím, že je to výborné...!

Od tých čias, uplynulo nemálo rokov. Výše sedemdesiat. Po ceruzkách a farbičkách však Štefan sihal čoraz častejšie, kreslil a maloval napájadlá vo vyprahnutej zemplínskej nížine, typické studne s vysokými vahadlami, ľudí na poliach pri práci, chalupy s trstino-vými strechami... Maliar dnes vraví, že ho to inšpirovalo, povzbudzovalo do ďalších neškodných ušľachtílých kresliarskych zlodejstiev na prírode i ľuďoch. Ved sa to všetko dialo viac-menej s bázňou a potajomky.

■ VAHADLÁ NADANIA

Bolo by zrejme trúfalé hovoriť hned o vrodenom výtvarnom talente. V Pavlovcach nad Uhom, kde sa Štefan Bubán narodil 29. júla 1932, takúto dispozíciu vtedy zrejme nikto nevedel odhaliť.

A keby aj vedel, čo s ňou? Chlapec spontánne a z vnútnej potreby kreslil, bol kreatívny – ako sa hovorí teraz – stále čosi vymýšľal. Skôr však na zlosť rodičom... Nebolo lopty? Ušil si ju z otcových čižiem. Bola ako z obchodu, ale ked prišla zima a otec čižmy nemohol nájsť, na rad prišiel kožený remeň... Dokázal si tiež zmaľovať korčule, lyže, aj vozík, aký nemal nikto. Ked na pôjde našiel starostlivo uložené „dreličove“ plátno, uveril, že už mu nič nebráni maľovať tak ako učiteľ Dobozy... A tak po domácky tkanú látku použil na svoj prvy farebný obraz.

„Doma ma poriadne vyhrešili. Len som ho zničil. Pilo farby. Nevedel som nič o šepsoch, podkladoch, podmal'bách...“ spomína. Ked sa mu prichodilo rozhodnút, kam po maturite, vybral si tvrdohlavo Vysokú školu výtvarných umení v Bratislave: „Moja príprava na skúšky bola chudobná. Navyše, práve vtedy končili absolventi stredných škôl s osemročným a jedenáštročným školským základom. Bolo nás na prijímacích pohovoroch neúrekom – skrátka,

nepochodil som. Viacerí sme sa hned po oznámení výsledku prihlásili na vyššiu pedagogickú školu... Čo som ja vtedy vedel, že je to iba dovořené nadstavbové štúdium! Po roku som chcel prestúpiť na akadémiu, ale už ma nechceli uvoľniť. Nebolo to také jednoduché. Preto som pokračoval na vysokej pedagogickej, promoval som ako učiteľ a vrátil sa domov do Trebišova...“

Dlh pôsobil ako pedagóg na školách s pedagogickým a umeleckým zameraním. Počivo a s pokonom odovzdával študentom to, čo sám získal od svojho obľúbeného profesora Eugena Lehotského, maliara z povestnej Generácie 1909. K výtvarnej tvorbe priviedol aj syna Stanislava (docent na VŠVÚ) a dcéru Lenku (1963, riaditeľka Východoslovenskej galérie v Košiciach).

■ VYSOKÉ NEBO...

O svojom obdivu k rodisku majster hovorí: „Prišiel som na svet v Zemplíne. Je to rovinatý kraj, ale sú v ním aj tokajské vinice, aj kopčeky pod Vihorlatom. Vanie z neho horúce leto s vysokým nebom – ako vo veršoch Pavla Horova. Ten zavšieli pokopinal, že v zemplínskych valašoch je k īlu priprastených nemálo samorastlých talentov, všelijako nadaných, spevňých, od Boha nakodovaných farebnostou, rýmami aj rytmikou. Tak trochu sa rátam medzi nich. Zemplín je mi najbližší a ten aj najradšej maľujem. Blízka je mi tiež Orava; všade však, kam pridem, zberam podnetu pre tvorbu, aj keď konečná podoba obrazu vzniká väčšinou v ateliéri.“

■ HUDA OBRAZOV

Ked som o tvorbe Štefana Bubána koncipoval úvahu k jeho šesťdesiatke, povedal mi: „Nelimituje ma ani komercia, ani politika, ba ani kritika. Ak si k sebe do ateliéru čosi vpúštam, tak je to hudba. To je môj pomocník. A tolerantná manželka Zlatica. Rozhovory s ňou ma nepriamo inšpirovali k viacerým

kvapením opäť konštatovať, ako príjemne hrajú a hrajú jeho obrazy...“

Štefan Bubán – spievajúci kolportér, maliar tónov a hudby. Vznikla recenzia Povznášajúca ľahkosť slobody ducha. Je v nej aj toto vyznanie: „Najväčšie potešenie mám z rodiny a maľovania. Skutočne najlepšie, najslobodnejšie sa cítim v ateliéri. Nechodím tam zlostný či unavený, aby som paletu a štecte premenil na zbraň alebo na barličky. Neviem robiť lážo-plážo, ba nie je to ani o relaxe. Vkladám do obrazu pozitívny náboj, všetku energiu, ale netrampím sa, nezhrýzam, neprežívam tvorivé muky – ako to radi niektorí kolegovia zdôrazňujú, aby azda zvýšili svoju hodnotu a o obrazu vytvorili nimbus – mňa maľovanie neunavuje, je mi potechou a povzbudením; nemám problém s vyjadrením myšlienky, harmónie farieb a kompozície. Už v predstavách vidím, čo chcem urobiť a ako. A zvyčajne to aj takto urobím.“

Sebasptytovanie a tvorivý nepokoj našli napokon výraz, ktorým Štefan Bubán už roky presvedča, že samorastlosť talentu – dokonca aj bokom od kultúrnych centier – nemusí byť ujma, hriech ani z nádzornosti. Skôr naopak.

■ ŽIVEL FARBY

Už koncom sedemdesiatych rokov minulého storočia recenzenti a výtvarní teoretici postrehli, že „jeho najvlastnejšou a absolútnejou doménou, živlom nečakané sily sa stala farba“ (G. Haščáková-Vizdalová). Po „prekvapujúcich“ inštaláciách Babúňových obrazov na celoštátnych prehliadkach a po prvých veľkých poctách sa v hodnoteniach jeho tvorby objavujú lichotivé slová, že „v konfrancii s pevnými hodnotami našej maľby dokázal potvrdiť svoj osobitý program a začleniť sa k pozitívnym prúdom súčasnej výtvarnej kultúry...“ Vtedy sa to tak písalo. Ale aj v „rubáškovej štýlistike“ sa medzi riadkami mohli naznačiť osob-

nostné i vývinové peripetie, ako to v katalógu k umelcovej bratislavskej sumarizujúcej výstave v roku 1985 urobil prof. Ludo Petranský: „Maliar zachováva kontakt s optikou skutočnosťou, avšak hodnotí ju vlastnými entitami a systémami. Pri komponovaní sa potom prejavuje vnútorná predstava autora o krajinе, do ktorej premieta svoje ďalšie životné skúsenosti a poznatky.“

Čo to výtvarník?

„Som presvedčený, že moja cesta za vnútornou tvorivou slobodou bola oveľa priamočiarejšia, ako by sa z mojich obrazov na prvý pohľad zdalo. Nehovorím o vnútornom nepokoji, ten je pri procese tvorby prítomný neustále a ženie ma do ateliéru prakticky každý deň na šest až viac hodín.“

V šesťdesiatych rokoch sme nasali prvý obľažujúci dúšok. Začali moderne dýchať, abstrahovať – Laluhá, Kompánek, Fila... Potom sa to násilne prerušilo. Kto vytrval, neboli akceptovaný. Najlepších diskvalifikovali...

Bol som vždy za progres, za modernu. Každý po svojom sme sa vyrovňávali s tlakom spoločenskej objednávky, s konvenciami aj s diktátom socialistického realizmu.

Nebol som typický figurálista ani krajinár. V prírode som študoval, nad krajinou som viac premyšľal v ateliéri. Realitu som sprostredkovával, konkrétna bola v mojich obrazoch málo. Viac som veril farbe, kompozícii, maľovaniu, pocitom.“

■ REČ MAĽBY

To, čo Štefan Bubán vytrvalo signalizoval na plátnach z predošlých desaťročí, po spoločenskej zmene začiatkom deväťdesiatych rokov vytrusklo v nekoniecnych optimistických cykloch suverénnej, čisto abstraktnej maľby.

Súčasný renomovaný výtvarný teoretik PhDr. Ľubomír Podušel, Csc., rámcuje jeho najnovšiu tvorbu týmto hodnotením: „Štefan Bubán je maliarom modelovaných geometricko-abstraktno-neformálnych fantázií. Je to jednoznačná štýlistická dospelosť vďačnosť priestoru smerujúca k abstraktnu. Bubán, ktorý robí z maľby charakterové rozprávanie, sa spolieha na akýsi, prečo taký typický, neodolateľný inštinktívny tvorivý zápal. Spolieha sa na voľného ducha skladajúceho jeho predstavy do majstrovského používania farby a umožňuje mu realizovať fantazijné kompozície. Štefan Bubán je zaistenou z významných osobností zastupujúcich starú avantgardu konca storočia. Je excentrickým predstaviteľom modernej umeleckej transavantgardy, kopírujúcej jednotlivé významy psychoemotívneho vyjadrovania.“

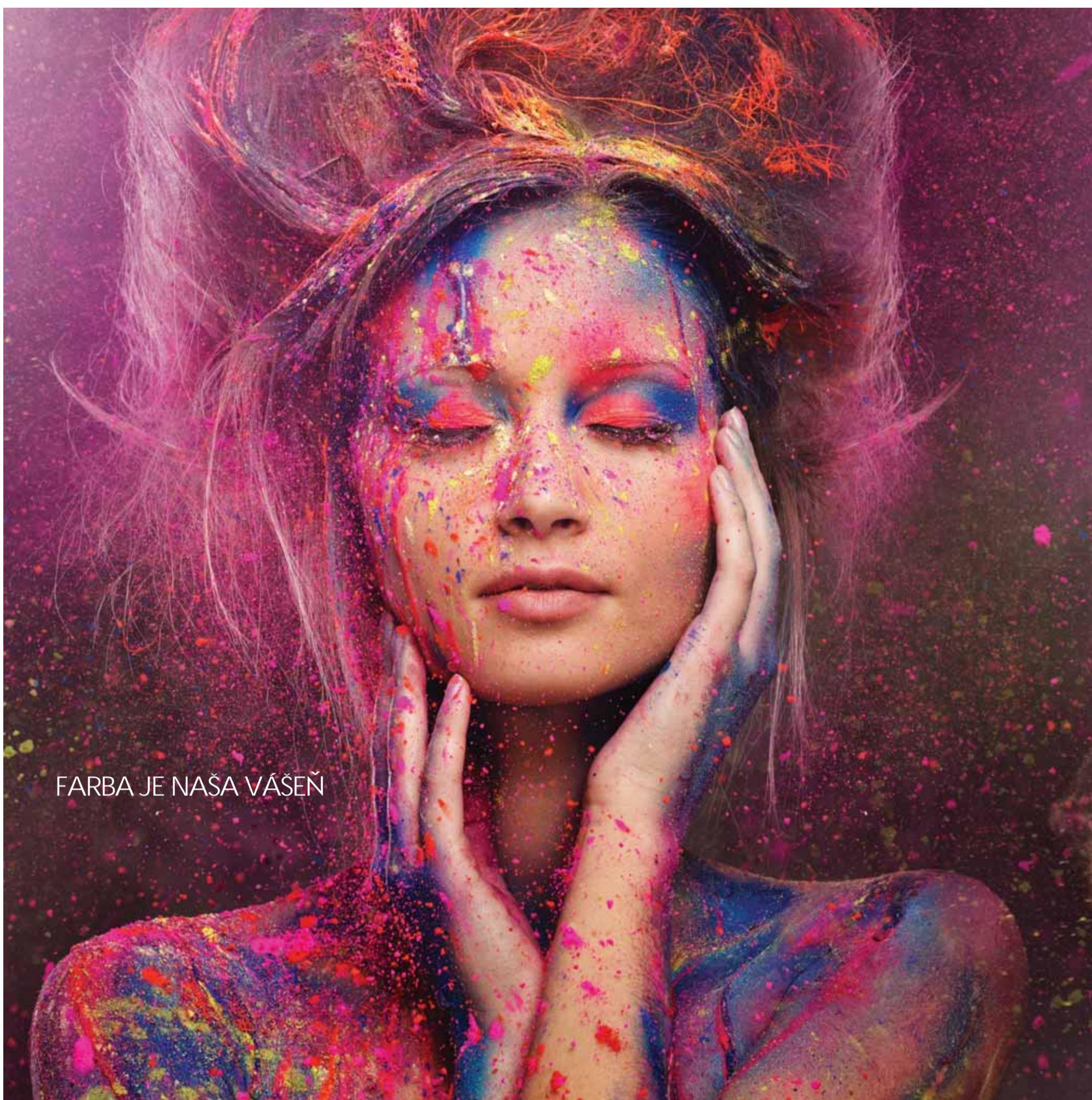
■ DIMENZIA PRAVDY

Tvorivý nepokoj mu zostal. Cítí ho v jeho maľbe, v ustavičnom hľadaní nových priestorov a významov, nových posolstiev. Štefan Bubán ho neinzeruje. Navonok pôsobí veľmi pokojne a vyravnane. Srdečný, spoločenský. Vyžaruje z neho istota, radosť z úspechu a uznania. Keď som mu pred pár dňami povedal, ako príjemne prekvapujú jeho terajšie obrazy, polovážne reagoval bonmotom: „Aj mňa. Sám som neraz prekvapený, čo namaľujem...“

A potom jemne korigoval: „Sám sa zavše začudujem, čo sa mi zo spoločenskej klímy, momentálnej psychickej dispozície, pohnútoku, náladý prenesie na plátno. Jediný stimul a kritérium je pravdivosť. Usilujem sa o nej presvedčať obrazmi i životom. Teší ma dôvera ľudí. Aj keď viacerí nerozumejú modernému umeniu, mnogi mojim obrazom veria, lebo poznajú mňa.“

Hudba, piesne, neha, krásna pocitov – pocity krásy...

Nové a nové radosti. Povznášajúca ľahkosť. Sloboda ducha.

FARBA JE NAŠA VÁŠENЬ

POKROČILÁ TECHNOLÓGIA TLAČE V SKÚSENÝCH RUKÁCH

PROJEKT DESAŤROČIA V TLAČIARNI NEOGRAFIA!

Nový unikátny osemfarebný stroj vo formáte B0 s obracačom.
Ešte väčšie kapacity hárkovej tlače a kratšie termíny výroby!

Do strojového parku tlačiarne NEOGRAFIA pribudol ďalší tlačový stroj vo formáte B0 s možnosťou súčasnej tlače na obidve strany hárku.
Najnovšie zariadenie posilní strojový park ôsmich hárkových strojov a dvoch rotačiek. Plánovaný začiatok prevádzky stroja - marec 2017.

Viac na www.neografa.sk

INZERCIA

RODINA PRIATELIA

**SOCHY • MEDAILY • KRESBY
GRAFIKA • OBRAZY**

**JÁN KULICH
KOLOMAN SOKOL
MÁRIA MEDVECKÁ**

máj - október 2017

**gjk galéria
jána kulicha**

Galéria Jána Kulicha, Zvolenská Slatina, Ulička T. Vansovej 2
Otvorené: štvrtok - nedela, 10.00 - 18.00 hod (máj - október)
Zatvorené: pondelok, utorok, streda
Viac informácií na: www.galerajanakulicha.sk
Kontakt: galerajanakulicha@gmail.com

NÁRODNÉ MATIČNÉ SLÁVNOSTI 2017 TRNAVA - program podujatí

ŠTVRTOK 7. septembra

9.00 h

Pomník Antona Bernoláka
Slávnostné otvorenie
Národných matičných slávností
2017

Kladenie vencov, sadenie
lipy, slávnostné príhovory

10.00 h

Divadlo Jána Palárika
Slovensko v súradničach
času

Vedecká konferencia
Garanti konferencie:
Matica slovenská, Trnavský
samosprávny kraj, Trnavské
arcibiskupstvo,
Generálne biskupstvo
ECAV, Trnavská univerzita
a Univerzita sv. Cyrila a Metoda

10.00 h

Knižnica Juraja Fándlyho
Škola fantázie
Literárne podujatie určené
žiakom základných škôl
Účinkujú: autori literatúry
pre deti

11.00 h

Stredná priemyselná škola
strojnícka

Prezentácia vydavateľskej
činnosti Matice slovenskej spojená s besedou so šéfredaktormi
matičných periodík, s autormi
spolupracujúcimi s matičným
vydavateľstvom, predajom kníh
a autogramiadou

Podujatie určené stredoškolskej
mládeži, pedagógom
a širšej kultúrnej verejnosti

13.00 h

Základná škola s Mater-
skou školou Spartakovská
Škola remesiel pre deti
Nácvik remeselných zruč-
ností pre deti, ktoré sa budú
podieľať na tvorivých diel-
ňach v CITY CENTRE počas celého piatka a soboty s pracovníkmi D MS v Nitre a Šuranoch

19.00 h

Divadlo Jána Palárika
Dobrodružstvo alebo Zmie-
renie pri obžinkoch
Predstavenie Divadla Jána
Palárika

PIATOK 8. septembra

10.00 h

Univerzita sv. Cyrila
a Metoda Trnava
Prezentácia vedeckých
ústavov a odborných pracovísk
Matice slovenskej a vedy Uni-
verzity sv. Cyrila a Metoda

Historiografia, literárna
veda, archívničstvo, múzejnic-
tvo, národnostné vzťahy, polito-
logia, národochospodárstvo

10.00 – 13.00 h

Tribúna na Trojičnom námestí
Matica pozdravuje folklór-
rom Trnavský jarmok

Účinkujú: Zametski koren
z Rijeky (Chorvátsky), Močen-
čanka z Močenku, Liptáci
z Ukrajiny, Drienka z Nitry,
Haviar z Rožňavy, Čerhovčan
z Bardejova

11.00 – 15.00 h

CITY ARÉNA
Škola remesiel pre deti
Nácvik remeselných zruč-

ností pre deti, ktoré prídu do CITY ARÉNA s pracovníkmi D MS v Nitre a Šuranoch

14.00 h
Knižnica Juraja Fándlyho
Matičná esej 2017. Hurbanov
odkaz dnešku
Slávnostné vyhodnotenie
celoštátnnej literárnej súťaže študentov vysokých škôl

10.00 – 21.00 h
CITY ARÉNA
Folklórne Matičné slávnosti
Trnava 2017

Účinkujú: Lužičianka z Lužianok, FS Cífer, Radost z Veľkých Loviec, Uľančanka z Pustých Uľan, Trnavček z Trnavy, Šurianka zo Šurian, Ujlakčanka z Veľkého Zálužia, Krpčiarik z Dunajskej Stredy, Krojovanka zo Zemianskych Sadov, Zametski koren z Rijeky (chorvátsky tamburáš), Pustakerčanka z Pustých Sadov, Jaročan z Jarku, Matičarky z Košíc, FS z Ríjeky (Chorvátsky), Tamburáš zo Šurian, Kepeždánka z Hájskeho, Slnecnica z Dunajskej Stredy, Čerhovčan z Bardejova, Javorina z Prešova, Liptáci z Ukrajiny, Haviar z Rožňavy

SOBOTA 9. septembra

10.00 – 13.00 h
Tribúna na Trojičnom námestí
Matica pozdravuje Trnavský
jarmok

Účinkujú: Trnavček z Trnavy,
Liptáci z Ukrajiny, Važina zo
Šoporne, Trnafčan z Trnavy, Haviar
z Rožňavy, Čerhovčan z Bardejova

10.00 – 13.00 h
Odborné učilište energetické –
sportový areál
Futbalový turnaj

Zúčastnené mužstvá: Matica
slovenská, Trnavský samosprávny
kraj, Starostovia TTSK, Mesto
Trnava

16.00 – 17.30 h
Divadlo Jána Palárika
Všade dobré, v Trnave najlepšie!
Galaprogram Národných matič-
ných slávností Trnava 2017
Účinkujú: spevokol BRADLAN, detský folklórny súbor TRNAVČEK, Tamburáši – Zametski koren z Rijeky (Chorvátsky), folklórny súbor HAVIAR, ZUŠ M. Sch.Trnavského, kapela CABO, folklórny súbor TRNAFČAN

10.00 – 21.00 h
CITY ARÉNA
Matičné folklórne slávnosti
Trnava 2017 – pokračovanie
prehliadky

Účinkujú: Čerdavanka z Rum-
anovej, Pobedimčan z Piešťan, Čer-

hovčan z Bardejova, Teplánka z Teplíc, Haviar z Rožňavy, Šurianček s Robom Kazíkom, Jeseň z Partizánskeho, Valčan z Valče, Jatelinka z Abrahámu, Kesanka z Bánova, Matičiar z Levíc, Vrbovianka z Levíc, Janíkovská studnička z Janíkovce, Lidovec z Nitry, Močenskí speváci z Močenku, DFS Čáry, Liptáci z Ukrajiny, Šintavan zo Šintavy, Javorina z Prešova, Šurovanka zo Šúrovie

NEDEĽA 10. septembra

9.00 h
Evanjelický chrám a. v.
v Trnave
Služby Božie

10.00 h
Socha M. R. Štefánika
Pietne zhromaždenie pri soche
M. R. Štefánika
Sadanie lípy vo farskej
záhrade

10.30 – 11.00 h
Presun k budove Arcibiskup-
ského paláca k reliéfu Štefana
Moysesa
Položenie vencov a krátke prí-
hovory pri reliéfe Štefana Moysesa

11.30 – 12.30 h
Katedrála sv. Jána Krstiteľa
Slávnostná sv. omša

Tribúna na Trojičnom námestí
12.00 – 13.00 h

Účinkujú: detský folklórny
súbor Dudvážtek, folklórny súbor
Dudváh

13.00 h
Zakončenia Národných matič-
ných slávností Trnava 2017

VÝSTAVY

7. septembra
Divadlo Jána Palárika
Panteón osobností Trnavského
kraja

7. – 10. septembra
Dom kultúry (Trojičné
námestie)
Vydavateľská činnosť Matice
slovenskej
Produkcia tlačiarne Neografia,
a. s.
Masky a maškary v ľudovej
kultúre
Cesta slovenskou Amerikou
Sláva národa hodná je obetí.
Dvestoročnica Jozefa Miloslava
Hurbana

7. – 10. septembra
CITY ARÉNA
Svätoplukovo kráľovstvo
ožíva. Výstava prác žiakov ôsmich
ročníkov

Zmena programu vyhradená

Švajčiarske pramene označujú Svätopluka titulom kráľ aj pomenovaním svätý Menológium z Weingartenu a Gorazdov odkaz

Text a foto: Marián BANČEK

Znie to neuveriteľne, ale sú to fakty z knihy Martina Homzu *Svätopluk v európskom písomníctve*. Kňaz historik Marek Vadrna našiel v Rakúskej národnej knižnici barokové Menológium svätých, blažených a preslávených mužov benediktínskeho rádu, tlač z roku 1655, v ktorom je nás kráľ Svätopluk označený ako svätý (!). Autorom rozsiahleho zoznamu svätých benediktínskeho rádu je mnich, prior v kláštore vo švajčiarskom Weingartene Gabriel Bucelin (zomrel v roku 1681), takže nie „neobjektívny“ našiniec.

V Bucelinovom texte čítame: „Na sviatok sv. Petra a Pavla zamestnaný poľovačkou chcel (Svätopluk) od Metoda, aby oddialil bohoslužby až po jeho návrate a ten ich odkladal, ako dlho to len bolo možné. No ako sa priblížilo popoludnie, krátko potom začal ich slúžiť. Tým natoľko zapôsobil na (Svätopluka), že by bol po jeho príchode skoro už ku koncu bohoslužieb vykonal strašný zločin a vlastnou rukou zavráždil miniestranta, keby mu v tom nezabránili dvorania. (Následne) spoločenstvo veriacich dalo Svätopluka do klatby a od toho dňa zažíval rôzne pohromy (...), čo znepokojoval kráľovho ducha (tak), že (...) odsúdil svoje zločiny a najmä to, čoho sa dopustil voči apoštolovi zo svojho

V Kútoch na Záhorí sa už po dvadsať ôsmym raz uskutočnili Gorazdovské slávnosti za účasti vzácnych hostí, predstaviteľov Matice a gorazdovských aktivistov.

kráľovstva a voči sebe (a) bez zostúpil z koňa a odišiel do veľmi toho, aby niekto o tom vedel (...), hustého lesa. Ale aby nikto nepri-

šiel ani len na stopu jeho úteku, zabil koňa mečom a kráľovskými rukami a potom meč ukryl v zemi. (Stal sa mnichom) a veľkou prísnosťou života sa očisťoval od zločinov predošlého života (a) všetci ho pokladali nielen za pocestného, ale veľmi rýchlo za svätého...

Bucelin tituluje Svätopluka ako „kráľa mnicha vyznávača“ („rex monachus confessor“) a udáva ako deň jeho sviatku 16. marec.

A existuje aj Hviezdoslavova báseň L'útosť Svätoplukova, v ktorej nás velikán vkladá do Gorazdových úst nebojácone ostrú kritiku samého kráľa, čo bol podnet, po ktorom nasledovala Svätoplukova l'útosť. A to bola aj príčina jeho rozhodnutia zavrieť sa do kláštora na Zobore a kajať sa.

Takže odkaz sv. Gorazda, ktorý koncom júla slávili už po dvadsať ôsmym raz v Kútoch, je prostý a jasný: nebáť sa a hovoriť pravdu, aj keď nepríjemnú! A to aj mocným tohto sveta. Len tak môže pravda mať navrch.

stalo pevnou súčasťou nového festivalu Ozveny staroslovienčiny pod Kráľovou hoľou v Telgárte a v roku 1995 aj festivalu Liptovské dni matky v Liptovských Sliačoch...

Pieseň sa vrátila do prírody. Výnimočnou príležitosťou pre súčasné generácie na to, aby v prírode naplnio a úprimne znala pieseň, bolo nevšedné jubileum 1 150. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda, ktoré, ako uvádzajú autori spomínamej publikácie, bolo „organickým naplnením vnútornej potreby Slovenska vyznávať sa zo svojich pocitov a túžob aj spevom...“.

V duchu tejto potreby a inšpirácie sa zišli speváci z obcí okolo Sklabinského hradu – zo Sučian, Sklabine, z Turčianskej Štiavničky, Podhradia, Vrútok, v sobotu 22. júla už piaty raz na podujatí Posolstvo piesní Slovensku a svetu. Jeho hlavným organizátorom i sponzorom podujatia bola obec Sklabiňa a najmä Milan Kováč. Keďže počasie spevákom celkom nepripravilo, prírodu museli vymeniť za priestory kultúrneho domu v Sklabini. Pod odborným vedením pani Moniky Barabášovej a hudobného sprievodu harmonikára pána Eduarda Miškuľa účastníci otvorili prehliadku velebnou piesňou Otče nás a skončili dvadsiatou ôsmou programovou skladbou Mnohaja lit, blahaja lit autora V. Ljubimova.

V Sklabini sa piaty raz zišli speváci, aby pieseň vrátili do prírody

Posolstvo piesní Slovensku a svetu

Text a foto: Ján ŠTEUČEK

Speváci zo Sučian, Sklabine, z Turčianskej Štiavničky, Podhradia, Vrútok sa už po piaty raz zišli na krásnom podujatí Posolstvo piesní Slovensku a svetu.

V speváku Wiliama J. Grusku a kolektívu z roku 2013 sa o slovenskom spievaniu a spievaniu na Slovensku okrem iného píše, že sa stalo pravidelnou súčasťou mnohých folk-

lórnych, ale aj iných programov. Je to určite tak. Dalo trebárs podnet na vznik programu Prebudená pieseň, ktorý mal dve desiatky repríz. Rovnako aj putovnému programu Stretnu-

tie piesní Slovenska, kde sa k spevákom z dedín Turca a k hudbe pridali tiež speváci z iných regiónov a k nim dokonca aj operní interpreti. Od roku 1994 sa spoločné spievanie v prírode

Najlepší florbalisti súperili na amatérskych majstrovstvách v Košiciach

Vavríny pre ružomberských duklistov

Text a foto: Miroslav SLÁVIK

V metropole východu sa v minulých dňoch premiérovо uskutočnili amatérskе majstrovstvá Slovenska vo florbale. Podujatie pod záštitou primátora R. Rašího zorganizoval Odbor Mladej Matice v Košiciach s podporou tamojšieho Domu Matice slovenskej. Na záverečný turnaj nominovalo svojich zástupcov osiem regionálnych či mestských lig naprieč celým Slovenskom. V kvalitne obsadenom záverečnom turnaji získal historický prvý majstrovský titul zástupca ružomberskej florbalovej ligy Dukla Ružomberok.

Vo finálovom zápase družstvu Ružomberka podľahli zástupcovia michalovskej florbalovej ligy Warriors Trebišov pomerom 6 : 4. Strhujúci

Víťazný kolektív florbalistov Dukly Ružomberok na amatérskom šampionáte v Košiciach.

duel o bronzovú priečku rozhodli pre seba víťazi košickej miniligy z All Stars Krásna proti Martinským Medvedom po výsledku 10 : 8. Najlepším strelecem šampionátu sa stal Milan Jonák, najlepším brankárom Tomáš Velčovský (obaja z Dukly Ružomberok) a najlepším hráčom Rastislav Pužder z All Stars Krásna. Dvanásť turnajových súbojov bolo svojou kvalitou naozaj majstrovských. Amatérsky florbal na Slovensku ukázal vysokú úroveň, ktorá sa môže rovnať oficiálnym zväzovým súťažiam.

Súčasťou šampionátu bol aj miniturnaj žien, v ktorom zvíťazili hráčky z klubu Slovan Rimavská Sobota pod vedením Jozefa Aluška. Strebornú priečku obsadili hráčky Prešova s líderkou Danou Kvaskovou a tretia priečka patrila hráčkam GTA Košice s kapitánkou a najlepšou hráčkou turnaja Dorotou Tarhaničovou. Ženský florbal je tiež na vzostupe a v Košiciach sú radi, že aspoň takto splatili svoj dlh krajšej súčasti tohto športového odvetvia, ktoré stále nemá v sídle kraja primerané zastúpenie.

MATIČNÉ DEPEŠE

Dvadsať druhá Hontianska paráda

O festivale v Hrušove naznelo už mnoho obdivu a chvály. Aj keď sa nepatri了解 chváliť deň pred večerom, jeho organizátori, medzi ktorí nechýba ani Matica slovenská, aj vďaka početným sponzorom a partnerom urobili všetko preto, aby aj 22. ročník sprevádzali pochvaly spokojných návštevníkov. Od 18. augusta počas nasledujúcich víkendových dní pripravili ukážky tradičných prác a remesiel, množstvo vystúpení folklórnych združení i jednotlivcov, ochutnávky miestnych špecialít v jednotlivých hrušovských gázdovských dvoroch. Festival, ktorý sa stáva jednou z vrcholných prehliadok slovenských tradícií a folklóru, podporili BBSK, Fond na podporu umeenia SR a Hontiansko-ipelské osvetové stredisko.

Literárny Lučenec 2017

Banskobystrický samosprávny kraj, Novohradská knižnica a mesto Lučenec vypisujú XI. ročník celoslovenskej literárnej súťaže Literárny Lučenec 2017 pre nadané deti, študentov i dospelých venovanú významnej slovenskej spisovateľke Božene Slančíkovej-Timrave. Bližšie informácie o súťaži získate na adrese: Novohradská knižnica J. Kármána 2, 984 01 Lučenec, tel.: 047/4326369, e-mail: literarny.lucenec@nklc.sk. Uzávierka súťaže je 30. septembra a termín vyhlásenia výsledkov 22. novembra 2017.

Hurbanov chodník

V predvečer celoslovenských národných osláv pri príležitosti dvojstého výročia narodenia Jozefa Miloslava Hurbanu v Beckove za prítomnosti početných hostí sponzorovým pochodom otvorili Hurbanov náučný prírodnohistorický turistický chodník medzi Beckovom a Kálnicou, ktorým Hurban chodieval do Kálnice. Podávanie za realizované dielo patrí Obci Kálnicu a všetkým sponzorom za materiálnu pomoc, Trenčianskemu samosprávnu kraju a Matice slovenskej za finančnú pomoc a členom Dobrovoľného hasičského zboru za výborné organizáciu a materiálne zabezpečenie podujatia.

Slávnosti Oravy

Rinok vo Veličnej bol miestom konania 20. folklórnych slávností dolnej Oravy a 26. tradičného veličianskeho jarmoku. Remeselný fortier tu predviedli keramikári, pernikári, drotári, rezbári či šperkári. V kultúrnom programe sa predstavili deti z tamojšej MŠ, heligonkári spod Choča a fujarista Milan Kubáčka z Oravskej Poruby, dolnooravské folklórne skupiny Studnička a Čečina z Veličnej, Párnican z Párnice; Rosička, rosa z Dolného Kubína, Kýčera zo Záhrivej, Grúnik z Malatinej a Ozvena z Kraľovian. Divákov zabávali folklórne skupiny Plátenník zo Zubrohlavy a Bučník z Habovky. Hostom tohtočného programu bol známy folklórny súbor Vagonár z Popradu.

(se)

Marián TKÁČ
predseda
Matici slovenskej

Gorazdov odkaz

Znie to neuveriteľne, ale sú to fakty z knihy Martina Homzu Svätopluk v európskom písomníctve. Kňaz historik Marek Vadrna našiel v Rakúskej národnej knižnici tlač z roku 1655 – barokové Menologium svätých, blažených a preslávencov benediktínskeho rádu, v ktorom je nás kráľ Svätopluk označený za svätého! Autorom rozsiahleho zoznamu svätých benediktínskeho rádu je mnich, prior v kláštore vo švajčiarskom Weingartene Gabriel Bucelin (zomrel v roku 1681), takže nie „neobjektívny“ našiniec.

Čítajme spolu Bucelinov text: „Na sviatok sv. Petra a Pavla zamestnaný polovačkov chcel (Svätopluk) od Metoda, aby oddialil bohoslužby až po jeho návrate a ten ich odkladal, ako dlho to len bolo možné. No ako sa priblížilo populudnie, krátko potom začal ich slúžiť. Tým natoľko zapôsobil na (Svätopluka), že by bol po jeho príchode skoro už ku koncu bohoslužieb vykonal strašný zločin a vlastnou rukou zavraždil miniestranta, keby mu v tom nezabránil dvorania. (Následne) spoločenstvo veriacich dalo Svätopluka do klatby a od toho dňa zažíval rôzne pohromy (...), čo znepokojoval kráľovho ducha (tak), že (...) odsúdil svoje zločiny, a predovšetkým to, čoho sa dopustil voči apoštolovi zo svojho kráľovstva a voči sebe (a) bez toho, aby niekto o tom vedel (...), zostúpil z koňa a odišiel do veľmi hustého lesa. Ale aby nikto neprišiel ani len na stopu jeho útek, zabil koňa mečom a kráľovskými rukami a potom meč ukryl v zemi. (Stal sa mníhom) a veľkou prísnosťou života sa očistoval od zločinov predošlého života (a) vsetci ho pokladali nielen za početného, ale veľmi rýchlo za svätého... Bucelin tituluje Svätopluka ako „kráľa mnícha vyznávača“ („rex monachus confessor“) a udáva ako deň jeho sviatku 16. marec.

A existuje aj Hviezdoslavova báseň Lútosť Svätoplukova, v ktorej nás velikán vkladá do Gorazdových úst nebojácnemu ostrúmu kritikú samého kráľa, čo bol podnet, po ktorom nasledovala Svätoplukova lútosť. A to bola aj príčina jeho rozhodnutia zavrieť sa do kláštora na Zobore a kajat sa.

Takže odkaz sv. Gorazda, ktorého koncom júla slávili už po 28-krát v Kútoch, je prostý a jasné: nebáť sa a hovoriť pravdu, aj keď neprijemnú! A to aj mocným tohto sveta. Len tak môže pravda mať navrch.

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

tasr

Živý odkaz Adolfa Ivanoviča Dobrianskeho si pripomenuli v Prešove

Vizionár slovanskej jednoty

Text a foto: Slávka JURKOVÁ

V minulých týždňoch sa na východnom Slovensku uskutočnili viaceré sprievodné akcie organizované pri príležitosti oficiálneho Dňa Rusínov Slovenska, ktoré pripravila Rusínska obroda. V Múzeu rusínskej kultúry v Prešove sa podujatie nieslo v znamení desiateho výročia vzniku tohto rusínskeho múzea. Pri tejto príležitosti boli pozvaní aj zástupcovia Matice slovenskej z Prešova, a to čestný predseda KR MS Ladislav Maticko, riaditeľka D MS v Prešove Slávka Jurková a člen výboru MS František Námešpetra. Matičiari odovzdali riaditeľke Múzea rusínskej kultúry v Prešove Oľge Glosíkovej Pamätný list a matičné publikácie. V bohatom programe sa predstavili viaceré rusínske umelecké kolektívy.

Predseda Rusínskej obrody na Slovensku Martin KARAŠ dăkuje na scéne Divadla A. Duchnoviča v Prešove účastníkom besedy o Adolfovi I. Dobrianskom za ich vystúpenia a referáty počas Dňa Rusínov.

Podujatie potom pokračovalo na Veľkej scéne Divadla Alexandra Duchnoviča v Prešove, kde sa uskutočnila beseda venovaná významnej historickej osobnosti – Adolfovi I. Dobrianskemu pri príležitosti dvojstého výročia jeho narodenia. Tohtoročné Dni Rusínov Slovenska sa konali v znamení jeho jubilea a odkazu. S prednáškami vystúpili gréckokatolícky duchovný Martin Barna a pravoslávny kňaz Peter Savčák. So záujmom prítomných sa stretla i prednáška podpredsedu MS a predsedu krajskej rady MS Mariána Gešpera, ktorý vo svojom referáte pod názvom Vizionár slovanskej jednoty predstavil A. I. Dobrianskemu ako jedinečnú osobnosť slovanského sveta, rusínskeho národovca, úprimného priatelia Slovákov a spolubojovníka štúrovskej generácie. Zdôraznil jeho zásluhu pri zakladaní MS, aktívnu prácu v prvom historickom výbere Matice, ale aj v dnešných dňoch aktuálny príklad slovensko-rusínskej spolupráce, ktorá v boji za národné práva týchto dvoch slovensko-rusínskej spolupráce, ktorá v boji za národné práva týchto dvoch slovenských národov trvá niekoľko sto ročí. Bezprostredne po besede nasledovala divadelná inscenácia autora Karola

Horáka, ktorá na pozadí života Dobrianskeho symbolicky priblížila európsku veľmocenskú politiku, ktorá drvíla malé slovenské národy v 19. storočí.

Na druhý deň účinkovalo v galaprograme vyše dvesto účinkujúcich z celého východného Slovenska. Program bol naozaj bohatý a pestrý a popri mnohých folklórnych telesach sa v ňom predstavili aj dlhorocný FS Barvinok z Kamienky, ktorý viedie predsedu Rusínskej obrody na Slovensku

Martin Karaš. Škálu vystúpení uzavrel prešovský umelecký súbor PUL'S, ktorý celý galaprogram nádhernie oživil svojím profesionálnym tancom i spevom. Záver Dňa Rusínov patril súťažnému prednesu, ktorý mal veľký úspech. Aj tentoraz sa do súťaže prihlásilo vyše osmedesiat súťažiacich v rôznych vekových kategóriách. Oslavy vyvrcholili živým vysielačom v Rádiu Patria v Košiciach, kde sa predstavili rôzne umelecké kolektívy i jednotlivci.

Pozdišovské folklórne slávnosti aj s matičiarmi

Zo studnice piesní a tancov hrnčiarov v Zemplíne

Text a foto: Karin OBŠATNIKOVÁ

Leto predstavuje aj žatvu folklórnych zoskupení a ich vystúpení, podujatí a festivalov. Na mnohých sa bezprostredne podieľajú aj matičné súbory alebo matiční organizátori. Aj ich príčinením sa 23. júla v miestnom amfiteátri v Pozdišovciach uskutočnil 27. ročník folklórnych slávností, ktorý spoločne organizovali tamoži Obecný úrad pod vedením starostu Ing. Jána Čižmárika v spolupráci s Miestnym odborom Matice slovenskej.

V krojoch spevákov a tanečníkov akoby sa sprítomňovala chýrna ornamentika známeho rodu pozdišovských hrnčiarov Paríkropovcov.

V programe vystúpili domáce telesá DFS Harčárik, ŽFSS Harčárik a MFSS Harčare. Hostami boli FSS Mihalovské nevesti i beňare, FSS Šačanka z Košíc-Šace a finále programu bolo v réžii FS Stavbár zo Žiliny. Folklórne slávnosti a matičiarov prišiel podporiť aj podpredseda MS pre členskú základňu Marián Gešper, ktorý v príhovore vyzdvihol význam zemplínskych ľudových tradícií a ich udržiavanie pre celoslovenských folklór a našu národnú kultúru. Členské

ústredie MS v tejto súvislosti udelilo pamätný list ŽFSS Harčarki a matičiarovi Ondrejovi Novákovi.

Folklór má v Pozdišovciach bohatú tradíciu, ktorá sa stáročia spájala s hrnčiarstvom, ktoré je tu doložené už v roku 1416. Počas dĺhych zimných večerov či pri vypalovaní hrnčiarskych výrobkov v hrnčiarskych peciach, tzv. kochoch, vznikli v obci desiatky, ba možno aj stovky ľudových piesní, z ktorých sa mnohé zachovali dodnes. Ako prví stáli na pódiu amfite-

átra pri obecnom úrade členovia miestnej DFSK Harčare, FSK Klubožanku z Michaloviec, DFSk Viňančan z Vinného a sólista Ondrej Novák. Odvtedy sa hľadisko miestneho amfiteátra pravidelné zapĺňa stovkami divákov, ktorí sa na pódiu každoročne predstavujú tri dedinské folklórne skupiny, jeden folklórny súbor z východného Slovenska a v posledných rokoch aj domáci Detinský folklórny súbor Harčárik pod vedením manželov Novákovcov.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 24 sme sa pýtali na jubileum zakladateľskej osobnosti slovenského divadelníctva Janka Borodáča. Odpoved' na našu otázku mala znieť, že si pripomíname 125. výročie jeho narodenia. Správne odpovedali mnohí naši čitateľia, ale vyžrebovali sme iba troch, ktorých odmeníme cenami: Alžbetu Masnicovú, Makov; Margitu Šomrákovú, Trnava; Miloša Ľahkého z Bojnice. Blahoželáme!

Z mnohých zaujímavých článkov v tomto rozšírenom vydani matičného týždenníka sme sa rozhodli do nášho kvízu zaradiť túto otázku: • Ako sa nazýva miesto na Ukrajine, kde sa zachoval azda jediný pamätník slovenským vojakom, ktorí počas druhej svetovej vojny bojovali na východnom fronte?

Odpovede nám posielajte na adresu redakcie, ktorú nájdete aj v tiraži týchto novín, našej administrátorkie L. Rišiaňovej do 21. júla tohto roka.

(red)

PRIPOMÍNAME SI

12. augusta

– stosedemdesiat rokov od vzniku ústredného výboru spolkov miernosti (1847)

– stoštyridsaťpäť rokov, čo sa začala železničná doprava na trati Vŕucky – Zvolen – Fiľakovo – Budapešť (1872)

– Štefan Stanislav (1902 – 1986), držiteľ prvého česko-slovenského rekordu v skoku do výšky (190 cm) sa narodil pred sto pätnásťimi rokmi

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil komunistický funkcionár Miloš Jakeš (1922)

13. augusta

– v roku 1912 otvorili posledný úsek tatranskej elektrickej Starý Smokovec – Štrbské Pleso; 105. výročie – päťdesiat rokov od smrti huslového virtuóza Ladislava Árvaya (1900 – 1967)

14. augusta

– sto rokov od katastrofálneho požiaru v Topoľčanoch (1917); úplne zhorelo 83 domov

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi založili krajania z Vojvodiny Maticu slovenskú v Srbsku (1932)

– dramatik a scenárista Ján Kákoš sa narodil pred deväťdesiatimi rokmi (1927 – 1996)

15. augusta

– stoosemdesiat rokov od narodenia významného fyzika a matematika Štefana Farbakyho (1837 – 1928)

16. augusta

– pred pätnásťimi rokmi hladina Dunaja v Bratislave dosiahla najvyššiu hranicu od začiatku jej merania: 991 cm

– päť rokov od smrti skvelého dirigenta Bystríka Režuchu (1935 – 2012)

– úctyhodné okrúhle výročie má herečka Ľuba Rysová, dodnes účinkujúca v jednom nekonečnom seriáli

17. augusta

– stotridsať rokov od narodenia posledného uhorského kráľa Karola I. (1887 – 1922)

– pred sto dvadsiatimi rokmi sa narodil povstalecký dôstojník Milan Polák; zahynul po vojne pri autohavárii (1897 – 1951)

– desať rokov od smrti výtvarníka Júlia Kollera (1939 – 2007)

– osemdesiatich piatich rokoch sa dožíva jazykovedec a esejista prof. Čača Kráľ

– sedemdesiatka vedca, bývalého rektora UK F. Devínskeho

18. augusta

– stopätnásť rokov od narodenia kunsthistorika Vojtecha Tilkovského (1902 – 1978)

19. augusta

– literárny vedec, lexikológ a matičiar Augustín Maťovčík má osemdesiat rokov

20. augusta

– stošesdesiatpäť rokov od smrti najznámejšieho slovenského bylinkára Fraňa Madvu (1786 – 1852)

21. augusta

– tridsať rokov od smrti chirurga prof. Jána Kňazovického (1893 – 1987)

– pred desiatimi rokmi zomrel historik a umenovedec prof. Ján Dekan (1919 – 2007) a spisovateľka, redaktorka Smeny na nedeľu a disidentka Hana Ponická (1922 – 2007)

– spisovateľ Milan Augustín oslávia sedemdesiatku

22. augusta

– päťdesiatiny humoristu Sávu Popoviča

23. augusta

– deväťdesiat rokov od narodenia astronóma Lubora Kresáka (1927 – 1994)

25. augusta

– pred pätnásťimi rokmi zomrel herec prof. Július Pántik (1922 – 2002)

– desať rokov od smrti básnika Štefana Žáryho (1919 – 2007)

(jč)